

Владимир Димитријевић
Светосавље и србоцид /Разговори у вртлогу глобализације

ВЛАДИМИР ДИМИТРИЈЕВИЋ

СВЕТОСАВЉЕ И СРБОЦИД

Разговори у вртлогу
глобализације

Лино,
2014.

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Књига „Светосавље и србоцид” настала је, углавном, од разговора које је потписник ових редова водио са низом србских интелектуалаца и јавних делатника 2013. и 2014. године. Највећи број разговора објављен је на сајту „Борба за веру”, чији је он сарадник од самог оснивања. Уредништво овог сајта, наиме, замолило ме је да будуће саговорнике питам за мишљење о стању наше Цркве и народа на удару антихришћанске глобализације (чији је саставни део екуменизам, као својеврсни „религиозни глобализам”), као и о раду сајта и примедбама које би користиле побољшању истог. Показало се да квалитети разговора превазилазе ефемерност новинарског једнодневља, и да заслужују да се појаве у књизи, као својеврсни документи времена.

Осим уводног дијалога са др Миодрагом М. Петровићем, највећим изучаваоцем светосавског Законоправила у нас, као и закључног разговора са православним писцем и мисионаром из Швајцарске, Бернаром Ле Кароом (такође рађеним за „Геополитику”), разговори са осталим саговорницима поређани су азбучним редом, у складу с њиховим презименима. Редакција сајта „Борба за веру” направила је и два разговора са потписником ових редова – један се тиче литургијске реформе, а други говори о извесним проблемима из историје наше Цркве. И они су изузетак од азбучног редоследа презимена интервјуисаних.

За крај, још нешто: ова књига је, заиста, настајала са најбољом хришћанском намером: да нам помогне да останемо на путу Светог Саве, који је пут Христов, „да нас не би покрила језива тама туђинска, са лепим именом и шареном одећом” (Владика Николај). Надамо се да ће ова добронамерност бити уочена, и искоришћена на путу правде и истине Божје! Амин, Боже дај!

Уочи Велике Госпојине 2014.

Владимир Димитријевић

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА О СВЕТОМ САВИ И ЊЕГОВОМ ДЕЛУ (РАЗГОВОР СА ДР МИОДРАГОМ М. ПЕТРОВИЋЕМ)

Рођен 1936. године у селу Ратини код Краљева (метоху манастира Жиче, који се помиње у Жичкој повељи Стефана Првовенчаног), у побожној породици припадника богомолничког покрета владике Николаја, Миодраг Петровић је завршио богословију у манастиру Раковици, а затим Богословски и Правни факултет у Атини, где је и докторирао 1970. године, добивши новчану награду Атинског универзитета (тема доктората била је више него важна за његова будућа истраживања: „Номоканон у четрнаест грана и византијски коментатори. Прилог изучавању тема о односима цркве и државе и епископа Старога и Новог Рима”).

Савладао је старогрчки и латински језик, као и србскословенски, и од раних дана своје научне биографије почео да сабира материјал за рад на превођењу и приређивању Законоправила Светога Саве на савремени србски језик. Извесно време, по повратку из Грчке, водио је имовинско-правну службу у Патријаршији, а 1973. једногласно је изабран у звање доцента на Богословском факултету СПЦ, али Синод није потврдио овај избор, због – како је речено – недостатка новца. Од 1979. године радио је у Историјском институту САНУ, одакле је, као научни саветник, и пензионисан. Припремајући се деценијама за превођење светосавског „Номоканона”, истраживао је грчке и словенске средњовековне рукописе у библиотекама Свете Горе, Цариграда, Атине, Патмоса, као и у манастиру Свете Катарине на Синају, и другде. Успут је написао велики број значајних чланака и расправа, углавном у вези са средњовековном црквенодржавном идеологијом Србије.

Господине Петровићу, рођени сте у селу Ратини, у близини Свете Жиче, у којем сте и ктитор цркве. Колико је Ваше детињство у побожној родитељској кући и близини светосавске лавре определило Ваш будући рад?

Најранији и напресуднији узорци за будући живот и рад били су ми, на првом месту, моји родитељи, затим парохијски свештеник

Милорад Крстић, учитељ у ратинској Основној школи Димитар Луковић и, посебно, подвижници у манастиру Жича. Оно што сам као утемељење од њих примио у васпитном, духовном и образовном смислу, касније се показало вреднијим од свих диплома и научних звања стечених у високообразовним установама. Од мајке сам, на пример, још у раном детињству слушао наизуст изговаране песме из збирке „Јуначких народних песама” и „Духовне лире” владике жичког – Светог Николаја. Издајала је и понављала савет мајке Јевросиме сину: „Боље ти је изгубити главу,/ него своју огрешити душу”. Још упечатљивије, а у вези с тим, биле су њене често изговаране речи: „Не бојим се смрти, али се бојим греха”.

А свештеник и учитељ које помињете, како су они утицали на Вас?

Поменути парохијски свештеник био је узор правог свештеника и родољуба. Првих година после Другог светског рата окупили су се били са њим верници око вишестолетног храста да обаве литију. Ту сам се као дечак нашао и ја. Пришао му је један мештанин, борац из рата, и питао га да ли има дозволу месних власти да би могао да обави богомољу, на шта је он, уперивши кажипрст према небу, дао до знања да одозго добија потребну дозволу. Изнервиран због тога, борац из рата му је рекао: „Попе, пуцаћу ако не прекинеш!” Свештеник се није повиновао, већ је, раскопчавши горњи део мантије, узвратио: „Пуцај, напиј се свештеничке крви!” и наставио богомољу до краја. Реч је о свештенику иза кога су остала казивања о томе да је минирао железничку пругу Чачак–Крушевац кад је требало да прође композиција вагона са оружјем за Немце. И данас га се радо сећам по много чему, а и по изванредном краснопису на крштеницама, венчаницима и др.

Учитељ ме је, својом озбиљношћу и господственим држањем, повукао да кренем у Крагујевац ради уписа у Учитељску школу. Међутим, моји родитељи су предност дали Богословији и ја сам их послушао, за шта сам им дубоко захвалан.

А манастир Жича у Вашем животу?

Манастир Жича ми је био посебно надахнуће на путу духовног и образовног узрастања. Увек ми је изгледао близу, иако сам преким

путем до њега преваљивао по 10 километара пешке. А и до краљевачке гимназије сам свакодневно преваљивао по 7 километара пешке у једном и у другом правцу. У Жичи сам се душом највише везивао за Светога Саву коме је ту било архиепископско седиште. Тада ни слутио нисам колико ћу изучавати његову црквендржавну идеологију, приврженост правоверју, служење Отачаству и правди у њему, посвећеност списатељству, што је представљало својеврсну брану у заштити Срба од опасности које су долазиле из суседства, нарочито од римокатолика, али и од Охридске архиепископије и др. Ето какви су узори, углавном, опредељивали моју животну стазу, на којој сам увек био свестан опасности и страха које рађа неправда и грех, али свестан и обавезе да истрајавам у одбрани истине, правде и правичности. Ради тога сам се увек трудио да будем на страни заштите нејаких и неправедно угрожених, иако сам много пута због тога доживљавао непријатности и осуде. Није ми својствено да се сврставам на страну већине којој није стало до правде. Свестан сам, такође, чињенице и да сва знања која сам примио од угледних професора у Србији и на Атинском универзитету представљају само мрвице наспрам свега онога што не знам.

Ваше животно дело је рад на издавању и превођењу Законоправила Светога Саве. Колики је значај Свети Сава придавао Законоправилу, види се из његовог поговора: „Појавише се на светлост словенског језика ове богонадахнуте књиге зване Номоканон, јер пре тога беху помрачене облаком мудрости грчког језика; сада пак заблесташе, то јест протумачене су и благодаћу Божјом јасно сијају, одгањајући таму незнања и све просвећујући светлошћу разума, и од греха избављајући”. Свој рад на Законоправилу започели сте веома давно. А године 1991. објавили сте фототипију најстаријег преписа Законоправила, оног иловичког, из 1262. Реците нам нешто о свом раду на фототипији Иловичког преписа.

Неколико разлога ме је покренуло да 1991. приредим фототипско издање иловичког преписа Законоправила Светог Саве из 1262. године. Неопходно је било да то највеће и најзначајније његово дело постане доступно свим проучаваоцима које оно занима:

историчарима, теолозима, правницима, филолозима, и др. Руководио сам се важним начелом у науци, кад се ради о старим писаним споменицима: „Прво издати, па проучити”. Тек после темељног и опсежног проучавања може да се говори о припреми и штампању званог критичког издања, за шта су потребна знања из филологије, палеографије, историје Цркве, права, грчког језика као изворног за састављање Законоправила на српскословенском језику, и друга знања, да би се добио добар превод на савремени српски језик и правилна тумачења. У том смислу је наш познати научник Никола Радојчић давно написао да би највећа штета била ако би се Савино дело недостојно издало.

Пошто се тај најстарији препис (од укупно једанаест сачуваних српске редакције) налази у архиву Југославенске (преименоване у Хрватску) академије знаности и умјетности у Загребу, а преписан је у манастиру Светог архангела Михаила на Превлаци у Боки Которској „на месту званом Иловица” (отуда и назив „Иловички препис”) и пошто се назирао рат у Хрватској, важно је било да се он појави што пре у фототипском издању. А у Загреб је доспео из колекционарске збирке аустроугарског конзула у Солуну, Антуна Михановића (1796–1861), који је у време књаза Милоша Обреновића био у Србији, такође у својству аустроугарског конзула. Уз то фототипско приређивање написао сам и одговарајуће прилоге. Када су ту прву, и једину за сада фототипију Законоправила Светога Саве, чија тежина премаша шест килограма, видели у Конгресној библиотеци у Вашингтону, са чуђењем су говорили како Срби још с почетка 13. века имају тако велики законски споменик. Сада се та фототипија налази у већим научним центрима света, што значи да је многим доступна ради проучавања.

Шта нам можете рећи о средњовековној Србији уређеној на основама Законоправила Светога Саве?

Законоправило Светога Саве је својеврсни устав за уређење свеукупног црквенограђанског и државног живота у Србији. Без њега је непојмљиво оснивање аутокефалне српске цркве и утемељење државне идеологије. Из њега закључујемо да је здрава породица предуслов за јаку државу. О човеку се води брига од

његовог зачећа, па и после смрти, кад је реч, на пример, о томе шта се чини за душу покојника; које је то време кад зајмодавац не може да тужи дужника који има смртни случај у породици; после колико времена удовица сме да се преуда, итд. Зато обично кажем да је Законоправило не само највећа законска књига у Срба, него је својеврсно јеванђеље и права средњовековна легитимација српска.

Свети Сава у Законоправилу Србе назива „својима” јер су сви једнога рода и, као такви, разликују се по особеностима од других народа. Управо у том смислу истакнуто је у поговору да „ко не зна ове књиге ни самог себе не зна ко је”. Под множином „књиге” подразумева се збир више од сто византијских номоканонских списа које је Сава одабрао и назвао „богодихнутим књигама”. Он не само да је одабрао те књиге, него их је и савршено превео на разумљив језик, тако да оне у очима Срба више нису покривене „облаком мудрости грчког језика”. Тај његов превод није био обичан, механички, него је био сложен стваралачки посао финог ткања. Распоређеност грађе и комбиновано коришћење различитих номоканонских текстова чине Законоправило својеврсним номоканонским зборником са којим ниједан грчки номоканонски зборник није истоветан.

Какав је однос данашњих Срба према Законоправилу Светога Саве?

Законоправило Светога Саве, дакле, чини темеље уређења Србије у сваком погледу. Душанов законик (1349. и 1354.) је једна свешчица наспрам Законоправила. Зато за решавање одређених питања упућује да се суди „по закону отаца”, тј. по Законоправилу. Уређење, углед и целовитост државе, а посебно Српске православне цркве, данас би изгледали много бољи када би се придавао значај оној поруци у Законоправилу о томе да онај ко „проникне у дубину ових богондахнутих књига као у огледалу видеће и себе какав је, и какав треба да буде, и друге ће познати и научити”.

Колика се небрига и неозбиљност уочава кад се ради о Законоправилу, види се по томе што се оно не изучава на нашим правним факултетима, и што га ни под којом одредницом нема у обимној „Правној енциклопедији”, штампаној у Београду 1985.

године. Али зато у њој има података о шеријатском праву (тј. исламском), о Канонском зборнику римокатоличке цркве, итд. Тужно је то што се у грађанском праву употребљавају стране речи, као на пример мираз (турски) и прђија (грчки), уместо праве домаће речи у Законоправилу – вено, од чега је настало, као облик и одређење, веновно право (као кад се каже брачно право и сл.) јер, с обзиром на правила о творби речи, рогобатно звучи кад би се рекло – мираско или прђијско право.

У Законоправилу први наш архиепископ је савременицима и потомцима оставио и обавештења о саблазни римокатолицизма, који је у то време покушавао да на силу заузме територије на којима је живео србски православни народ. У свом огледу „Свети Сава на Жичком сабору 1221. и латинска јерес”, који је изашао у Вашим одабраним делима, као и у низу других истраживања, дали сте доказе о томе колико је велика борба вођена за очување правоверја пред навалом империјалног Запада. Како су Срби у средњем веку штитили своју веру?

Наслов пете књиге мојих одабраних радова гласи „Богомилсколатинска јерес, 'Црква босанска' и мухамеданство”, Београд, 2013, стр. 314, у којој већи део посвећујем одбрани правоверја у Србији. Наиме, кроз читав средњи век, а и данас, римокатолици у православним Србима, и не само у њима, виде шизматике које хоће да врате у „праву вјеру”. У таквом настојању много пута су прибегавали и најсвирепијим зверствима. Данас – ако иза себе оставимо Јасеновац, Јадовно, Пребиловце, Глину и друга места, па и „Олују”, у последњем рату Хрвата против православног српског живља – није им потребно да посежу за оним физичким насиљем, које је вековима трајало, јер примењују методе префињене дипломатије. Наручу им иде и то што на Богословском факултету и у врховима Српске православне цркве имају многе сараднике који по Србији и ван ње трубе о некаквом „премошћавању разлика”, о теологији „двају плућних крила”, о „екуменизму”, о изопаченом духу Миланског едикта, итд.

Због таквих сарадника важно је подсетити јавност како су се Срби, горостаси у вери, зналачки постављали и са великом

ревношћу успешно сузбијали римокатоличке мисионаре. Наиме, постављали су својеврсне бране наспрам продора те туђе искварене вере. Не упадом на туђу територију, како они то одвајкада чине, него са свог прага. Најранија и најпресуднија брана били су Стефан Немања, потоњи Свети Симеон Мироточиви, и његов син, први архиепископ српски – Свети Сава. Пошто су Немању обавестили – прво једна девојка, кад се пожалила на веру људи у кући за коју беше испрошена, где је видела и кумире (кипове), затим један војник кад је уочио како се у Отачаству попут кукоља брзо шири нека нова туђа вера – сазвао је Сабор на којем је осуђена та нова вера, а правоверје учвршћено и потврђено. Архиепископ Сава на Жичком сабору 1221. године држи „Беседу о правој вери”, и враћа заблуделе који су попут Латина читали Символ вере са додатком *filioque*. А да је реч заиста о Латинима римокатолицима као јеретицима, то изричито сведочи Теодосије, млађи животописац Светога Саве.

Пошто римокатолички мисионари ни после таквих осуда нису престајали да по Србији преверавају православни живаљ, подижу се нове бране оличене у списима којима се разобличава латинска јерес. Најистакнутији и најуспешнији у томе су Никодим Химнограф, Владислав Граматик, Константин Философ Костенечки, са списима у којима се до танчина разобличава римокатоличка вера као духоворачка, бабунска или богомилска дуалистичка. А о томе да су бабуни, у ствари, богомили, сведочи једна глоса у Законоправиљу Светога Саве, о чему сам потанко писао у својим радовима.

А какав је био став цара Душана, изражен у његовом Законику?

- Посебну врсту одбране православља и осуде римокатоличке вере чини Душанов законик (1349. и 1354), где се у 1. члану под хришћанима подразумевају само православни, а у члановима 6–8. говори се о Латинима искључиво као јеретицима, док се у 85. члану прописује строга казна за оне који изговарају „бабунску реч”. Та бабунска реч је само једна – *filioque*, као римокатолички додаток у 8. члану Символа вере. На тај начин су засведочили своје погрешно учење о томе да Дух Свети исходи не само од Оца, како пише у Јеванђељу (Јн 15,26), него и од Сина. Ето због чега су названи духоворцима, дуалистима, бабунима, богомилима, што ће рећи –

јеретицима – о чему сам подробно писао у својим књигама. Названи су и „новим богомилима” зато што су, попут старих богомила, дуалисти, кад се ради о исхођењу Духа Светог. За разлику од таквог јеретичког учења, код православних је догматско учење да, по речима Светог Симеона Солунског (1410–1427), не може једно исто да истовремено извире (исходи) из двоје. Латини не разликују две глаголске именице: исхођење и послање, због „скучености њиховог језика”, како то Свети Сава преноси у једној (51) од трију глава (49–51) Законоправила против латинске јереси. Јер, Дух Свети исходи од Оца, а шаље се преко Сина.

Успут, са жаљењем помињем да три до сада објављене књиге Душановог законика, у издању САНУ, обилују промашајима, како у преводу на савремени српски језик, тако и у појединим тумачењима. Насумце се тамо говори, на пример, о „бабунској речи” као некаквој „мађионичарској формули”; о „бесквасном хлебу” као „неуквашеном хлебу”! Велика је штета што је тај веома значајан и јасан законски споменик помрачен произвољностима, јер није претходило важно начело у науци: „Прво проучити, па издати и протумачити”.

Једна од кључних тема Вашег научног рада је тзв. „Црква босанска”, за коју се и данас званично тврди да је била јеретичка, богомилска. Шта нам можете рећи о резултатима својих истраживања?

- У напред споменутој петој књизи мојих одабраних радова, као и у четвртој, под насловом „Србија на размеђи Истока и Запада”, Београд, 2013, стр. 225, садржана су опсежна истраживања у вези са „Црквом босанском”, „крстјанима”, „кудугерима – богомилима”. Укратко речено, резултати до којих сам дошао на основу проучавања средњовековне изворне грађе ништа подударно немају са разуђеним домишљањима о томе у домаћој и страниј историографији од преко седам стотина библиографских јединица. Нико од проучавалаца до сада није могао да одговори на неколика кључна питања у вези са „Црквом босанском”, као на пример ко је њен оснивач, где јој је било седиште, зашто не постоји ниједан документ који би говорио о некаквој црквенојерархијској и духовној њеној служби, зашто се од пада Босне под Турке 1463. године уопште не помиње постојање

„Босанске цркве”, која би требало да надживи пад под Турке, као што се то догодило са Српском православном црквом.

Шта сте Ви закључили кад је у питању „Црква босанска”?

- Вођен изворним средњовековним подацима, извео сам и објавио закључке о томе – ко су „крстјани” и шта је „Црква босанска”.

„Крстјани” у средњем веку, не само у Босни, јесу хришћани Источне католичанске (не католичке) цркве. Тим именом су се распознавали и разликовали од римокатолика који нису сматрани хришћанима. Свети Сава се потписао као „молабник свих правоверних”, назвавши их „крстјанима”, тј. хришћанима.

„Цркву босанску” су чинили „поглавити крстјани”, што ће рећи – проверени и у вери учвршћени хришћани, који нису били свештеничког или црквенојерархијског реда, него световњаци (лаици). Имали су хијерархијски поредак на челу са „дједом”: гост, старац, стројник. Дјед је једном само поменут у изворима као „епископ”, у значењу „надзиратељ”, што је остало из времена кад су Византинци владали Босном. Иначе, звање „епископ” датира још из времена много пре појаве хришћанства. Филип и Александар Велики постављали су епископе у новоосвојеним градовима, чији је задатак био да надзиру поредак.

Не само владар, него и сваки обласни господар у средњовековној Босни, имао је при двору „Цркву босанску” као чисто световну, а не свештеничку установу. Задатак јој је био да – као дипломатско, саветодавно и арбитражно тело – штити интересе свог владара, односно господара, било да се ради о дипломатији или решавању судских спорова, око међа, на пример, било да се ради о томе да не падну под утицај римокатолицизма, ради чега су и морали бити „поглавити крстјани”.

Римокатоличка историографија је успела да заведе готово сав научни свет тако што је скренула пажњу са римокатолика као богомила, представљајући за богомиле и патарене крстјане у Босни. Из такве бајке поникла је нова бајка о томе да је „Црква босанска”, будући састављена од јеретика крстјана као богомила, основа за стварање данас зване „муслиманске нације”. Али у тој бесмислици нема историјског континуитета за стварање „муслиманске” или

„бошњачке нације” зато што је „Црква босанска” нестала кад је султан Мехмед Други 1463. освојио Босну. Нестанком „Цркве босанске” међутим, нису нестали и „крстјани”, јер се они и после те године помињу у турским пописима. Пошто, дакле, „крстјани” нису били богомили, онда се не може везивањем за ове стварати некаква муслиманска или бошњачка нација.

„Крстјани”, у ствари, као већинско становништво, и „Црква босанска” не само да представљају својеврсну снагу државног уређења средњовековне Босне, него и непремостиву брану за већи успех римокатоличких мисионара.

Колико је Ваш научни рад кадар да измени лажне представе о средњовековној Босни, која је, по свему, била већински српска и православна земља?

- Објављена моја сазнања о „Цркви босанској” и „крстјанима” међу првима је прочитао академик Милорад Екмечић. Нашао је за сходно да академику Добрици Ћосићу да да и он прочита оно што сам 1998. објавио под насловом „Кудугери – богомили у византијским и српским изворима и ’Црква босанска’”. Овај ме је тада питао зашто нигде није јавно представљена та књига коју је пажљиво прочитао. Рекао је том приликом и ово: „Био сам млад кад сам слушао Крлежу да прича о богомилима. Пред њим сам се тада осећао инфериорно, јер ми то питање није било довољно познато, а он је много знао. Али сада видим о каквој се заблуди радило, и, ако има открића у историографији овога века, то је то”.

Препреке за Законоправило

Да ли сте се, приликом објављивања првог дела превода Законоправила на савремени српски језик 2004, суочавали са препрекама?

- О небризи и неозбиљности према Законоправилу говори и то што се убрзо по објављивању исправног првог дела превода 2004. године, где је суиздавач манастир Жича, појавило и пиратско издање Историјског института 2005. године, које је мањкаво, са много материјалних грешака, и, као такво, за науку неупотребљиво.

Историјски институт, као тужена страна, приложио је списима предмета у суду исправу о, наводно, покровитељству Министарства науке, коју су републички јавни тужилац и Министарство науке званично оценили као фалсификат. Основни суд у Београду игнорише то формулацијом да, наводно, немам правни интерес да ми се тако нешто и пресудом потврди. Вероватно зато да ни судски трошкови не би пали на терет тужене стране. Затим, Историјски институт је са несуђеним спонзором – приватном трговачком кућом „ADOC” у Београду (воде је браћа Александар и Драган Обрадовић) присвојио за пиратско издање Законоправила скупоцен италијански штампарски папир у вредности близу 17000 евра. Тај папир је мени поклонила Српска православна црквена општина у Трсту, као стварном поклонопримцу, а фиктивни поклонопримац је, по усменом договору, Историјски институт, јер он као правно лице не подлеже царинским дажбинама. Основни суд у Београду, иако је у том спору Црквена општина у Трсту умешач на мојој страни, као тужиоца, у пресуди наводи да је требало да тужим дародавца! Вероватно се и у том спору ишло на то да судски трошкови не падну на терет тужених. Неколико судија је у тој парници промењено, што је индикативно, иако је све било зрело за закључење расправе још код првог судије.

Да ли је, у овом непријатном спору, било покушаја да се неким државним установама укаже на значај Законоправила и неправилности у судском поступку?

- Црквена општина у Трсту се представкама обраћала министрима правде (Зорану Стојковићу и другима, укључујући и данашњег, Н. Селаковића, јер судски спор траје од 2004. године), као и првом потпредседнику Владе, А. Вучићу, али узалуд. Двапут сам се и ја писмом (са повратницом) обратио министру правде, Н. Селаковићу, али ми није одговорио, иако сам тражио да ме само прими на разговор, не наводећи било шта о судским споровима. Могао је и требало је макар да потврди да је уз писма добио и моја два рада из области коју проучава.

Зашто је све то тако, не знам, али говори се да је професор Оливер Антић, саветник председника Николића, кумством везан (преко зета и кћерке) са туженом страном, „ADOC”, која је дала налог за

штампање пиратског издања Законоправила, пошто је изоставила одређена поглавља, јер их још нисам био завршио, и пошто је са почетка књиге изоставила моју реченицу: „На захтев аутора и спонзора сав приход од продаје ове књиге намењен је даљем проучавању црквеноправних списа Светога Саве”.

Не помињем то ни због чега другог него не би ли се нашао Србин да каже: „Није ли злочин то што се толико дуго суди и што никоме није стало до тога да се и други део Законоправила објави попут првог, жичког издања, од укупно 782 странице?” Не бих тако и толико бринуо када би постојао стручњак кадар да настави тај толико сложен, а за науку од непроцењиве важности, посао.

Најзад, о неозбиљности људи и злоупотреби Закоправила Светога Саве говори и чињеница да је у Земуну приватник фототипски умножио, профита ради, исправно жичко издање. Републичка финансијска инспекција је тим поводом исувише млако и незаинтересовано деловала.

Господине Петровићу, хвала Вам на садржајном и исцрпном разговору и желимо Вам још много успеха у раду на добро светосавског отачаства и науке.

СЛОБОДАН АНТОНИЋ СУДБИНА ХРИШЋАНСТВА У ПОСТХРИШЋАНСКОМ СВЕТУ

Слободан Антонић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду, социолог и политички аналитичар, један је од угледних делатника нашег јавног простора. Аутор је низа значајних књига, међу којима су и „Срби и Евро-Срби: расправе о нацији и политици”, „Вајмарска Србија”, „Културни рат у Србији”, „Искушења радикалног феминизма: моћ и границе друштвеног инжењеринга”, „Вишијевска Србија”, итд. Познат је као храбар човек, спреман да се суочи са изазовима домаће и светске србофобије, али и као веома проницљив ум који се озбиљно и одговорно бави изазовима савремености, какви су, између осталих, радикални феминизам и тзв. ЛГБТ покрет. Бавећи се питањима савременог идентитета нашег народа, суочавао се и са „дрквеном тематиком”. Зато смо га замолили за један разговор, на шта се он љубазно одазвао.

Господине професоре, већ дуго се бавите феноменом културног рата у свету и Србији. Како време пролази, све више долазите на становиште да се културни рат широм планете, па и код нас, води између агресивног глобалистичког секуларизма и религиозно – моралних вредности традиционалних друштава. Шта бисте нам могли рећи о томе? Где се данас налазимо?

Господине Димитријевићу, ако посматрамо дешавања из једне филозофско-историјске перспективе, за коју знам да и Ви, и читаоци „Борбе за веру” имате разумевања, могло би се рећи да је посреди својеврсни културни рат светске капиталистичке империје – у чијем средишту се налази култ финансијског Мамона – против свих традиционалних друштава на планети. То је глобални рат, са планетарним и историјским последицама. Крајњи циљ је да се сви људски односи меркантилизују, то јест претворе у тржишне, а да се сва бића и све ствари комодификују, то јест претворе у робу. Не само

да буквално све, и буквално свако треба да буде на продају, већ и сви људи треба да се руководе само једном вредношћу – новцем, који има да постане вредносно мерило свега.

Ви сте поменули феминизам, па ћу Вам дати пример из те области. Суштина феминистичке идеологије – а то је само једна од доминантних, глобалних, криптокапиталистичких идеологија – јесте тежња ка комодификацији свих жена на планети, тачније њихово претварање у радну снагу коју ће глобални капитал да купује на тржишту. Што више жена буде на тржишту, то ће радна снага, и мушка и женска, бити јефтинија, па ће се капитал брже и боље плодити. Дакле, када се проповеда модерна норма – да је жена вредна и „самоостварена” само ако се налази на тржишту, тј. само ако зарађује новац – онда ту није реч ни о каквој „еманципацији” жена, већ о настојању да што више жена изађе на тржиште како би се снизила цена радне снаге. Феминизам је данас просто тројански коњ глобалног капитализма за продор у недовољно меркантилизована, традиционалистичка друштва Источне Европе, Азије, или Африке.

У том контексту хоћу да Вам скренем пажњу и на омиљену феминистичку идеологему о женском „неплаћеном раду у кући”. Ту се лепо види мамонитска идеја о меркантилизацији свега, па и породичних односа. Јер, да би се исправила „мушка експлоатација жена”, чланови породице треба једни другима да плаћају за оно што раде у кући. Или то, уместо њих, треба да ради држава, свеједно. Али битно је да новац постане медијум који „праведно” повезује чланове породице. То је тачно она разарајућа и тоталитарна одлика капитала коју је уочио још Маркс, 1848, када је писао да капитал „не оставља између човека и човека никакву другу везу осим голог интереса, осим безосећајног `плаћања у готову’”, због чега се чак и „породични однос своди на чисто новчани однос”.

Дакле, уместо љубави, посвећености и достојанства мужа и жене – као темељних и градивних врлина породице, феминизам прописује норму новчаног односа („чисти рачун”) у коме „патрнери” заправо једни другима плаћају услуге. Тај захтев за претварање породичног рада у робу, а породичних односа у тржишни однос, само је један од

начина ломљења преосталих људских веза. Циљ је, наравно, да се што више ослаби породица као заједница, и да се њеним растакањем добију атомизовани и ослабљени „индивидууми” који ће онда постати лака жртва система.

Мислим да ћете се сложити са мном у оцени да баш такав, атомизовани и ослабљени „индивидуум” јесте тај „нови човек” кога упорно производи капиталистичка империја. То је човек који је пре подне послушно-роботизовани произвођач, а поподне и увече лакомислено-хистерични потрошач. Он до 17 часова треба да мисли само како да заради што више новаца, а од 17 часова само да мисли како тај новац што пре и „што забавније” да потроши. Главна забава је, наравно, „шопинг”, та мамонитска „молитва” која се свечано обавља у својеврсним храмовима – „шопинг молловима”. Али, и све друге „забаве” су спојене са трошењем новца, што бржим, то пожељнијим. На модерном тржишту највећи део робе чине којештарије, које може да купи једино лакомислено-хистерична особа. Отуда је инфантилизација и еуфоризација потрошача главни циљ „рекламне индустрије”.

За мене је оличење тога реклама за пиво која каже: „Направи тоталну будалу од себе!” (www.youtube.com/watch?v=CVjXt_vIroM). То је управо идеал мамонитске културе – направити од људи идиоте, имбециле који су поносни на свој дебилитет, па са радошћу служе култу Мамона и његових свештеника.

У својој књизи „Културни рат у Србији” писали сте о својеврсном антиглобалистичком потенцијалу хришћанства. У чему је тај потенцијал? Да ли га је могуће остварити у друштву и политици данас?

Посматрано у светскоисторијском контексту, хришћанство је хиљадугодишња цивилизација, која још баштини и оно најбоље из претходне, хиљадугодишње цивилизације Грчке и Рима. То је, дакле, моћна култура у чијем средишту није ни новац, као код модерних мамониста, ни хировити и деспотски бог, као код исламиста, ни лимбо-ништавило, као код будиста, већ Богочовек, Логос који се оваплотио и који се сваком човеку може отворити, само ако га овај потражи.

Али, управо та, планетарно најмоћнија култура, данашња је главна жртва мамонитског култа. Тај култ се у утроби централних друштава западног Хришћанства почео развијати негде у 16. веку. А онда је у 20. веку, баш као „Осми путник” у истоименом филму, то чудовиште искочило из утробе атлантске Европе и САД. Оно је при том, исто као у филму, усмртило свог домаћина. Зато се данас о друштвима САД и ЕУ говори као о „постхришћанским друштвима”. И то је тачно, не само са становишта статистичке религиозности, већ и са становишта система вредности.

Недавно сам на једном сајту прочитао да је извесном британском брачном пару судски ускраћена могућност да буде усвојитељ, због „ризика да `зарази` дете хришћанским погледом на моралност” (www.dailymail.co.uk/news/article-1361469/Christian-beliefs-DO-lose-gay-rights-Judges-ruling-devout-foster-couple-lose-case.html#axzz2Jrrpjf7I). Као пример је наведено да тај брачни пар држи како је хомосексуалност у нескладу са „Божијим законом и моралом”, а такав став је друштвено неприхватљив – неприхватљив са становишта званичних вредности данашњег британског друштва. Имајући у виду прецедентно право Британије, то би требало да значи да породице које негују традиционалне хришћанске вредности од сада више и званично неће моћи добити децу на усвајање. Е то Вам је карактеристична слика постхришћанских западних друштава.

Дакле, мамонитски култ, усмртивши највећи део западног Хришћанства, сада је кренуо и овамо, на исток. Онако како ја видим светски ток, рекао бих да је Источно Хришћанство, захваљујући комунизму, током већег дела 20. века било делимично конзервирано, односно сачувано од дејства мамонизма. Дозволите да такву оцену мало подробније објасним.

Комунизам је, са једне стране, био непријатељ хришћанства, али само спољашњи. Он је доживљавао хришћанство као супарника по питању: шта је централна јавна врлина у друштву? Хришћанска концепција је била да је то лојалност небеском Јерусалиму, а комунистичка да је то лојалност путу у егалитаристичку Утопију. Али, природа и једне и друге културе, осим у раздобљима распада и декаденције, у основи није била материјалистичка. Зато комунизам

ипак није успео да уништи Цркву на хришћанском Истоку, иако ју је прилично ослабио. Он ју је прогонио, да тако кажем, телесно, и ту јој је нанео многе тешке ране. Али јој душу ипак није узео.

Мамонизам, међутим, ставља лично стицање новца и његово брзо и распусно трошење за средишњу друштвену и личну вредност. Тиме практично нестаје јавна врлина из друштва. Јер, врлина је спремност на жртву због неког другог или нечег изван себе. А материјализам, хедонизам и егоизам, то мамонитско свето тројство, не траже жртву такве врсте. Они нам баш кажу – „буди што год хоћеш и ради што год хоћеш, само ако ти то прија – и ако можеш, наравно”.

Зато је за Хришћанство мамонизам опаснији и разорнији непријатељ од комунизма. Јер, комунизам се кретао по површини, бавећи се својином, државом, економијом... Мамонизам пак разара саму супстанцу друштва као заједнице, он разара човека као бића заједнице, правећи од нас саможиве, атомизоване хомункуле. Мамонизам прво захвата економску и политичку елиту, па средње слојеве, и спушта се до нижих класа, не поштеђујући, наравно, ни Цркву, то јест клир и лаос. И кад заврши свој поход на неко друштво, то друштво је гњило по целој вертикали. И тешко да преостане институција која нема пресек труле јабуке – споља још глатка љуштура, а изнутра трулеж.

Стога се, да се вратимо на причу о глобалном културном рату, главна светскоисторијска битка данас води, мислим, баш овде – у земљама Источног Хришћанства. Србија је ту свакако важна стратешка тачка. Али, судбина хришћанске цивилизације заправо се решава у бици за Русију. Ако Русија остане хришћанска земља, и други хришћани ће се лакше спасити „поганих пећи” Мамона. Ако се пак и Русија дехристијанизује, култ Мамона ће обезбедити глобалну доминацију, а Хришћанство ће се морати свуда спустити у друштвене катакомбе.

Једно од кључних питања хришћанства данас је питање екуменизма, као својеврсног „религиозног глобализма”. Колико је екуменизам истинско стремљење сусрету подељених хришћана, а колико својеврсна глобалистичка политика?

Хришћански екуменизам је добра ствар када се, у оквиру светско-историјског феномена какав је културни рат, обједињују снаге хришћана на глобалном нивоу. Јер, глобалној мамонитској империји може да се супротстави само глобални отпор хришћана.

Али, бојим се да механичко обједињавање институција може бити ризично, па и контрапродуктивно. Наиме, као што рекох, део хришћанских установа на Западу је практички мртво. Њихове цркве су сада само велике бетонске гробнице и ништа више. Јер, кад чујете за цркве са геј бискупима, женама свештеницама и Библијама преведеним у складу са „политичком коректношћу” – због чега се у њима говори о „Богини мајци” и „Иси Христи”, а при томе још и прочитате да се многе такве цркве продају пошто у њима више нема верника – онда схватите да и цркве такође могу бити „пост-хришћанске установе”.

Зашто бисмо стога ту западну гробницу венчавали са живом Црквом на Истоку? Бојим се да то може бити доста погрешно. Хришћански екуменизам ипак би можда пре требало да буде питање међусобног препознавања и одглашавања хришћана у духу и вери, а не сједињавања црквених институционалних хијерархија ради више новца и моћи.

У својим текстовима, какав је „Божјић и рађање ЕУ православља”, бавили сте се „екуменизмом у пракси”, то јест наметањем нових образаца религиозног и обичајног понашања православним Србима, попут календара. Сваке године, ЕУ медији у нас покушавају да нас убеди како је срамота што Божјић славимо 7. јануара по грађанском календару. Тада сте рекли: други православни народи можда и могу, лако и лагодно, да мењају богослужбени календар, али Срби, који су, између осталог, у НДХ страдали због свог Божјића 7. јануара, не могу то да чине – преци их обавезују. Да ли је питање богослужбеног календара заиста ЕУ питање, или нешто друго?

Одмах да кажем, нисам стручњак за богословска питања и о тим стварима се не усуђујем да расправљам. Настојању да се српска Црква реформише по питању календара супротставио сам се јавно само зато што су пропоненти те „реформе” долазили из медијско-

грађанистичке сфере. А и зато што верујем да питање нашег црквеног календара није само литургијско питање, већ и народно и идентитетско питање. И ту онда свако може и треба да каже своје мишљење.

Догматска и литургијска питања су већ нешто друго – мада је право чудо колико има живости и расправе око тога међу нашим верујућим светом. Разлог томе свакако је извесна реформа која видим да се предузима у литургијском животу појединих епархија СПЦ и која, како ми се чини, није баш најбоље објашњена. Или је обичном људском уму, какав је и мој, бар није лако разумети. Морам да признам да и мене понекад зачуде фотографије нових православних храмова без иконостаса, или кад прочитам да се из литургије избацује свако помињање душе, или пак кад видим да моја деца из веронауке више времена проводе бојећи и украшавајући цртеж епископа, него учећи имена и дела св. Апостола.

Али, кажем, то су већ богословска питања у која не бих да се мешам. Но као социолог, не могу а да не приметим велику духовну живост која ова питања изазивају код наших обичних верника. У том смислу ме Срби понекад подсећају на Ромеје, који су импресионирали посетиоце са Запада жустрином и упућеношћу с којом су расправљали о богословским темама. Хегел у „Философији историје”, говорећи о Византији, са чуђењем наводи сведочења да су у Цариграду обичне занатлије или радници на улици, по пекарама или радионицама, жестоко расправљали о најсуптилнијим теолошким питањима, те да су главни грађански нереди избијали управо због тога. „У спору да ли је Христос $\omicron\mu\omicron\upsilon\omicron\sigma$ или $\omicron\mu\omicron\upsilon\omicron\sigma$, то јест да ли је исте или сличне природе с Богом, то једно ι коштало је живота многе хиљаде људи”, пише, чудећи се, Хегел.

Међутим, Хегел није разумео да су Ромеји, посебно они у Цариграду, себе доживљавали као Нови Израил. Они су веровали да је њихов светско-историјски задатак тај да чувају чистоту вере, те да је њихова лична и колективна судбина некако везана за успешност са којом обављају тај задатак.

Мислим да и данас многи истински верујући Срби баштине тај дух. А управо је његово присуство овде за мене један од показатеља

колико је Црква од Истока и даље жива. Видим да се неке владике због овога љуте на своју паству. Али, мени се чини да у томе има и понека добра страна.

Црква је остала последњи уцелињујући чинилац нашег народа. У свом огледу „Зашто руше Цркву?“ писали сте, поводом случаја владике Артемија, о дезинтеграционим процесима у нашем црквеном животу. Касније се, из депеша „Викиликса“, сазнало да Црква јесте на удару Империје, и да има оних који, изнутра, са Империјом сарађују на разградњи самосталног духовног живота оне заједнице коју је утемељио Свети Сава. У ком правцу, по Вама, могу да се одвијају догађаји?

- Већ сам изнео своје лаичко мишљење о томе да претварање епископа у „мале папе“ може озбиљно ослабити помесне Православне Цркве, и тако олакшати поход мамонитске империје на Исток. Овоме бих још могао додати једино то да статусно-репрезентативни елементи тог „микропапизма“ – од скупих ципела високог клира, до њихових луксузних лимузина – такође остављају утисак о успешности Drang nach Osten мамонизма.

Али, хајде да опет на дешавања гледамо из светско-историјске перспективе. Црква се често налазила под притиском – а најчешће је то био управо комбиновани притисак споља и изнутра – да се реформише, односно да се врати „својим коренима“. И што су биле веће и наглије те „реформе“, изгледа да је била већа штета за Хришћанство.

Узмите за пример штету које је иконоборство, 8. и 9. века, нанело Цркви. Не само да је на хиљаде верних пострадао, већ су уништена читава столећа најсјајније хришћанске уметности – вишевековни уметнички и духовни подухват стотина монаха, иконописаца и живописаца. А иконоборство је у Цркву, па и у Источни Рим, дошло споља, бар једнако колико се развило и изнутра.

Такође, протестантизам је нанео немерљиву штету Хришћанству, не само због свог, такође радикалног иконоборства. Калвинизам је био један од историјских важнијих промотера мамонизма. А концепција Sola scriptura је најпре до бесмисла раздробила хришћанство на Западу, а онда и довела до тога да данас

протестанске цркве, са лезбејским бискупинама које служе мисе по празним дворанама, буду главне постхришћанске установе у атлантском свету.

Све то ваља имати на уму када нас ухвати порив да баш ми реформишемо Цркву. Ни Римокатоличка црква не видим да се нешто усрећила са литургијским и другим реформама донетим на Другом ватиканском сабору. Зато ми није најјасније због чега би се хришћанима на Истоку журило са „поправљањем” своје духовне баштине и свог литургијског живота. Поготово ако се има у виду да те „поправке” наилазе, некако, на превише спољног одобравања, из изванправославних, па и изванхришћанских кругова.

Али, опет кажем, нисам богослов и о томе нећу да судим. Само као социолог гледам светско поље историје и трудим се, наравно колико могу, да разумем логику збивања, те да својим јавним радом и саветом припомогнем да као хришћански народ не изгубимо себе, а ни своју душу.

Господине професоре, срдечно Вам хвала.

ДРАГИША БОЈОВИЋ ПОКАЈАЊЕ ЈЕ ВАСКРСЕЊЕ ЉУБАВИ

Проф. др Драгиша Бојовић један је од најозбиљнијих изучавалаца наше средњовековне књижевности данас. Предаје у Нишу и у Косовској Митровици. Својим студијама о утицају Светог Јефрема Сирина на литературу србског Средњег века, о есхатолошким мотивима у истој (какво је питање митарстава и Страшног суда), о мотивима Премудрости и слично показао је да се наша књижевност ове епохе не може проучавати без озбиљних увида у светоотачку литературу и дух епохе која је, умногоме, била другачија од наше...

Такође, Бојовић је управник и оснивач Центра за црквене студије, члан Међународног удружења за патристичке студије и Института за национална и верска питања из Солуна. Уредник је угледног годишњака „Црквене студије”, у коме објављују многа светска имена. Иначе, родом је са Косова, из Ибарског Колашина, једног од наших класичних десетерачких завичаја, који је описао приповедач Григорије Божовић као крај који се сјајно опирао турској и арнаутској тиранији. Бојовић је аутор књиге о чувеном манастиру Црна Река, који представља мистичко срце Ибарског Колашина и који је умногоме определио његов духовни пут. Поставили смо му неколико питања која се тичу прошлости, али и садашњости, Србије и Светосавске Цркве у њој.

Господине професоре, да кренемо најнепосредније: колико се данашњи Србин разликује од Србина Средњег века, нарочито када је поглед на свет и живот у питању? Ту, пре свега, мислим на есхатолошке, вечне мотиве постојања, којима сте се бавили у својим студијама. Видимо ли ми, данашњи Срби, даље од носа и стомака?

Поређења су, наравно, могућа, али, када је реч о изворима, они се више односе на интелектуалну Србију оног и нашег времена. Ондашњи интелектуалац, најпре у лику образованих духовника, види дубље и даље од данашњег Србина. И у његовом и у нашем времену има оних који не виде, како Ви кажете, даље од носа и

стомака. Чувени српски средњовековни писац и хиландарски духовник Теодосије изобличио је такве, којих има и међу царевима и властодршцима, моћницима и племениташима, али и међу монасима код којих влада „неред и немар према добротинству.” За све такве он каже да је „за њих стомак Бог.” На другој страни, како каже Теодосије, „Богу живе сви они који су за Бога живели.” Тако је било некада, а тако је и данас.

Сматрам да је средњовековни Србин, и сељак и себар и племић, и инок и јереј и архијереј, био у подвигу већем него данашњи Србин, који се и егзистенцијално и духовно љуља као лист на грани, непостојан, недоследан; често потпуно предан обманама овога света, уз то, ако има материјалну и властодржачку моћ, горд је и сујетан, немилосрдан и немилостив. Али и данас, Богу хвала, има оних који „Богу живе”, чијим молитвама ћемо се можда спасити и ми недостојни.

Шта рећи за једног другог српског интелектуалца, Димитрија Кантакузина (15. век), који је потпуно био окренут есхатолошким темама, али је, истовремено, био непоколебљиви критичар свих негативних појава у Цркви тог времена. Његов интелектуални профил одговара интелектуалном профилу сарадника „Борбе за веру.” Он лаик, захваљујући подршци свештеномонаха Исаије, износи на видело све што не ваља: литургијску недоследност, симонију, свађе међу свештеницима, њихово дружење са крчмарицама, неуздражање, охолост, потчињеност храни и пијанству, користољубље и среброљубље. О световњацима каже да су безаконици, завидни, блудници и слично. При томе, он сматра да су и једни и други дужни да испуне Христов закон: „Сва би васељена погубљена била и оклеветан би био Христов лик, да је тешко испунив закон онога који га даде. Да ово не буде, све обећано речено би и иноцима и световњацима, и на лик, дело и живот и једних и других односи се речено.” Кантакузинова Посланица кир Исаији, о којој је овде реч, прототип је одговорног и храброг промишљања и она и данас може послужити као пример онима који се Бога боје а презиру страх људски.

Као човек који је са Косова, и то баш са овог неумиреног и

непредајућег се, Севера, шта можете рећи о снази својих саплеменика у једном нимало неравноправном рвању „са силама немерљивим”, што би рекао Растко Петровић? То јест, шта мислите о оној борби коју је Његош дефинисао стиховима: „Крст носити вама је суђено, страшне борбе с својим и с туђином” (поготово кад живимо у доба кад, опет по Његошу, „племе ви се све одрекло себе, те црноме работа мамону”) – хоће ли наши Косовци издржати?

Ово је одлучујућа фаза једне борбе, где се не чује јака пушака, али се бој свакодневно бије. У овој фази дешава се нешто што скоро нико не види. Препознаје се глобални смисао, али се не препознају актери локалне драме. Данас се на северу Косова и Метохије, не потцењујући друге, води кључна борба, поготову на симболичком, територијалном и лидерском плану, између Колашина и Дренице, између поносног и јуначког Колашина и љуте и гласите Дренице. Први се још увек уздају у етику јуначког епа, а други имају сву могућу светску подршку. Пре скоро сто година Григорије Божовић је рекао за Колашин да му је „заслуга пред садашњицом што је читаву стотину година био последња брана арнаутском надирању на север.” Григоријевих сто и наших сто година је укупно двеста, ето двеста година Колашин одолева тежњи Дренице и Арнаута да, како опет то каже Божовић, помере своје међе на север. Један Божовићев јунак пре стотину и више година вели: „Арнаути запели да на север помере своје међе.” Захваљујући највише „београдској” руци, не албанској, постоји једна имагинарна међа у мом Колашину (интегрисани прелаз), једно острво илузија, страном телу у српском организму.

Но, док је Колашин ту на свом месту и док сања свој сан о Србији, за Србију има наде. Јер Србија има Колашин на свом најосетљивијем месту. Колашин никада није попустио. Не због себе, већ због Србије. Њему је дана и једна привилегија коју нико нема – да са тог места истовремено гледа и Косово, и Метохију и Рас. Косово је Колашину нада, Метохија му је вера, Рас му је љубав.

Ако се упутите у мој Колашин, и данас тамо можете доживети неућутно епско време. Као што је Вук срео Старца Милију, а Григорије Божовић гуслара Јосифа Јанића, тако и ви у лику

седамнаестогодишњег гуслара и песника из Брњака, гимназијалца Милана Анђелковића, можете препознати оних двеста и више година колашинског отпора арнаутском надирању на север.

Што се Косоваца тиче, нису сви у прилици да на исти начин носе крст, на један начин га носе Срби око Грачанице, на други они у Косовском Поморављу, а сасвим другачије Срби на северу Косова. Они су понајвише уздигли тај крст и док они тај крст држе има наде и за Србе јужно од Ибра.

Каква је улога СПЦ у одбрани Косова и Метохије? Чему се ту можемо надати (а до недавно смо се много надали)?

Неоспорно велика. Под тим не подразумевам само институцију. Много више мислим на наду да на том простору пребива бар један праведник, те да ће нас та нада спасити. Када је реч о Цркви као институцији, она није у новије време на најбољи могући начин користила свој ауторитет. Било је ту и непотребног гурања Тадићевих кола на путу европских интеграција. На том блатњавом путу учињено је много грешака (као у последње дане брат је брата по суду ћерао), неке од тих грешака тешко је исправити. Црква је од појединих страних фактора у једном тренутку проглашена пожељним транзиционим партнером. На самом Косову и Метохији ископан је преголем јаз неповерења. О свему томе сам у неколико наврата писао у „Политици”. Мој став о том питању се није променио.

Оно што се примећује у последње време је покушај појединаца у Цркви да укажу на погрешан правац државне политике. Можда то чине касно и са хипотеком саучесника у претходном периоду.

Иако нисте теолог, Ваше познавање богословља, без кога не можете бити стручњак за књижевност Средњег века, завидно је. То се види и по „Црквеним студијама”, али и по покушају да на Универзитету у Нишу оснујете један Центар за црквене студије. Докле је дошло са отварањем тог центра и ком стању се, данас и овде, налази наша црквена култура?

Више по промислу Божјем и призиву, него из рационалних научних разлога, од самих почетака научно-истраживачких интересовања био сам окренут теолошким темама у српској

књижевности. У почетку су то била интересовања за есхатологију, затим за патристику, потом за љубав и софиологију. Пошто сам по основном образовању филолог, моја истраживања су углавном компаративна и интердисциплинарна. У иностранству је препозната ова моја оријентација, па сам угледну православну награду „Константин Острошки” (Пољска, 2010) добио и за богословски приступ у изучавању средњовековне књижевности.

Као резултат тих мојих интересовања дошло је и до оснивања Центра за црквене студије у Нишу (2001. године), као и до покретања часописа „Црквене студије” (2004), који је окупио бројне светске научнике и који је многим српским богословима и другим научницима био од велике помоћи у професионалном напредовању. Центар још увек није део Универзитета, али ће можда нека новија настојања довести и до тога. Упркос тешким околностима у којима је деловао и упркос томе што се то некима не свиђа, Центар је, у овој области, једна од најпознатијих српских научних институција у свету. Показатељи за то су бројни.

Када је реч о црквеној култури, о њој не постоји озбиљна системска и институционална брига, већ опстаје и, чак, развија се захваљујући пре свега изузетним напорима бројних појединаца.

Својеврсном институционалном ембаргу подвргнута је изворна српска теологија односно српска теологија средњег века, којој су темеље поставили Свети Сава, први архиепископ српски и Свети Стефан, први српски краљ. О теологији Светога Саве понеки Србин понешто и зна, док ретко ко зна да се Стефан Првовенчани бавио, између осталог, библијском егзегезом. Када сам једног младог и даровитог српског теолога пре неколико година упитао - ко вам је предавао теологију Светога Саве, он је остао нем. То је само један од доказа да се смишљено прави отклон не само према изворној српској теологији, већ и према очувању Савине и Симеонове праве вере, коју су они химнично славили и Светом Црквом чували и очували, као што је ту веру, на исти начин проповедао Свети Јустин Ћелијски.

Шта то још повезује Светог Саву и Светог Јустина Ћелијског?

Није тешко у њиховим делима препознати исту љубав према вери и исту непоколебљивост у очувању те вере. Оно што је нарочито

занимљиво и Свети Сава и Свети Јустин Ћелијски, али и Свети Стефан Првовенчани, у аријанизму препознају исту метафору. За сву тројицу аријанизам је метафора за папизам односно латинску јерес. То је јерес која „наноси хулу на Духа Светога” (Стефан Првовенчани). За оца Јустина „папизам је јерес као аријанизам”, додајући да „ако Јуда има свог такмаца у злочину, онда је то Арије.” И Свети Сава је био свестан тог злочина па је, проклињући противнике свог духовног чеда Спиридона, желео да они „погину као безумни Арије”. Први српски архиепископ је на исти начин проклео латинску јерес на Сабору у Жичи: „А крштене у латинској јереси, такође са претходним проклетством њихове зле јереси, пошто су исповедали образац вере, и пошто је прочитана молитва над светим миром, тим светим миром заповеди помазати их по свим чулима и да буду верни са нама. Свети је заповедио и свима епископима да тако чине над таквима који долазе к њему.”

Можда су, због оваквих ставова, ова тројица данас и непожељни богослови.

Шта је посебно препознатљиво у богословском ставу и деловању Светог Јустина Ћелијског?

Ако је Владика Николај – Српски Златоуст, Отац Јустин је Српски Громов.

Ако је глас Јована Громова одјекнуо по свим крајевима земаљским, глас Јустинов га је следио. Ако се Свети Јован Богослов назива громом најузвишенијим у богословствовању, онда је Јустин богословствовао Сином Љубљеним и Учеником Љубљеним, јер је Њима самим проповедао и грмео.

Јован – новозаветни громовник, Јустин – српски громовник.

Громовник у школи. Громовник са универзитетске катедре. Громовник у свету и громовник у отаџбини. Громовник ћелијских висова и громовник са амвона.

На сваком месту и увек громовник.

Јер је грмео: О Господу и Спасу нашем. О Цркви једној и Светој Тројици нераздељивој. О вери Отаца, о вери православној. О љубави и псеудољубави. О јеретицима и свејереси. О Арију и новом аријанизму. О Светоме Сави и Светоме Николају. О Косову и

Видовдану. О словенству и српству. О души и светлости. О човеку и цвету.

Били сте (а и данас сте) веома делатни у настојањима да се у црквеној смутњи у којој живимо јасније чује глас православних лаика. С тим у вези сарађивали сте с многима, па и покојним Предрагом Р. Драгићем Кијуком. Да ли се тај глас чује или је заглушен унутарцрквеним сукобима које је Свети Василије Велики звао „тучом у мраку“?

Желео бих најискреније да Вам кажем да бих био најсрећнији када би та смутња престала а наш глас о томе утихнуо. Мислим да се гласу интелектуалаца и православних лаика нико претерано не радује, боље речено тај глас је непожељан, поготово ако не следи „екуменистичку догму“. Кад данас погледам шта сам говорио и о чему сам писао, постајем сасвим спокојан, надајући се да ће престати потреба за таквим мојим ангажманом, који ми је, морам признати, донео много невоља. Нарочито на примерима других могу приметити да и најмања пројава антиекуменизма доноси исте невоље као што је антикомунизам доносио у времену идеолошке диктатуре.

Покојни Кијук је био посвећен Истини и та врста посвећености окренута саборном деловању помало недостаје онима који су сарађивали са њим. То је био један од ретких православних интелектуалаца који је, не кроз прошлост, већ кроз дубоко искуство прошлости, препознавао понављање историје, указујући на светлост која је водила правоме путу.

Не треба да гајимо илузију да ће се наши гласови надјачати вреву. Можемо се само надати и веровати да ће нас по гласу истине Господ препознати.

Како Вам изгледа домаћи богословски хоризонт и колика је његова, условно да кажемо, екуменистичка унисоност?

На жалост или, можда, на срећу нисам посебно упућен у савремену теологију. Као што сте могли и видети моја интересовања су пре свега везана за најраније српске теолошке изворе. Мене је та теологија образовала и васпитавала. Можда и због тога не разумем увек савремено богословље. Кроз богословље Светога Саве упознао

сам свето предање, његове архијерејске беседе су непогрешиви оријентир у овоме мраку, а „светлост којој почетак не почиње и крај не ишчезава” (Свети Сава) указује нам Пут, води нас ка Истини и дарује нам Живот. Када је потребно, ослањам се само на правоверне савремене теологе.

Имао сам срећу да проучавам и дело Светог Јефрема Сирина, који је, такође, одредио мој пут. Из ових и сличних интересовања настали су и предмети које предајем на Универзитету. Поред Српске средњовековне књижевности, ту су и Рецепција библијске и светоотачке књижевности, Љубав у старој српској књижевности, Поетика и теологија стваралаштва, а у процесу акредитације су: Хришћанска књижевност, Рецепција хришћанства у српској књижевности, Православље у српској средњовековној књижевности. Каква лепота! Зар нам је поред ове лепоте и нашег слатког православља потребна „свејерес”?

Зато за сваког од нас су обавезујуће речи Светога Саве: „Ако ко од вас уздође ка књигама, нека буде слadak сољу нашега језика.” На те речи треба стално подсећати, а оне су обавеза свима да чувају сладост те соли.

Ваш Центар је објавио већ неколико студија предањског правословног богослова, Жан Клод Ларшеа, а, како чујемо, спремате и његову критичку студију о теологији у нас утицајног митрополита Јована Зизјуласа. Може ли та Ларшеова студија најзад помоћи да се у СПЦ, бар када је богословље у питању, чује и друга страна?

Ми смо објавили три Ларшеове књиге („Пут, Истина, Живот”; „Теологија болести” и „Иконограф и уметник”), али и неколико његових значајних радова у „Црквеним студијама”. У току је превођење његових књига „Лечење духовних болести” и „Личност и природа”. Један од значајнијих делова те књиге бави се критиком персоналистичких теорија Христа Јанараса и Јована Зизјуласа. Сам Ларше у једном од својих најновијих радова бави се критиком Зизјуласове еклисиологије, налазећи у њој и врлине и слабости. Ларше сматра да „филозофски персонализам и егзистенцијализам, на којима се заснива читава мисао Јована Зизјуласа (и Јанараса),

омогућили су му да отвори интересантна гледишта у домену теологије, хришћанске антропологије и еклисиологије, али га такође затварају у ограничене и спорне категорије мисли, непознате патристичкој традицији и у дијалектику коју карактерише ригидни дуализам који се манифестује неприродним, прекомерним супростављањима неуравнотежене и сужене изворне концепције, па чак у већини случајева и јеретичке. Дело митрополита Јована Зизјуласа прогресивно је стварано као затворен систем и као идеологија која је, у смислу својственом модерној филозофији егзистенцијализма, али и несвојственој мислима Светих Отаца и православном Предању, послужила за реинтерпретацију различитих димензија теологије, антропологије, еклисиологије и православне духовности. Оно је постало основ врло оскудне схоластике и оно што Оливије Клеман назива 'теологијом понављања', као што видимо, код већине садашњих ученика митрополита Пергамског."

Пошто и професор Ларше припада Српској цркви, мислим да се и та друга страна чује. Теологија не може бити официјелна, она то није и кад је академска. Она је предањска или није предањска и то је кључни критеријум њеног вредновања.

Замољен сам од редакције „Борбе за веру” да Вас питам – пратите ли рад овог сајта и имате ли примедбе које би помогле побољшању рада тог сајта?

Постоје 2-3 сајта које редовно пратим. Међу њима је и сајт „Борба за веру”. Он добрим делом покрива интересовања бројних верника СПЦ, али и верника у нашем окружењу. Мислим да је та комуникација много важна и она говори о саборном духу оних, које многи желе да поделе, пришивајући им различите атрибуте. Важно је да се Редакција увек труди да објављује текстове који служе само Истини.

Из еписког сте краја, где треба бити кадар „стићи и утећи и на страшном месту постојати.” Хоћемо ли као Црква и народ, издржати или смо већ поражени?

Интензивно размишљам шта би то у овим временима могло да обрадује и Цркву и народ. То је, пре свега, помирење у Цркви. Али тог помирења нема без нашег свеопштег покајања. Да уђемо у храм,

да брат брату каже: Опрости, брате. Тек ће тада доћи радост и победа љубави. Јер, покајање је васкрсење љубави.

Није својствено хришћанима признавање пораза. Хришћанима је својствена непрестана борба за правду и истину. Зато моје Колашинце, а и све друге Србе на Косову и Метохији који су посвећени тој борби, данас сматрам одабраним хришћанима.

Хвала Вам на разговору.

На дан Светога Јефрема Сирина,
Лета Господњег 2013.

РАТКО ДМИТРОВИЋ ХРВАТСКО ПИТАЊЕ И СРБОФОБИЈА

Господин Ратко Дмитривић спада у оне српске новинаре који не изнајмљују своје перо, нити су независни од памети и морала, а зависници новца који Империја убацује у Србију да би је срушила. Још као уредник часописа „Аргумент”, оставио је лепог трага у нашем журнализму, а да и не говоримо о њему као човеку који је, у последњих неколико година, водио франкфуртске „Вести”, па га је власник сменио због „претераног” бављења хрватским односом према Србима (ко сме да каже нешто Хрватима кад они иду у ЕУ?)

И заиста: Дмитривић је неформални доктор једне од кључних области којом треба да се бави наука слободне Србије, а то је кроатологија. Његова професорска катедра је недељник „Печат” у коме већ пет година показује корене српско – хрватског спора (то јест, хрватске србофобије, која се протеже од Анте Старчевића, преко Јасновца, до „Бљеска” и „Олује”), учећи Србе да мисле на прави начин о ономе што бисмо могли назвати „јасеновачким питањем”- не само питањем злочина учињених на простору јасеновачког логора смрти и широм НДХ, него и питањем метафизичког и историјског смисла Јасеновца, начина на који је Јасеновац постао могућ, као и разлога због чега сада покушавају да га порекну (не само Хрвати, него и Империја САД – ЕУ). Зато смо га замолили за интервју, на шта се он љубазно одазвао.

Господине Дмитривићу, у свом тексту „Томпсон код својих у Ватикану” („Печат”, 90/2009.) истакли сте да „усташтва, као снажног, жилавог и у народу укорењеног покрета не би било без Ватикана и Католичке цркве”. Можете ли нам, у најкраћем, изнети своје аргументе за ову тврдњу?

Нема ни једног Хрвата који се у 19. и првој половини 20. века истицао мржњом према Србима, истакнутог припадника усташког покрета, а да један део свог живота није био под кровом католичке цркве. Почев од Анте Старчевића, родоначелника хрватског фашизма, највећег проносиоца мржње према Србима. Павелић,

Шакић, Макс Лубурић, Артуковић, Љубо Милош, фра Мајсторовић Филиповић Сотона, сви они су прошли кроз семеништа католичке цркве, одакле су изашли са киптећом мржњом према Србима. Зашто? Откуда толика нетрпељивост Ватикана и „Цркве у Хрвата” према Србима православцима? Разуме се, све иде од великог раскола у хришћанству, 1054. године и великог католичког сабора у Сплиту одржаног 1075. године, када је постављена стратегија уништавања православља на западном Балкану. Хрвата као старог племена данас готово да нема, налазимо их тек у остацима у Хрватском Загорју, Мославини и оном делу Међимурја, према Словенији. Остали су конвертити, углавном бивши Срби које је католичка црква успела да отргне најпре од православља а потом од српства. Дакле, у питању је конвертитство, феномен блискости из кога се, то је у психологији давно објашњено, рађа најжешћа мржња. То је нуклеус њихове тактике заустављања ширења православља на Западном Балкану. И у томе су, на жалост, успели. Мржња Хрвата према Србима развејавана је и опстаје искључиво на верској основи. Одатле све почиње и ту завршава. Зло у хрватском народу почива у мрачним одајама катедрала и цркава, отуда посматра, чека тренутак и излази кад процени да треба.

Као неформалног доктора кроатологије, одувек сам, онако студентски, желео да Вас питам: зашто чакавци и кајкавци, Истрани и Загорци, никада нису (осим изузетака) били љуте усташе? Рецимо, Владко Мачек, иако србофоб и вођа Хрватске сељачке странке, чији се један део определио за Павелића, ипак није био спреман да подржи усташке покоље. Ми знамо да су најљуће усташе углавном потомци покатоличених Срба – Херцеговци, Личани, Далматинци. Шта је усташе учинило тако острвљенима да су их се и италијански окупатори гадиле, гледајући усташке злочине?

У питању је сложеност феномена конвертитства. О томе су говорили и писали много паметнији од мене и то је објашњено и стручно и кроз уметничке форме. О конвертитима имамо сјајне мисли великог Меше Селимовића, у оној метафори о потоку који се одвојио од матице и зауставио; назад не може а за напред је нејак,

слабашан. Човек који промени веру, а потом и нацију, као у овом случају Хрвата и Срба, избрисао је све што је било до тада. Он више не може да говори о својој породици, прецима, свом роду. Он је неко ко почиње од нуле, ништак, човек без биографије, младица тек засађена на ледини. Такав човек је свестан свега а нарочито презира своје околине, родбине, пријатеља, кумова, својих дојучерашњих сународника и у њему се рађа мржња. Понижен је, ћути кад се у друштву прича о историји, породичној традицији, далеким рођацима... И онда долазе ратови. Такав човек постаје звер и креће да убија све оне који су живи сведоци његове провере, срамоте, његове издаје предака и свог народа. Он сумануто почиње да убија све који знају његову слабост, његов историјат, верујући да ће тако са лица земље уклонити оне који могу да сведоче о његовој срамоти. Готово да нема ни једног усташе, кољача, без српских корена.

Један од кључних проблема наше стварности је, изгледа, то што Срби мисле да о Хрватима знају све, а не знају скоро ништа. Рецимо, колико Срба зна да је десна рука Алојзија Степинца, фратар Крунослав Драгановић, човек који је, уз помоћ западних обавештајних служби и Ватикана организовао „пацовске канале” за бекство усташких крволока, пребачен у Титову Југославију и мирно умро у Сарајеву, без икаквог суђења за недела која је починио. Можете ли нам испричати нешто о случају Драгановић, који показује да је Титов режим умео да сарађује с усташким фратром ако му то обезбеђује међународну подршку Ватикана?

Случај Драгановић никада неће бити објашњен до краја. Као што никада нећемо сазнати све о контактима, сталним, које је Тито имао са Ватиканом. Циљеви комуниста у Краљевини СХС и усташа били су идентични; разбијање државе у којој Срби имају биолошку супремацију, обрачун са сваким обликом српства, и стварање независних држава Словеније, Хрватске и велике Албаније. То је утврђено на Четвртом конгресу КПЈ, одржаном у Дрездену 1928. године. Тада је усвојен Програм на основу ових циљева и тај Програм био је на снази све до 1990. године, односно, до распада КПЈ и остварења зацртаних циљева. Крунослав Драгановић је био фратар, шпијун, обавештајац, радио је за неколико тајних служби,

али је неспорно био хрватски клеронационалиста. Учинио је неке услуге комунистима и отуда би се могла објаснити његова позиција у новој, Титовој Југославији али то није прави разлог што је овај човек - заслужан за безбрижан живот хиљада усташких злочинаца након Другог светског рата, углавном у Јужној Америци - мирну старост провео у Титовој држави, под апсолутном заштитом комуниста. Прави одговори леже у односу Тита и Ватикана а о томе детаље и суштину никада нећемо сазнати

Од 2010. године, стално се прича о папином доласку у посету СПЦ. Папски гласноговорник, монсињор Антониони, тврди да посета о којој се маштало (папа у Нишу 2013, поводом јубилеја Миланског едикта) није могућа, јер ситуација није повољна. Пошто се као услов да папа дође помињало његово поклоњење православним жртвама усташког режима, надбискуп Хочевар нас је поучно подсетио да папа не може у Јасеновац док се Срби и Хрвати не договоре око броја тамошњих жртва. Папа међу Србима – да или не?

Пред сваки разговор на ову тему, са великодостојницима Католичке цркве, укључујући папу, српска страна морала би да почне тако што би на сто ставила књигу Виктора Новака „Magnum crimen” (Велики злочин). То је капитално дело, незаобилазно штиво о монструозности католичке цркве, о њеном систематском, крвавом обрачуну са православљем и Србима, о намери да једно и друго потпуно уништи западно од Дрине и Дунава. Књигу је написао, Хрват, клерикалац, човек који је образован у католичким центрима, али који је успео да се одхрве мржњи која му је тамо усађивана и који је свој живот посветио објашњавајући суштину католичанства на овим просторима. Сваки Србин који има Библију морао би да има и „Магнум кримен”.

Папа у Србију може само преко Хрватске, тако што би скренуо са аутопута код Новске и ушао у Јасеновац, поклонио се сенима невино побијених Срба, затражио опроштај од њихових потомака и упутио извињење целом српском народу. Уз, разуме се, прихватање бројке Срба побијених у Јасеновцу коју је тамо, на просторима логора, утврдила Земаљска комисија Републике Хрватске још 1945. године.

А ту комисију сачињавали су Хрвати и Словенци. Та бројка, која је у сагласју са проценама немачких генерала из Другог светског рата, креће се између 600 и 650 хиљада Срба убијених у Јасеновцу. Без овакве гесте није могуће ни почети разговоре о помирењу Срба и Хрвата.

Колико је врх СПЦ у овом тренутку свестан свих прозелитских акција ватиканских мисионара? Да ли неко поставља питање на десетине покатоличних Срба у садашњој ЕУ Хрватској? Да ли су наши епископи свесни ватиканског напора да се спроведе унија у, рецимо, Црној Гори? Какав је удео ватиканско – хрватских здружених снага у сепаритизму „војвођанера“?

Српска православна црква системски је постављена на принципима одржања вере. То је доминантно у православљу. Католичанство је пре свега систем државне и пословне делатности, то је највећа, најутицајнија и најбогатија фирма на свету. Вера је у католичанству није нуклеус постојања, срце свега, већ средство за манипулацију. Католичка црква има систем освајања простора других религијских заједница, мисионарска подручја у која убацује људе и огромна средства. Тога у православљу нема. Уз све ово Српска православна црква не чини ни оно што треба и што може да би се одбранила од насртања католичанства. Плашим се да и међу епископима СПЦ има оних који верују лепим беседама што долазе из Ватикана. Не знам због чега је СПЦ ћутала све ове године на процес који сте споменули, на отимање православаца у Хрватској и њихово превођење у католичанство. Знам да би се такво оглашавање - а оглашавање је неопходно, јаук да се чује до неба - било дочекано као мешање у политику, у државне послове, што никако не сме да буде ограничење јер све што Католичка црква чини вековима није ништа друго до политика.

Што се тиче Црне Горе, ја сам ту веома, веома скептичан и мислим да у тој држави кроз педесетак година, а то је у историјским релацијама трептај ока, неће живети ни један православац. Оно Срба што их тамо има данас или ће помрети или ће се иселити у Србију; такозвана црногорска православна црква прихватиће супремацију папе, претвориће се можда најпре у гркокатолике, или одмах у

католике, и та прича биће окончана. Остатак становништва Црне Горе биће муслимани. Црна Гора биће ново подручје највећег конвертитства након тог процеса у Западној Херцеговини. Наравно, све ће се заснивати на мржњи према Србима и Србији. Ово говорим тешка срца али... ретко кад сам се преварио у глобалним проценама.

Велике напоре Католичка црква чини у Војводини, са циљем разбијања православља, повезана је са невладиним организацијама, појединцима које срећемо у јавном животу, али ту су им шансе прилично слабе јер верујем да ће Срби у Војводини смоћи снаге да се одбране и искажу приврженост својој држави, Цркви и српству уопште.

Сајт „Борба за веру” често је преносио Ваше анализе. Имате ли времена да пратите рад тог сајта, и имате ли предлоге да се рад побољша?

Сајт је тематски одређен и у складу са тим постављен је и графички. Можда би ту могле да се ураде неке мање интервенције, у циљу визуелне прегледности, али, све у свему, овај сајт испуњава циљеве због којих је покренут и његова мисија је за сваку похвалу. Сугеришем да повремено допустите себи и слободу критике неких појава у Српској православној цркви које нису добре, штете Цркви, православљу у целини, и просто траже критичко сагледавање.

За крај: има ли смисла бавити се оваквим темама каквима се Ви бавите и, рецимо, остати без посла, као што се Вама недавно десило?

Апсолутно има смисла. Неопходно је, изузетно важно с обзиром да време спушта у заборав многе истине о Србима као народу, у овом случају истину о српском страдалништву и злочинима које су други чинили Србима. Младе генерације то слабо познају и мора им се говорити о томе. То је нужност, саставни део колективне свести Срба као народа. Е, сад, сваки посао у себи носи ризике и опасности, тако и ова тема. Ја сам пре много година рашчистио са тим да ћу морати да се борим са последицама изношења својих ставова и тематских поставки. Многа врата су ми због тога затворена, остајао сам без посла, као недавно у франкфуртским „Вестима”, где ми је као главном уреднику отворено речено да добијам отказ због писања и

пуштања текстова о злочинима Хрвата над Србима. Али, добро. Нико ме није терао да бирам овај и овакав животни и професионални пут. На крају крајева, ја сам задовољан оваквим животом.

ПРОФ. ДР ВЕЉКО ЂУРИЋ МИШИНА ЦРКВА СВЕТОГ САВЕ НЕКАД И САД

Господин Вељко Ђурић Мишина, доктор историјских наука, један је од наших најугледнијих историчара који се баве процавањем новије историје Србске Православне Цркве. Радио је у Историјском музеју Србије, на Филозофском факултету Универзитета у Приштини и у Институту за српску културу у Лепосавићу. Иза њега стоји низ вредних и значајних књига, на десетине текстова и огледа објављених у часописима.

Најпре је 1989. објавио књигу „Усташе и православље – Хрватска православна црква”, 1990. „Прекрштавање Срба у Независној Држави Хрватској – Прилози за историју верског геноцида”, 1997. докторат „Голгота Српске православне цркве 1941-1945. године”, 2000-2001. „Летопис Српске православне цркве 1946-1958. године – Време патријарха Гаврила (1946-1950) и патријарха Викентија”, 2009. „Варнава, патријарх српски”, 2012. „Герман Ђурић: Патријарх у обезбоженом времену”.

Урадио је и документарне филмове о патријарсима Варнави („И живот за православље”) и Герману („Патријарх у обезбоженом времену”).

Његова двотомна монографија о патријарху Герману прави је пример како се приступа сложенем и одговорном послу писања црквене историје. Разговор с господином Ђурићем зато је добар повод да видимо у чему је историја учитељица живота (иако су Срби њени вечити понављачи).

Господине Ђурићу, да кренемо од биографије. Рођени сте од Ђуре и Стане Мишина, у селу Косоре код вароши Врлика крај Книна, 1952. године. Ту сте и крштени и завршили првих седам разреда основне школе. Из славног сте србског краја из кога су Срби, после вековног живљења, протерани. Како се осећате кад се опоменете завичаја?

Немам готово никакве носталгије за родним крајем, јер је у мени јачи осећај да је моја генерација испунила предсказање предака о животу у Србији. Уосталом, Далматинска Загора је „дошла” са

истока и на исток смо се вратили. Република Српска Крајина је покушај да направе своју државу на Тromeђи. Крајина је трајала четири године. Уосталом, Париска комуна је трајала само 71 дан па је „ушла” у историју. Крајина је доказ да је одбрана биолошког опстанка народа божанско право. Пропаст Крајине је сасвим друга ствар – америчко-хрватски рат против Крајине окончан је августа 1995. године и уз здушну подршку политичког руководства Србије које никако није схватало да Југославије више нема већ да Србија мора да пређе с друге стране Дрине под именом Западна Србија. У пропасти Крајине своје „место” имало је и политичко руководство Српске које није гледало изван авнојевских граница Босне и Херцеговине. Српска крајина је историја! А та историја се носи у срцу.

Гимназију и Филозофски факултет завршили сте у Београду, а докторирали сте у Новом Саду. Када је, и зашто, почело Ваше занимање за историју наше Цркве у крвавом 20. веку? Да ли је на то утицало Ваше суочавање са искушењима црквеног живота у доба брозоморе? Или порекло из краја који је у Другом светском рату толико пострадао од борбеног римокатолицизма усташа?

Прошлост о којој су нам бабе и стрине причале темељила се на Косовском епском циклусу. А у тим песмама често се помињала црква, свештеник, сеобе. Као ђак шестог разреда пошао сам на веронауку у Врлици код свештеника Петра Олујића, жив је, хвала Богу, живи у Сиску. Било је то 1964-1966. године. Пресељење у Србију 1966. године водило ме је у другу колотечину. Тада сам се нашао у недоумици: прошлост о којој сам слушао у породици разликовала се од оног о чему су нам говорили у гимназији. Занимање за прошлост обновио сам уписом студија историје на Филозофском факултету. Студије су ме окренуле изучавању националне прошлости и то кроз историју Српске православне цркве. То траје ево већ три деценије.

Кардинала Степинца, војног викара усташке војске, многи његови браниоци хвале као човека који је протествовао против усташких злочина и расистичких доктрина. Нека буде тако: повремено је, сасвим млако, протествовао. Али, 1943. је пред папом

бранио НДХ као неопходност, за шта је 1944. добио високо усташко одличје. Ипак, зар није његов највећи злочин пристанак на прекрштавање 250 хиљада православних Срба, које је Ватикан звао „хрватским дисидентима”, при чему је кардинал Маљоне говорио да се Рим весели толиком мноштву „пријелазника”? Зар Степинац није руководио тим насилним конверзијама, сасвим у духу средњовековног папизма?

Приче о усташама сам слушао у породици, али и о бежању читавих породица испред партизана у Далматинско Косово, код четника. Почетком 1966. чуо сам од оца о Николи Костуру, који је усташко клање и бацање у јаму преживео захваљујући италијанским војницима и лекарима, већ тада се помињала његова књига „Повратак из мртвих” објављена у Америци. Породица је имала своју свесност о припадању српском народу чувањем традиције, православних верских обичаја поготову. Мада су у околини готово сви римокатолици и даље држали православне обичаје, нарочито обележавање славе, разлике сам приметио кроз њихове свештенике већ поласком у пети разред основне школе. Тада сам осетио њихов однос према нама а који се дискретно наслућивао кроз погрдно именовање изразом „ркаћи”. Током студија до мене су допрли часописи и књиге штампане изван Југославије (такозвана емигрантска литература), тада сам листао часопис Српског историјског културног друштва „Његош” из Америке. Неколико година после завршетка студија имао сам у рукама гомилу докумената о Независној Држави Хрватској. Даље интересовање ме је одвело у истраживање феномена Хрватске православне цркве па је тако настала и књига „Усташе и православље – Хрватска православна црква” објављена 1989. године. Друга књига, у ствари зборник докумената, „Прекрштавање Срба у Независној Држави Хрватској – Прилози за историју верског геноцида”, објављена 1991. ме је определила за однос према Римокатоликој цркви. Тих година читао сам рукопис „Крвава црква” Ђуре Виловића, некадашњег римокатоличког свештеника осуђеног на процесу са генералом Драгољубом Дражом Михаиловићем. Тај рукопис је у мени зацементирао мишљење о Римокатоличкој цркви у Независној

Држави Хрватској. У таквим осећањима приредио сам га за објављивање пре неколико година и штампао захваљујући разумевању утамниченог Војислава Шешелја. У том контексту могу да говорим о историјској кривици надбискупа загребачког Алојзија Степинца као првог свештеника у Хрвата. Загребачки Каптол још увек није објавио зборник докумената који би потврдили да је надбискуп помогао Србима. Да је било молби за помоћ могуће је доказати када Министарство унутрашњих послова Србије покаже фотографије свих делова надбискуповог Дневника. Надбискуп је „спашавао” Србима душе у процесу прекрштавања. Објављено је довољно докумената који говоре о његовој улози у том вековном послу према православним Србима. Уосталом, треба се само подсетити на књиге Јован Радонића „Римска курија и јужнословенске земље”, објављену још 1950. године, и Радослава Грујића „Политичко-верска активност Ватикана на Балкану кроз векове”, која чека треће издање. Радо бих учествовао на научном скупу у сред Загреба да покажем документа која показују улогу надбискупа Степинца у злочину у Независној Држави Хрватској. А он је, ипак, био само послушни слуга Ватикана. На жалост, јерархија наше Цркве није готово ништа предузела да се још више истражи и разјасни тај трагични период наше прошлости.

Да пређемо на Србску Цркву. Човек сте који њену историју одлично познајете. Како се наша Црква, а нарочито њен епископат, држала у претешком 20. веку? Које смо поразе претрпели, шта смо добили, колико смо светосавске храбрости и чврстине баистинили од својих предака и шта се предаје потомцима?

Господ Исус Христос је поред себе имао једног слабог ученика, апостола Јуду. И у новијој историји Српске православне цркве било је међу свештенослужитељима посрнутих људи. Такве личности историја ставља на дно. На другој страни су они који носе светло ка будућности. Један од готово заборављених архијереја јесте митрополит скопљански Јосиф Цвијовић, који је мудро водио Цркву у годинама када је патријарх Гаврило Дожић био интерниран и изван Југославије. На патријарха Германа мора се другачије гледати, готово сасвим супротно од досадашњег мишљења („дрвени патријарх”,

koji su izmislili upravo komunisti i raširili po emigraciji) imajući u vidu istorijski okvir u kome je vodio Crkvu. On je bio u pravom smislu etnarh! Njegov naslednik, po mom mišljenju, bio je smerni monah, koji je sebe svojim monaškim životom predao Hristu. Vreme je zahtevalo drugog! Sveti Nikola J Velimirović je veoma kompleksna ličnost – od Slovena, Jugoslovena do Srbina, na stranu njegovo besedništvo, filozofija, književnost i drugo kako do sada nije zabeleženo. Naši arhijereji nisu inicirali pisanje istorije Crkve od ujedinjenja i obnavljanja Patrijaršije 1920. godine. Mi koji nismo u sveštenim činovima dali smo mnogo više radova o tom periodu. I to je dobro jer to znači da smo okrenuti Crkvi i svojim zanatom.

Srpska pravoslavna crkva je tokom 20. veka pretrpela strahovite posledice u svim sastavnim delovima (sveštenstvo, verni narod i objekti), ali u suštini nije ukaljala svoju veliku prošlost. Znamo da je znatan deo srpskog naroda lako povodljiv za tuđim i gadljiv na svoju prošlost, i to ga vodi ka moralnom posrnuću i istorijskoj nizbrdici. Kako je Crkva samo deo punoće naroda, onda i nu treba gledati u tom kontekstu. Na sreću ima toliko velikih i uglednih sveštenoslužitelja i njih možete pronaći više u skromnijim manastirima i parohijama, pa nekoicina prevaranata ili lopova u mantiama ne znači ništa.

Ono što se danas dešava u Crkvi – a o tome ste, stručno i hrabro, pisali i u knjigama i na Internetu – svakako se ne može razumeti bez onoga što je SPJ preživela pod Titom i njegovim izmeđarima. Koliko ima istine u tome da je veliki deo kliro bio pod nadzorom tajne policije Titovog režima, pa da i da je sarađivao s istim? Zašto se kod nas skoro niko (čast izuzećima, među kojima ste i Vi!) nije bavio, recimo, Svešteničkim udruženjem, koje je bilo sredstvo za komunistički uticaj na Crkvu?

Neosporno je da je Srpska pravoslavna crkva za komunistički režim bila respektabilan protivnik protiv ko ga su korišćena gotovo sva moguća sredstva. Nije se prezalo od ubistava patrijarha (po svemu sudeći, to se desilo patrijarhu Vikentiju 1958. godine)

и свештенослужитеља, утамничења појединих архијереја и свештенослужитеља, рушења остатака храмова порушених у Независној Држави Хрватској. Посебан третман Цркве може се посматрати кроз делатност Савеза удружења православног свештенства, које је требало да буде коректив Синоду и Сабору. Није забележено да је неки државни функционер Хрват нанео толико зла Српској православној цркви као што су то чинили сами Срби, међу којима посебно место имају Слободан Пенезић Крцун и Александар Ранковић Марко. Примера ради, није Јосип Броз забранио наставак градње Храма Светог Саве у Београду. То су учинили Срби Благоје Нешковић, браћа Марковићи Момчило и Драгољуб, Петар Стамболић. Ипак, више зла од Срба из Србије нанели су бивши Срби а тада Црногорци. Прави пример за то је Милован Ђилас и још неколико генерала распоређених.

Неспорно је да је режим утицао на изборе појединих архијереја, али и постављање подобних свештеника на боље парохије. Све је имало позадину! Управо због тога што је био свестан свега тога, патријарх Герман је сачувао Цркву за нова времена. Последњих неколико година архипастирства није имао снаге да се супротстави разним утицајима чији се резултати виде ових година. На пример, кроз неслогу међу архијерејима која је приметна и кроз комбинаторику у избору нових архијереја. На срећу, то су само појединачни случајеви.

Како су настајали наши трагични расколи у Македонији и Америци и колико је титоистичка власт стајала иза њих?

Комунистички режим је у свом поимању националног питања у Југославији и антисрпству то исказао кроз пројекте о републичким црквама. У том контексту треба посматрати стварање такозване Македонске православне цркве. Разбијање српске политичке емиграције, која је по својој суштини била изразито национална и антикомунистичка, спроведено је кроз Цркву. На том послу заједнички су радили југословенска Управа државне безбедности и америчка обавештајна служба. Додуше, ни епископ Дионисије није био баш невин у свему томе. Раскол је трајао довољно дуго да се никада неће моћи да залечи. У том периоду американизација и

протестантизација Срба учиниле су своје, па је отуђење значајно. Стога не говоримо о стотинама хиљада Срба у Америци већ о десетинама хиљада!

Како сагледавате нашу православну будућност? Хоћемо ли остати не само формално православни, него и верни светосављу као „православљу српског стила и искуства” (Владика Николај)?

Добро знамо за пројекте о растурању православних Цркава, при чему се првенствено мисли на Руску и Српску. Додуше, са Руском ће бити знатно теже јер иза ње стоји држава. Код нас је сасвим супротно: политички врх је против Цркве јер тако доказује своју сервилност западним господарима који су их и саставили на састанцима у амбасадама и честиткама из Брисела три сата пре затварања биралишта. Бојим се утицаја тих неколико припадника највишег политичког врха јер су већ показали да су спремни на свакојакe акције. Да би ово илустровао, подсећам на изјаве председника Србије о такозваној Македонској православној цркви и о невладиној организацији на Цетињу званој Црногорска православна црква.

Посебно место у ударцима на Цркву имају и поједини архијереји својим нечињењем онога што би требало да чине. Јер, проблем се решава у самом зачетку, а не када је увелико нарастао. Ни отуђеност од народа појединих епископа није толики проблем. Имајући у виду да солидно познајем прошлост, можда би требало разговарати о обнављању црквено-народних сабора, какви су били у Карловачкој митрополији.

Ипак, поред свих невоља које нас пролазимо и које нас чекају, не бојим се за будућност наше Цркве, нити нашег Светосавља.

Сајт „Борба за веру” помно прати Ваш рад. Имате ли Ви времена да пратите писање „Борбе за веру” и неки савет за побољшање рада сајта?

У моментима замора од рада на рачунару, радо „отворим” неколико интернет адреса. Сајт „Борба за веру” је један од њих је на њему има текстова који ме занимају. Како је он нечије приватно власништво, ја не могу да утичем на садржај, моја је слобода да отворим и да читам или не читам. Надам се да су отворени и за другу

страну, да ће понудити полемику. Не бих желео да доживим оно што сам доживео на сајту Патријаршије: својевремено су објавили информације о премијери филма и представљању зборника радова о патријарху Варнави а нису објавили име аутора и приређивача. Ред је!

На чему сада радите и кад можемо да очекујемо резултате?

Мада сам једини доктор историјских наука у Србији који ево већ четири године нема никакав посао (мада има искуства у раду у музеју, факултету, институту, архиву, библиотеци), довијам се како знам и умем како бих оставио што више трагова у науци. Радим неколико ствари: приводим крају припреме за штампу рукописа „Викентије Проданов: Патријарх у злом времену” и сценарио за истоимени документарни филм (за који сам, узгред, добио нешто новца од Министарства културе и обећање да ће бити још). Понудио сам пројекат о документарној серији од осам епизода „Српска православна црква у југословенској држави 1918-1991. године”. Очекујем разрешење с тим у вези до краја месеца.

Хвала Вам на разговору и нека Вас Бог чува!

Надам се да су читаоци имали шта да прочитају. Хвала на простору који сте ми дали.

СРБОЉУБ ЖИВАНОВИЋ ИЗМЕЂУ НАС И ВАТИКАНА СТОЈИ ЈАСЕНОВАЦ

Господин Србољуб Живановић не само да је значајно име наше медицине и антропологије, изучавалац древне прошлости Словена и академик – он је и кључни човек Међународне комисије за истину о Јасеновцу, али и стручњак који је вршио ископавања посмртних остатака јасеновачких жртава средином шездесетих година 20. века.

Данас га знамо као поузданог сведока истине о овом паклу на земљи, али и као човека који, међу својим Србима, мора да се бори против кривотворења те истине, што он чини како својим књигама, тако и младалачки полетним чланцима које пише на „Борби за веру”, не дозвољавајући да му промакне било какав фалсификат. Иако је на више места и више пута говорио о својим ископавањима у Јасеновцу, ипак смо га молили да нас подсети на своје искуство из тог доба.

Господине професоре, можете ли нам рећи нешто о свом „јасеновачком искуству”?

У Србији се веома мало зна о Јасеновачком систему хрватских логора за истребљење Срба, Јевреја и Рома. О томе се не учи у школама, а о томе се медији не оглашавају. Често се објављују неки погрешни чланци, изјаве и тумачења. Употребљавају се изрази фашисти, нацисти, окупатори, усташе и слично, а сада је познато да су клања, убијања маљем, бацања у Саву, бацања у отворену ватру Паћилијеве пећи, кување жртава у казанима за прављење сапуна, вађење нерођене деце из утроба мајки, убијање мале деце, старца и свих осталих, мучење жртава, силовање жена, девојака и девојчица и остале грозоте чинили грађани Хрватске, сељаци, интелектуалци, студенти и ученици, просветни радници, домобрани, крижари, часне сестре, римокатолички свештеници, католички активисти, итд. У Хрватској није било фашиста, јер су они били само у Италији. Није било ни нациста, јер Хрватску није окупирала немачка војска. Геноцид над Србима, Јеврејима и Ромима нису чиниле само усташе него сви грађани тадашње Независне Државе Хрватске. Хрватски

Сабор је одмах после проглашења Независне Државе Хрватске донео расистички закон по коме су Срби и Јевреји проглашени за „непоћудне” особе које су лишене свих људских права, па је сваки Хрват могао слободно да убије, мучи, пљачка, силује итд. сваког Србина или Јеврејина, а да за то никоме не одговара. При томе, Роме нису сматрали за људе већ за гамад коју треба уништити. Србима, Јеврејима и псима забрањен је улазак у кафане и на јавна места, а морали су да иду коловозом као стока, а не тротоаром итд. Ти расистички закони су донети у хрватском Сабору у присуству и уз позитиван глас загребачког надбискупа, ратног злочинца Алојзија Степинца, сада „блаженог” Римокатоличке „цркве”, папског нунција у Хрватској, римокатоличких бискупа и надбискупа и католичких активиста. Покољ Срба, Јевреја и Рома у Хрватској је почео више месеци пре него што су прорадили немачки концентрациони логори. Данас нико више не може да каже да су злочини у Хрватској почињени због Немаца. Хрвате је на вршење злочина и истребљење православног и другог некатоличког становништва наводила Римокатоличка „црква”, њено свештенство и активисти, као и држава Ватикан, на челу са папом.

Знам да читаоце занима да сазнају нешто више о истраживањима масовних гробница на стратиштима Јасеновачког система хрватских логора за истребљење Срба, Јевреја и Рома у Јасеновцу и околини, на левој обали Саве, и у Доњој Градини, на десној обали Саве, која су вршена 1964. године. Још почетком шездесетих година прошлог века почело се говорити да ће се у Јасеновцу подићи споменик жртвама логора и да ће споменик пројектовати архитекта Богдан Богдановић. У тадашњој Југославији било је још много живих страдалника, потомака жртава, бораца избеглих од хрватског клања и учесника рата који су се борили против истребљења њихових најмилијих. Сви они су покренули иницијативу да се изврше научна истраживања стратишта, јер су знали да када се једанпут постави споменик, тешко ће доћи до неких ископавања. Зато је формирана комисија судских антрополога у којој су били Вида Бродар и Антон Погачник из Љубљане и Србољуб Живановић, који се тада налазио у Новом Саду. Руководилац комисије је био Здравко Марић из

Земаљског Музеја у Сарајеву, иначе археолог, чије је знање и искуство било потребно ради извођења радова на терену. Нико од тадашњих професора и нико од стручњака из Хрватске није хтео да буде члан те комисије. Комисија је формирана са задатком да нешто ради, али да ништа не уради, јер то није одговарало властима. Међутим, чланови комисије који су били млади и желели да се докажу у струци, трудили су се да што боље ураде посао. Власти им нису дозволиле да било шта фотографишу, новинарима није био дозвољен приступ, радови су нагло прекинути, а на налазе и извештаје које је сачинила комисија одмах је стављен ембарго, јер се није смело говорити о злочинима које су починили Хрвати.

Када сте завршили ископавања, били сте упозорени од стране титоистичке удбократије да се тиме не смете бавити гласно и јавно, иначе... Какве су претње биле у питању и шта се дешавало с Вама после истраживања?

Ја сам се за истраживања на стратиштима у Јасеновцу и на Доњој Градини озбиљно припремао. То су чинили и Антон Погачник и Вида Бродар, који су били асистенти професора Боже Скерља, противника расизма и нацистичке идеологије, који је одмах по распаду Југославије одведен у концентрациони логор у Дахау, где је цело време рата радио на убацивању лешева у пећи крематоријума. Он је био један од најпознатијих светских антрополога. Ја сам добијао инструкције од професора Анте Премеруа, Сплићанина, иначе професора судске медицине Медицинског факултета Свеучилишта у Загребу и противника усташке идеологије, који је одмах био ухапшен и заточен у Јасеновцу и који је успео да преживи ратне страхоте. Он је као судско медицински стручњак био сведок свих страхаота јасеновачких логора. Њега су приморавали да ископава лешеве из масовних гробница и да их спаљује када су Хрвати желели да униште трагове својих злочина. Посетио сам и логор у Аушвицу и прегледао извештаје из ископавања у Катинској шуми где су Совјети побили више хиљада пољских резервних официра -интелектуалаца.

Истраживања су обављена на територији Јасеновца у јуну 1964. године, а на територији Доње Градине током септембра исте године.

Радови су нагло прекинути на захтев налогодаваца (допис 1582. од 19. септембра 1964. године који је потписао Душан Мисирача и допис 010-1744 такође од 19. септембра који је потписао Јакша Сингер). Услови за рад на терену су били веома неповољни. Из гробница се још увек ширио непријатан задах. Задатак екипе је био да отвори изванредан број сонди и утврди садржај масовних гробница, и да покуша да утврди број уморених жртава. Као основу за рад коришћен је извештај професора судске медицине из Љубљане Др Алојзија Серцеља, који је специјалном бушилицом земље успевао да ограничи поједине масовне гробнице. Ми смо отварали сонде величине 6x4m и сличне и бројали све костуре. Број жртава смо утврђивали по броју нађених десних бутних костију које су карактеристичне за пол и узраст жртава. Није било времена да се реконструишу сви костури, јер је на површини од два квадратна метра било сахрањено 27 особа. Ако се узме у обзир површина свих масовних гробница и помножи са бројем жртава на два квадратна метра, долази се до броја од преко 700 000 жртава. Због могућности постојања неке грешке, комисија је тај број заокружила на 700 000 жртава. Жртве су доводили у Јасеновац из разних места у Хрватској, где су их претходно пљачкали, мучили и изгладњивали, па у тим масовним гробницама није било много предмета покопаних уз лешеве. У Доњу Градину су пак жртве довођене у великим колонама директно из места где су похватане, а зликовци нису успевали да их претходно опљачакају. Журили су да их што пре побију. Тако су бацани у масовне гробнице заједно са свим стварима које су носили са собом. Тако смо уз скелете налазили и кантице за млеко, цуцле, флашице, делове одеће и обуће, и све друго што су несретници имали са собом. Налазили смо и по неки златник, који је вероватно био сакривен у одећи, златне ланчиће, крстиће, Давидове звезде и сл. Сво нађено злато је измерено и предато налогодавцу, и од тада му се губи траг. Налазили смо и доста вашарских огледалаца. Та огледалаца су прављена тако да се између целулоидне позадине и стакла налазила новинска хартија. То су обично биле локалне новине које су коришћене за ту сврху. На основу тих новина могли смо да утврдимо порекло жртава.

На крају сваког истраживања комисија је свакодневно писала извештај који су потписивали сви чланови комисије. По један примерак извештаја добио је сваки члан комисије. То је учињено тако да нико никада не би могао да да неко друго мишљење које се не би слагало са извештајем који су сви потписали.

Одмах по преставу радова на терену, ја сам дао један интервју за један недељни лист. Не могу да се сетим да ли је тада већ постојао НИН или је то била „Илустрована Политика“. Када се интервју није појавио у недељном броју, отишао сам у редакцију „Политике“ да видим што се тај интервју није појавио у штампи. Тамо ми је речено дословно: „То си сада питао и немој никада више, у твом интересу. Тај се интервју неће појавити“. На Медицинском факултету у Новом Саду, где сам тада био запослен, почела је хајка против мене. Тражили су по целој тадашњој Југославији стручњаке који би могли да ме замене на послу. Колеге са других медицинских факултета су ме упозориле да ми се спрема отпуштање са посла. Не чекајући „протеривање“ из Новог Сада, ја сам већ у јуну месецу 1965. године емигрирао полутајно из Југославије. Отишао сам да предајем на Медицинском факултету у Кампали, Уганда, а 1968. године сам дошао у Лондон као стручњак потребан Великој Британији, где сам предавао на Медицинском колеџу Болнице Св. Вартоломеја (основане 1123. године).

Човек који је Ваше резултате учинио доступним најширој јавности био је покојни Кијук, који је Ваш извештај објавио у својој чувеној србској енциклопедији, „Катена мунди“. Какви су били одјеци тог објављивања, али и Ваша даља сарадња с Кијуом?

Велики српски мислилац, изванредан научни радник, велики ерудита, који је заједно са мојом покојном супругом, академиком Софијом Давидовић Живановић, био члан истог круга стручњака окупљених око професора Радивоја Пешића, Предраг Драгић Кијук, желео је да по сваки цену пронађе извештај наше комисије антропога који смо вршили ископавања у Јасеновцу и на Доњој Градини 1964. године. Био је упоран, требало му је више од две године трагања да пронађе тај извештај који су власти склониле од очију јавности. Тако је он објавио тај извештај о огромном двотомном делу „Катена

Мунди” 1992. године. Извештај који је био склоњен од очију јавности четврт века тако се појавио у овој књизи. Ту су објављена два дела извештаја, док је трећи део објављен тек 2004 год. на Међународној конференцији о истини о Јасеновцу. Колико знам, објављивање ових извештаја деловало је као шок за јавност која о свему томе није имала појма. Комунистичке власти су дозвољавале да појединци пишу и штампају своја дела о Јасеновцу, али су сви примерци књига на „волшебан” начин ишчезавали из библиотека, није их било у књижарама и ни до једног примерка се није могло доћи. Тако су прошли и сви званични извештаји комисија за утврђивање злочина после Другог светског рата, и Magnum Crimen Виктора Новака и Дедијеров „Јасеновац” итд. Што се тиче сарадње са покојним мојим пријатељем Кијуком, она се одвијала још давно пре објављивања извештаја у „Катени Мунди”, као и после тога све доњегове преране смрти која је представљала страشان губитак за мене лично као и за цео српски народ. Заједно смо радили на спасавању манастира Прохор Пчињски, држали разна предавања, учествовали на многим скуповима, основали Словенски институт Прохор Пчињски, били на скуповима у Матици српској у Новом Саду и у другим установама, дописивали се, он је посећивао моју супругу у Лондону итд. Још увек не могу да се опоравим од губитка тако великог пријатеља и сарадника.

Данас смо сведоци да се на све могуће начине покушава да релативизује улога папе и паписта у настанку и деловању усташког покрета. Недавно је у Немачкој докторат о усташким злочинима бранио извесни Корб, који је тврдио да су усташе биле зликоваци, али који, у суштини, нису имали везе с ватиканском србофобијом, па и да су они само започели, а да се после у НДХ развио грађански рат, у коме су и Срби правили злочине. Изгледа да неко хоће да нас убеди у Крлежину тезу да су за све крива „два камиона усташа”. Какво је Ваше виђење везе усташлука и папизма, поготово ако знамо да је Ватикан непосредно одговоран за спасавање свих кључних усташких злочинаца (Павелића, Лубурића, Артуковића, итд.) од руке земаљске правде? Зар није папа Пио Дванести, кога Ватикан слави као „блаженога” (попут Степинца), није пред

Павелићеву смрт овом монструму послао своји нарочити „благослов” и круницу?

Прошло је више од седамдесет година од погрома и геноцида почињеног против Срба, Јевреја и Рома у Хрватској. Садашњи седамдесетогодишњаци се нису ни родили када су се сви ти злочини дешавали. Римокатоличка „црква”, која је главни кривац за подстрекавање католика Хрвата да истребе све православне Србе и некатолике Јевреје и Роме, на сваки начин покушава да избрише из сећања и из историје своју грозну умешаност у чињењу злочина. Према изјави америчких стручњака на једном састанку Међународне комисије за истину о Јасеновцу, који је одржан у Њујорку под председништвом америчког професора Бернарда Клајна, истакнуто је да је више од 1400 свештеника Римокатоличке „цркве”, углавном фрањевачког реда, лично клало, убијало, силовало девојчице, девојке и младе жене и да су им имена позната. Папа Пије XII, као и све папе после њега су били добро упознати са злочинима свога свештенства и са злочинима католичких активиста. Ја сам на једном међународном скупу одржаном у Јерусалиму рекао представнику Хрватске да Хрвати нису рођени као геноцидан народ који је извршио геноцид против Срба, Јевреја и Рома, већ да их је у томе духу васпитавала Римокатоличка „црква” преко својих свештеника, на проповедима, утицајем на Хрватице католикиње, које су мржњу против Срба, Јевреја и Рома преносиле на децу и сл. Римокатоличка „црква” никада није хтела да призна своје злочине. Насупрот томе, организовали су „пацовске” канале за пребацивање хрватских злочинаца и убица у САД и земље Латинске Америке из Хрватске после II светског рата, прогласили су за блажене, на путу да постану римокатолички светитељи, ратне злочинце као што су Алојзије Степинац, врховни викар усташке војске, надбискуп и кардинал загребачки, као и Иван Ханс Мерц, идеолог крижара и усташтва. Поједине папе су долазиле у Хрватску, али се ни један није помолио за покој душа невиних Срба, Јевреја и Рома у Јасеновцу, иако су били само на пушкомет од стражишта.

Ви се, годинама, одлучно оглашаваате поводом тврдње да папа треба да дође у посету СПЦ. И, наравно, одлучно сте против. Зашто?

Долазак било каквог папе у Србију је непожељан све дотле док Римокатоличка „црква” и држава Ватикан јавно не признају одговорност за почињене злочине против српског народа, током векова пре Другог светског рата, као и после Другог светског рата. Без признања грехова, нема покајања, а без покајања нема опроштаја. У интересу је Римокатоличке „цркве”, која све више губи утицај код својих верника, сада када је све теже да се регрутују нови свештеници и када савремени медији омогућавају свима да сазнају о свим злочинима и манипулацијама Римокатоличке „цркве” и Ватикана, да на неки начин покаже свету да они сарађују са православним светом и са СПЦ. Међу епископима СПЦ има оних који су рођени после Другог светског рата, који су школовани и васпитавани у комунистичкој Југославији и који не познају довољно све патње и несреће које је Римокатоличка „црква” нанела српском народу. Они, који су можда под утицајем ватиканске слаткоречивости подлегли идејама о екуменизму, помирењу хришћана и сл., покушавају да убеду народ да је пожељно, добро, корисно и потребно да папа дође у Србију. Његов долазак у Ниш на прославу Константиновог Миланског Едикта би тобож увеличао славље. Са дуге стране, постоји и утицај васељенског патријарха, који би желео да постане нека врста „источног папе” и да преузме примат и утицај у целом православном свету. Он заборавља да је Православна Црква саборна и да поред васељенске патријаршије у Турској постоје друге многољудније Православне Цркве у свету.

Недавно је надбискуп Хочевар, пред којим се, већ годинама, постројава скоро сва србијанска политичка, па и црквена, елита, рекао да папа не може доћи у Јасеновац док год се Срби и Хрвати не договоре колико је тамо стварно било убијених. Да ли том договору помаже умањивање броја јасеновачких жртава на, рецимо, 90 хиљада, и то од стране појединаца у СПЦ?

Што се тиче београдског надбискупа Хочевара, његов став је сасвим јасан. Он мора да спроводи политику Ватикана и римокатоличког поглавара папе у Риму. То што је он изјавио да папа не може да дође у Јасеновац док се Срби и Хрвати не договоре о броју жртава је једна неозбиљна изјава. Међународна комисија за

истину о Јасеновцу, у којој нема представника ни Срба ни Хрвата, већ научника из разних земаља света, укључујући САД, Русију, земље ЕУ и друге, утврдила је да су Хрвати извршили геноцид у току II светског рата и усмртили, после страшног мучења, преко 700 000 Срба, 23 000 Јевреја и 80000 Рома. Међународна конференција о истини о Јасеновцу је донела Декларацију о геноциду који су починили Хрвати против Срба, Јевреја и Рома у Независној Држави Хрватској. Све то је добро познато господину Хочевару и његовим сарадницима. Још увек има болесних мозгова који мисле да је мањи злочин ако се убије 70 000 Срба наместо 700 000, а злочин је исти ако се убије само једна особа. Наместо лицитирања са бројем жртава, треба се покајати за злочине и замолити за опроштај. Што се тиче папе, његова посета Јасеновцу, тим несретним жртвама, уопште није потребна све док се Римокатоличка „црква” не огради од злочина својих 1400 и више свештеника, часних сестара и римокатоличких вероучитеља и активиста. Познато ми је да појединци у СПЦ стају на страну римокатоличке пропаганде, али би они требало да кажу какву материјалну корист имају од тога и ко их за то плаћа или награђује.

Може ли, по Вама, Држава Србија (ако је уопште имамо) да тражи од Уједињених нација да се једном и заувек крене у ископавања свих масовних гробница, не само у Јасеновцу (при чему треба имати у виду да многе жртве нису сахрањене, него спаљене или бачене у Саву), да би се установио бар приближан број убијених?

Држава Србија због става политичара није у стању да покрене било шта у корист истине о Јасеновцу у Уједињеним нацијама или било где друго. У целој Србији не постоји ни један споменик јасеновачким жртвама, иако је познато да су воде Саве и Дунава носиле годинама лешеве и избацивале их на обале. Те жртве су сахрањиване на локалним гробљима дуж Саве и Дунава. Једна таква масовна гробница се налази необележена и зарасла у коров поред куле Небојша на Калемегдану. Србија је једина земља која нема музеј холокауста и геноцида против Срба. На месту немачког концентрационог логора на Старом сајмишту у Београду, у хали где су вршена најгора мучења и убијања, налази се дискотека и сл.

Лешеви из Јасеновца су загушили пловни ток Саве код железничког моста. Задах распаднутих лешева се ширио преко Сењака целим Београдом, а шта о томе сада зна народ у Београду? Стратишта у Јасеновцу и на Доњој Градини су преко 15 km дугачка и преко 6 km широка. Било би потребно бар 100 000 радника да ископају све масовне гробнице, које чувају истину о Јасеновцу само 120 cm испод површине земље. Чак и када би се ископале све масовне гробнице, ми никада не би били у стању да знамо колико је жртава бачено у Саву, колико је жртава бачено живо у Паћилијеву пећ, колико је жртава скувано у казанима за сапун, колико је жртава закопано у насипе дуж Саве, колико је нерођене деце извађено из утроба мајки. Ја сам лично гледао како лешеви месецима плове из Јасеновца. О томе су сведочили и други.

Да ли би СПЦ могла да покрене неку овакву иницијативу? Уопште, какав је, по Вама, став врха СПЦ према питањима која смо у овом разговору начели? Куда плови светосавска Лађа Спасења?

Мислим да СПЦ не би могла да покрене овакву иницијативу. Да је хтела и могла учинила би то много раније. СПЦ је образовала Одбор за Јасеновац, који се никада није састао. Председник одбора се ограђује од изјава координатора тог одбора и изјављује да је само он надлежан да даје изјаве. Координатор делује на своју руку. У садашњој ситуацији нема изгледа да ће СПЦ моћи нешто да учини. У Републици Српској не желе да сарађују са координатором Одбора за Јасеновац СПЦ због његових поступака, а сама Република Српска не може да делује самостално јер је део државе Босне и Херцеговине под контролом тзв.међународних високих представника.

Редакција сајта „Борба за веру”, чији сте редован сарадник, замолила ме је да Вас питам и о томе шта мислите о њиховом раду и имате ли какав предлог да се исти побољша, на општу корист?

Да немам добро мишљење о раду сајта „Борба за веру” не бих сарађивао и слао чланке за објављивање на том сајту. Према ономе што чујем од великог броја особа које редовно прате оно што се објављује на сајту „Борба за веру”, сви су јако задовољни и свакодневно прате чланке, говоре о њима и коментаришу. Велики број

информација које читаоци не могу да сазнају на другој страни, на ТВ или у медијима налазе се на сајту. Знам да је труд Уредништва сајта огроман, али је јако значајан и потребан да се шири истина и да се непристрасно приказују догађаји у јавности. Зато желим Уредништву сајта много успеха, а ја ћу се потрудити, макар мало, у оквиру својих скромних могућности, да допринесем њиховом раду.

Срби су, вековима, због верности Богу и Божијој правди, како каже Владика Николај, страдали за крст часни и слободу златну. Где смо сада? Има ли наде да ће наша страдања добити неко „задовољење” у историји, или ће се све патње наградити и сва злодела казнити на Страшном суду Христовом?

У Србији влада политика да „Европска Унија нема алтернативу”. Европска заједница никада није била пријатељ Србије. То је организација која ради у сопственом интересу. Бори се за пласман своје робе на тржишту, нема слуха за потребе појединих народа. И у Великој Британији већина народа сматра да Британија треба да напусти ту заједницу. Римокатолички утицај у многим земљама Европске Уније је огроман, а све то има одраза и на Србију. Програми у школама, оно што се сазнаје из медија, оно што говоре поједини политичари, утицај невладиних организација и други чиниоци у друштву, негативно делују на цео народ. Осиромашени Срби, без посла и без наде на „боље сутра” више мисле како ће да преживе, убоги, гладни и без перспективе за неки бољитак, него што могу да се надају некаквом „задовољењу” добијањем историјске истине. Ја верујем да Свевишњи Господ види сва страдања српског народа и да једино Он може да помогне несрећном српском народу у садашњој ситуацији.

Господине професоре, хвала Вам на овом разговору.

НИКОЛА Н. ЖИВКОВИЋ
УНИЈА НА ЖУМБЕРКУ:
УЗРОЦИ, ПОСЛЕДИЦЕ, ПОУКЕ ЗА ДАНАС

Ви сте православни Србин родом са Жумберка, у данашњој Хрватској. Ваши земљаци на Жумберку су углавном унијати, и изјашњавају се као Хрвати. Како је то могуће?

Ваше питање је кратко, но прави, тачан и прецизан одговор захтевао би од мене да испишем најмање двадесетак страна. Покушаћу да сажмем у свега неколико реченица. Прво, мало ко овде у Србији уопште зна где је Жумберак. Зато ћу прво покушати да читаоцима објасним где могу да га нађу на географској карти: нешто северније од Јастребарског, затим се простире до пет километара надамак Метлике (а то место је у Словенији), те до Стојидраге (близу Самобора). Жумберак је са три стране окружен Словенијом, а на југу са Хрватском. То је брдовит предео, а највиши врх, Света Гера (или Света Гора) уздиже се 1175 метара н. в.

Једна трећина Жумберка насељавају римокатолици и они говоре највећим делом кајкавски дијалект. Две трећине су Срби, које су аустријске власти почетком 18. века поунијатили, покатоличили. Римокатоличка црква те вернике назива „грко-католици”. Дакле, као Хрвати изјашњавају се одувек само римокатолици-кајкавци.

Што се преосталих две трећине Жумберка тиче, то није сасвим тачно, да се „изјашњавају као Хрвати”. О томе сам објавио рад у „Зборнику о Србима у Хрватској”, број, 8. Овде сам се бавио са мојим родним крајем, западни део Жумберка, - а то износи око једна четвртина територија Жумберка, - који се до конца Другог светског рата налазио у саставу Словеније, или прецизније - Дравске бановине. Тај део јесте занимљив и по томе, јер се на том делу Жумберка српска национална свест најдуже одржала и сви путописци, историчари и ентографи, када су желели да нешто напишу о том крају, одлазили су у Радатовиће. Национални састав становништва за подручје западног Жумберка, према попису

становништва из 1981, изгледао је овако: у Радатовићима 52% Хрвати, 29% Срби, 14% Југословени и 4% Словенци. Према попису становништва за подручје Жумберка из 1948. године, стање по насељима било је следеће: Будињак: 429 Хрвата и 18 Срба; Кашт: 481 Хрват, 236 Срба; Радатовићи: 917 Срба, 584 Хрвата и 51 Словенац. На читавој територији Жумберка 1948. године било је 87% Хрвата, 12% Срба и 1% Словенаца.

Да закључим. У ранијој и новијој историографији могу се наћи подаци о томе да је унијаћењем Жумберчана био завршен и процес њиховог однарођавања, тј. да су они у великој мери хрватизовани и да су остали само појединци који се нису одрекли свог српског порекла. Статистика нам доказује да се знатан број Жумберчана, све до наших дана није похрватио већ да је остао национално свестан и да се јавно изјашњавао да припада српској нацији. О томе види: R. Lopašić, *Žumberak. Crte mjestopisne i poviesne*, Zagreb 1881; Славко Гавриловић, *О унијаћењу и покатоличавању Срба у Хрватској, Славонији и Угарској (XIII–XIX век)*, Зборник о Србима у Хрватској, бр. 3, Београд 1995.

Римокатоличка црква у Хрватској прошле године је славила 400-годишњицу унијаћења овог подручја. Том приликом се славило придруживање Жумберчана папи, али се Срби нису помињали. Говорено је и о ускоцима и о „Власима”, али Срба - нигде. Зашто?

То је сасвим у традицији римокатоличке цркве и хрватске политичке мисли. Просто се боје да говоре о Србима. Зато су спремно преузели аустроугарско-ватиканску терминалогију, где се искључиво говори о „шизматима”, о „грчко-непоунијаћеним хришћанима” и сличним појмовима. Спремни су да измисле све, само да не кажу „Србин”. А то се и данас није променило. Хрватски медији ни године 2013. никада не говоре о „српској полицији”, већ – „србијанској”. Намера им је очевидна. Да српску нацију сведу на териториј обреновићевске Србије. То је као кад би ми говорили за Хрвате у Босни, да нису Хрвати, већ, рецимо, „Хрватијанци” и да их тако разликујемо од Хрвата из Вараждина. Словом, пошто немају историју, јер Хрвати су неисторијски, аисторијски народ, онда су присиљени да је измишљају, да је фалсификују, односно да српску

историју краду и представљају као своју. О томе је генијално у својим песмама проговорио Јован Дучић. Но, имају велики проблем, јер сви релевантни историчари и са Запада тврде, да су Жумбечани - Срби.

Говорити о Жумберку и његовој прошлости значи бавити се Војном крајином, која је основана у 16. веку. После битке код Мохача (лат. - Mohács) 1526 године, Аустрија је покушала да предузме енергичније мере у одбрани земље. У опустеле крајеве Аустрија је ангажовала војне колонисте. Турско напредовање на Балкану довело је хиљаде избјеглица, углавном православне вере, у северну Хрватску. „Ови ратнички и жилави људи добили су земљу, - које је било у изобиљу у тим попаљеним и уништеним граничним подручјима, - под условом да се одазову војној служби, када за то дође време”, Rothenberg, *The Military Border in Croatia*, стр. 8.

Постоји студија аустријског историчара Јохана Хајнриха Швикера, коју сам ја превео и написао предговор. На српском су изашла два издања те књиге, а у припреми је и треће. Да поновим, Срби Жумберка пореклом су из Рашке, а услед турских провала стигли су до Срба и Гламоча, где су их врбовали аустријских шпијуни, да пређу на териториј данашњег Жумберка. Реч је, дакле, о опустелим пределима, а не о дођошима, који су протерали староседиоце: „Ти ускоци били су добродошли и обрађивали су, дакле, опустеле пределе. „Досељени Срби су тада говорили „Без крчевине нема ђедовине”. Дошљаци нису истискивали старинце, јер су дошли на пуста земљишта.

Данашња ситуација Срба у Хрватској је, благо речено трагична. Да ли је Ватикан успео у својој намери да православље потисне ка Дрине управо захваљујући свом савезу са Вашингтоном (још од пакта Реган - Војтила), ако знамо да је Вашингтон стајао иза „Бљеска” и „Олује”?

Краткорочно гледајући, они су добрим делом успели, но дугорочно пре бих казао да су претрпели пораз. Управо је римокатоличка црква главни губитник у Босни. Да је то тако, говори нам и статистика. До 1990. Хрвати су чинили око 18% становништва Босне и Херцеговине. Данас, у 2013. години, њихов удео је пао на

испод 10 одсто. Зашто? Још је Туђман почео да насељава Хрвате из Босне у готово чисто српским крајевима као што су Книнска Крајина, Лика око Удбине, Грачаца и Коренице, или Кордуна и Баније. Дао им је велике новчане повластице и тиме довео до катастрофалне демографске ситуације за римокатолике у Босни. Сада римокатоличка црква и Запад оптужују Републику Српску због нестанка Хрвата из Босне, а веома добро знају да је главни кривац управо Туђманова политика.

Како видите садашње стање србског народа, а нарочито његове Цркве? Да ли, упркос свему што нам се десило, имамо свест о Ватикану као великој опасности по наши верски и национални идентитет?

Наша, СПЦ, налази се у озбиљној кризи. Делом је то резултат глобалних промена. Васељенски патријарх из Цариграда води политику која је очевидно усклађена са интересима Ватикана и Запада. Тако, једини аутентични представник, који може да се одупре оваквој погубној политици Цариградске патријаршије, јесте Руска православна црква. И наша је једина шанса да се вежемо за Москву, за РПЦ.

Невоља је у томе, што је наша Црква доживела геноцид. Прво су је осакадили Хрвати, тиме што су 1941-1945. побили најспособније српске монахе и свештенике. Овај покољ над српским свештвом наставили су Титови комунисти. Тај губитак осећа се до данас. СПЦ била је присиљена да именује „по кратком поступку”, нарочито нове владике. Ово је вршено често и ван добрих обичаја. Дакле, епископи су именовани а да нису довољно времена провели као искушеници и монаси. Најбољи пример такве промашене политике представља однос према Артемију. Начин на који је епископ Артемије смењен не служи на част СПЦ. Надаље, наводим пример владике херцеговачког Григорија. Спомињем њега, јер се он јавно истакао, тиме што је давао избрзане, лакомислене, незреле и штетне изјаве за хрватске медије, али и за србофобични „Б92”. Позвао је, рецимо, Карацића да се преда Хагу, премда зна какав је то суд. За Андрића је изјавио да је Хрват. Да је читао „Дух самопорицања” од Ломпара, видео би да је Андрић не само српски писац, већ да се он и декларисао као Србин.

Титоистички режим урадио је све да се Србима избрише историјско памћење. Међутим, довољно је да дође до промене у културној политици у Србији, па да се ти погубни резултати титоизма релативно брзо одстране, те да Срби поново задобију свест о себи, о својој историјској улози и величини, а тиме и да нађу свој пут у будућност. Конкретан пример. Концем јануара 1992. одржана је у Крагујевцу промоција књиге „Историја унијаћења Срба у Жумберку”. Предавање било одлично посећено, дворана је била попуњена до последњег места. Вече је отворио епископ шумадијски Сава. Књига је објављена године 1874. у Бечу, а, ево, сада, године 1992. појављује се и на српском. Поставља се логично питање: Како то да је једна тако важна књига објављена на српском тек после 118 година од њеног немачког оригинала?

Но, враћам се нашој теми – феномену унијаћења. У том настојању велику помоћ римокатоличкој цркви дали су Турци. Тиме што су освојили највећи део источне, византијске хришћанске Европе, Османлије су завладали грчким, православним земљама. Само се још држао главни град Константинопољ-Цариград, који је под турску власт пао тек године 1453. Византијски владар није имао други избор, већ да се за помоћ обрати Западу. Но, помоћ Грцима била је условљена признањем римског папе као „првог међу једнаким”. Сабор по питању сједињења православних са Римом започео је рад у Ферари, но због појаве епидемије убрзо је свој рад наставио у Фиренци. Папа је захтевао да се православни Грци у административном погледу подчине Риму. Православнима остаје самосталност у области богослужења. Грчки представници предлагали су компромис по питањима верских догми, Рим је, међутим, захтевао безусловну капитулацију Цариградске цркве. Већина грчких теолога, - због претње да би Турци ускоро могли да освоје и сам Константинопољ, - прихватила је захтеве Рима. Византијски цар решио је да жртвује интересе православља, како би спасао своју државу. Он је био свестан да сам не може да одбрани Цариград од турске навале и да његово царство може да спасе само војна моћ Запада. Тако је 5. јула 1439. потписана унија у Фиренци. Тада су се грчки представници сагласили са свим захтевима Рима.

Само је недостајао потпис митрополита Марка из Ефеса и цариградског партијарха Јосифа. Папа Еугеније Четврти био је способан човек и схватио је, да је митрополит Марко најобразованији човек у грчкој делегацији. Када су му предочили Акт уније, папа је само запитао: „А да ли међу потписницима стоји и име Марка?” А када је чуо одговор, само је суво одговорио: „Без његовог пристанка та Унија не вреди много.” И када се делегација вратила у Цариград, народ је жестоко протествовао против Уније. Убрзо су готово сви грчки епископи који су у Фиренци потписали унију, изјавили да је не признају, јер су је потписали под притиском Рима и политичких догађаја. Све остале православне Цркве такође су одбиле Фирентнску иницијату. А међу првима то је био велики кнез московски Василиј Василевич. На сабору 1443. у Јерусалиму православни патријарси Александријски, Антиохијски и Јерусалимски такође су одбациле унију са Римом.

Зачудио се, да је крагујевачка публика са концентрацијом и великом пажњом пратила моје излагање Ја сам највећи део времена посветио Брест-Литовској унији, или, како је Руси називају „Брест-Литовская уния”, која је закључена године 1596. Као и Фирентинска унија из године 1439., тако је и ова била условљена историјским догађајима. Римске папе нису се никада помириле са чињеницом, да ван хришћанства може да постоји нека друга црква, сем римске. Са нарочитим жаром Рим је јуришао на руско православље, као најбројнију и најјачу Цркву у православном свету. Папе су просто рачунале, сломе ли кичму Русима, после ће лако поунијатити остале православне народе. У свим руским историјским уџбеницима можете да прочитате следеће: „Время и опыт показали, что Римский папа никогда не покидал мысли об обращении православного русского народа в римо-католичество.” Папа је био спреман да под одређеним условима прихвати православне вернике на територију Пољске и Литваније, али под условом да не признају московског патријарха. Но, када православни више не уживају заштиту Русије, већ их трпе, као у католичкој Пољској, онда ће пре или касније бити изложени благим или отвореним притисцима, прво да се поунијате, а после извесног времена и покатоличе. У руској историографији

стоји „вести ее в унию с Римом, а затем полностью латинизировать”. Дакле, прво поунијатити, а затим потпуно полатинити. Кључну улогу у овом процесу одиграли су православни митрополит Кијевски Михаил Рагоза и православни епископ Владимир-Волински Ипатије (Владими́ро-Во́лынский Ипа́тий Поте́й). Ипатије је лично отишао у Рим и новембра 1595. потписао је унију са Римом и одрекао се православља. Ипатије са још четири највиша представника Кијевске митрополије на сабору у Бресту 6. октобра 1596. свечано су потписали унију са Римом. Од седам највиших представника Кијевске митрополије, двојица епископа нису хтели да потпишу иницијалу и остали су верни Руској православној цркви. Тиме су православни на територији литванско-пољске државе заправо били ван закона. Римокатоличка црква одузимала је храмове, школе и манастире од православних и предавали их унијатима, или како их Рим зове, „грко-католицима”. После смрти Михаила Рагозе на челу руске унијатске цркве дошао је Ипатиј (Ипатий Потеј), а затим Јосиф (Иосиф Рутский). Овај последњи био је најгори. Рутскиј је родом из Москве, из породице која је издала православље и пребегла непријатељској, литванској, римокатоличкој страни. Руси то зову „из семљи московских перебежчиков в Литву”. На српски би могли „перебежчик” да преведемо као „пребег”, „потурица” или „издајица”. Јосиф је прогонио православне свештенике и у Вилни подигао монашки ред Базилијанке. Тај ред је имао задатак да пружи теолошко оправдање за латинизацију православних верника. Тек године 1620. пошло је за руком да се у Кијеву поново установи православље.

Православље је имало срећу, да је на тлу данашње Белорусије и северозападне Украјине деловао велики духовник Петар Могила. Рођен 1597. у Молдавији, он је после богословије у Лвову отишао да студира на паришком универзитету, а касније и у Риму, што је у то доба била реткост код православног свештенства. Вратио се у Кијев, где је 1626. постављен за архимандрита у чувеној Кијевско-Печерској Лаври, а шест година касније био је хиротонисан у Лвову за епископа. У Лаври је Могила окупио веома образоване монахе. Инок Киприан, рецимо, студирао је у Венецији и одлично је познавао

латински, протосинђел Јосиф је припадао Александријској патријаршији и сјајно је познавао грчки. Дакле, школовање на Западу не само да им није нашкодило, него их је још више учврстило у православној вери. У Кијево-Печерској Лаври развила се жива активност где су писали „труды в защиту православия” и преводили „святоотеческих книг”. Могила се са својим сарадницима трудио да подигне ниво образовања међу монасима, јер је био убеђен да је то, како је писао „необходимо для защиты православия от униатов”. Могила је у Кијевској Лаври основао „первое общежитие для бедных учеников” Петар Могила најзад је био изабран митрополитом Киевским. И један од његових првих потеза односио се на Братско-Богојављенску (Братско-Богоявленской) богословију у месту Могилево (Могилёве). Он ју је подигао на ниво академије. И када данас читате руске изворе, за њега најчешће говоре да је Петар Могила „более всего известный в России как создатель Киево-Могиланской академии”. Он је створио тај факултет по образцу језуитских школа, но, како је нагласио „с антииезуитскими задачами”.

Сами унијати признају да предлог стварања „Кијевске патријаршије” („Киевского патриархата”) и „грчко-католичког” Жумберка није потекао од православног свештенства, већ да је смишљен у Риму. Или, како то стоји код руских теолога, „проект создания был изобретен в Ватикане”. Римокатоличка црква, разуме се, уопште не спомиње православље, већ говоре само о „римокатоличкој патријаршији источног обреда” (“католический патриархат восточного обряда”). Унијатски митрополит Јосиф (Иосиф Рутский) створио је план године 1624. у Риму и то у сарадњи са папом и његовим поверљивим људима за питања унијаћења православних.

Било је много питања из публике. Премда је већини цела та проблематика сасвим непозната, ипак су питања била изузетно интересантна. Тако је једно питање гласило: Због чега сам толико много говорио о унијаћењу православних у Украјини и Белорусији?

Одговорио сам следеће: „Нисам случајно говорио тако исцрпно о Брест-Литовској унији. Зашто? Јер се цео процес унијаћења на

готово исти начин одигравао сто година касније и у мом родном Жумберку. Тако најокрутнији противници православља у Жумберку били су управо „наши” домаћи људи, „пребези”, „перебежчики”. Њихови родитељи су због разних повластица пристали на унију, децу су слали на римокатоличке теолошке студије у Грац, Падову или Рим и враћали се у родни Жумберак као „гори потурице од Турака”. Као што је Рус основао унијатски ред базилијанки, то исто је много година касније урадио и Србин из Жумберка.

Године 1617. Јосиф (Иосиф Рутский) подигао је у Вилни (Литванија) на месту старог православног манастира Троицког, преименован у Базилијански (переименованог у Базилианский) и радио је по узору на језуитска братства. „*Časne sestre*”, како се на хрватски зову монахиње, и то из католичког реда „*Bazilijanke*”, почеле су 1938. године у Сошицама са изградњом манастира. Кров за цркву даравао је Ђуро Предовић, а грађевно дрво словеначки римокатолички „*samostan iz Pleterja*”. У акцију се укључио и загребачки надбискуп Алојзије Степинац. Најактивнији је наравно био унијатски (грчко-католички) жупник (свештеник) Станко Вишошевић. Веома утицајан у изградњи тог манастира био је Жумберчанин Др. Јанко Шимрак, који је у време Бановине Хрватске редовно писао за србофобичну „Хрватску стражу”. Ту је неуморно пропагирао изградњу са речима: „*Vožji dar ovaj je samostan u našem uskočkom gorju*”. Некадашњи свештеник из Радатовића Фирис, који је отишао у Америку, почетком 1939. послао је из Кливленда већу суму новца, коју су прикупили поунијаћени Жумберчани из Сједињених Држава. Самостан Базилијанки у Сошицама изграђен је концем августа 1939. Свечаностима је присуствовао загребачки надбискуп Алојзије Степинац и унијатски (гркокатолички) бискуп Дионизије Њаради, иначе Русин из Бачке, рођен, ако ме памћење не вара, у селу Руски Крстур. Током рата, године 1942., партизани су запалили манастир, јер су се у манастиру лечиле усташе. Године 1959. манастир-самостан је обновљен уз залагање сестре Василије Поповић, поунијаћених Жумберчана из Америке и бискупа Степинца.

Нисам случајно испричао судбину ова два манастира: руски

православни манастир је у данашњој Литванији, и жумберачки самостан у Хрватској. Године 1686. Русија је закључила „вечни мир” с Пољском” („вечный мир” с Польшей). Тим договором сва источна Украјина (Малороссија) са Кијевом постали су део Руске државе. Пољска се тим уговором обавезала да ће својим православним поданицима пружити пуну верску слободу. Ускоро је и унијатски Базилијански самостан враћен Руској православној цркви и то под старим именом Троицког. Данас, после „демократских промена” у Источној Европи, како сам обавештен, поново је враћен унијатској цркви. Бивша совјетска република Литванија, сада је независна држава и један од њених првих корака био је да се тај руски манастир преименује у Базилијански. Тако да пад Берлинског зида неким је, ево, донео „независност и слободу”, а другима, – ропство. Руси су, тако постали грађани другог реда у бившим совјетским републикама, без основних грађанских права. Запад, који највише говори о људским правима и слободи, ниједном речју није осудио овај вандалски чин тек проглашене независне државе Литваније.

Са друге стране, у Краљевини Југославији у којој су, како су нас учили у школи, Срби „угњетавали све југословенске народе”, Хрвати слободно на српској земљи године 1938. граде манастир, а нико од стране државе и Српске православне цркве да устане и каже: „Да и ми онда почнемо да обнављамо српске православне цркве и подижемо нове!” Најзад, историјска је истина, да су све цркве у западном делу Жумберка до средине 18. века биле српске православне, о чему сведочи и Швикерова књига. Верујем, да је то био велики пропуст Краљевине Југославије и Српске православне цркве, јер се после 1918. године нису активно укључили у борбу за повраћај имовине Српске православне цркве, коју су током аусторугарске владавине узурпирали унијати и римокатоличка црква. Данас, године 2013., када је Хрватска постала независна држава, то ће бити веома тешко да се исправи. Године 1918. пропуштена је још једна велика прилика и за Србе Жумберка.

Деценије сте провели у Немачкој, која је, са Ватиканом, прва признала Хрватску и Словенију у авнојевским границама, што је значило уништење Југославије. Какав је однос Немаца према Србима, после свега што се десило?

Благодаран сам Вам на овом питању. Видим, да се у српској јавности последњих неколико година појављују три или четири особе, које се представљају као „експерти за Немачку”, а њихово знање је о том великом европском народу, колико видим, веома је скромно, површно, па и штетно по српске интересе. Зашто? Шире слику о Немачкој, каква она то није. Ја јесам за то да сарађујемо са Немачком на свим пољима, а нарочито на научном и технолошком нивоу. Има дивних Немаца, појединаца, који веома трезвено, па и са симпатијом гледају на Србију. Но, немачка политичка елита је већ сто и педесет година непријатељ српског народа. У свим кључним историјским тренуцима немачка политичка елита била је против Срба: године 1878. на Берлинском конгресу Беч и Берлин били су против српских захтева; тако је било и године 1908. поводом Анексионе кризе. Немачка је била против нас и 1912./13, године 1914, 1941, 1991, године 1999, а она је то и данас. У овим кључни годинама, које сам управо споменуо, наши непријатељи били су и Енглези и Французи. Зато „споменик захвалности Франуској” представља споменик српске глупости, инфантилности и срамоте. Но, Немци су нам опасни, јер су економски најјачи у Европи, а ту своју привредну моћ вешто користе да прошире и свој политички утицај, рецимо, тиме, да дају стипендије младим српским студентима, који ће касније постати нека врста модерних јањичара. Уморио сам се, објашњавајући многим, да је њихово питање „а да ли се слика Срба у Немачкој мења”, инфантилно и смешно. Велике државе не мењају своју слику преко ноћи. Њихови интереси су вековима константни. Прича њихова „па Немци и Французи су у прошлости ратовали, а сада су пријатељи” једноставно није тачна. Нису они никакви пријатељи, већ их је Вашингтон натерао да политички сарађују, а међу та два народа не постоји никакво пријатељство. И прота Матеја Ненадовић и Иво Андрић упозоравали су нас, да Немци јесу и остају наши непријатељи.

Предстоји нам живот у једном нестабилном и трагичном свету. Хоћемо ли као народ опстати и како ћемо да сачувамо свој идентитет?

Можда ћете се зачудити, но ја нисам песимиста. Наш народ, то је

свакоме јасно, проживљава драматичне тренутке. Да ли смо у прошлости имали и страшније тренутке? Веома је незахвално упоређивати, да ли нам је било теже 1389. године, 1690, 1804, 1914, године 1941, 1999. или данас. Историја нас учи да народи који поседују свест о својој мисији, који су дакле историјски народи далеко теже могу да нестану, него они, који су настали у катакомбама Ватикана, - као што је украјински народ, Русини или Хрвати, - или у аустроугарском министарству пропаганде, као што је црногорска нација.

О аутору

Никола Живковић рођен је 1950. у селу Драгошевци (Жумберак). Дипломирао је на одсеку за философију и на одсеку за историју Свеучилишта у Загребу. Постдипломске студије је обавио на Слободном универзитету у Берлину. Од 1983. бави се књижевношћу и публицистиком. Књиге: „Писма из Берлина”, „Косово - Дневник”, „Трагајући за истином”, „Српско питање”, „Слика Срба у немачким медијима 1990 - 2000.”, „Берлински записи” (четири тома). Превео низ значајних историјских извора.

ВЛАДИМИР УМЕЉИЋ О ЕВРОПИ И СРБОЦИДУ

Замолили смо Владимира Умељића, угледног мислиоца из српске дијаспоре, да нам одговори на неколико актуелних питања. Он се љубазно одазвао, на чему му срдечно захваљујемо.

Уважени господине Умељићу, Ви сте човек који се већ деценијама бави питањем геноцида над Србима у 20. веку. Ваше истраживање је мултидисциплинарно, и у њега нисте кренули без философски осмишљеног приступа. Назвали сте га дефиниционизмом, тврдећи да је дефиниција једне појаве кључна за њено разумевање. По узору на реч „холокауст”, која је, по Вама, била кључна за разумевање страдања Јевреја у Другом светском рату, смислили сте реч СРБОЦИД. Можете ли нам рећи нешто о томе

Тврдња из Вашег питања, да је „дефиниција једне појаве кључна за њено разумевање” је, плашим се, овде исувише редукционистички формулисана, поједностављена и недоречена, и стога помало проблематична, те зато захтева нешто шире појашњење.

Молим за разумевање и покушају да се изразим што једноставније.

После промене језичке парадигме у 20. веку, језичка философија је препознала основни недостатак Платонове класичне језичке парадигме, која је језик сматрала само пасивним инструментом комуникације и споразумевања а тиме поред осталог омогућила и релативистима (софисти, реторичари, итд.) да развију своју – духовно суицидалну – вербалну акробатику, која неминовно води порицању апсолутне, од човека независне истине.

Нова језичка парадигма, напротив, постулира да нисмо (искључиво) ми ти, који разлажу и образлажу језик (а путем језика), већ да језик у најмању руку у истој мери разлаже и образлаже нас (кроз наше интерпретације а исто тако путем језика, јер другог пута нема).

То, промена језичке парадигме, је основа моје мултидисциплинарне, али несумњиво језичко-философски утемељене Теорије дефиниционизма.

Студија, којом је 2010. представљена ова теорија, ставља је на пробу у три научне области: општа историја (на примеру Ватикана), изучавање феномена геноцида (на примеру сва три велика геноцида у европском 20. веку, наиме над Јеврејима, Србима и Ромима) и савремена историја (на примеру грађанских ратова у бившој Југославији на крају 20. века).

Предмет истраживања је био, како и колико узурпација власти над дефиницијама и следствено креирање једне виртуелне стварности путем психагогије („вођење душа”, једна метода античких реторичара) од стране политичких ауторитета актуелно и последично мења стварност у њиховом властодржачком и агресивно-експанзионистичком смислу:

На пр. у континуитету најстарији политички властодршци у историји, „непогрешиве папе” и уз то њихов фалсификат миленијума, тзв. Константинова даровница, на основу које је Ватикан више од хиљаду година захтевао владавину над светом; својевремено малтене свемоћни геноцидни злочинац Адолф Хитлер и Јевреји, Срби, Роми као „нижа бића”, „ропска раса”, „мање вредан живот”; НАТО-гласноговорници и „српски искључиви кривци, јер спољни агресори, етнички чистачи, масовни силоватељи, геноцидне убице” тј. закључно само „колатерална штета једне хуманитарне НАТО-интервенције”.

То значи да дефиниција једне појаве јесте додуше кључна за њено разумевање, али само уколико та појава није претходно од стране неких релативиста, неких ауторитативних узурпатора „власти над дефиницијама” софистичко-реторички, у смислу својих сингуларних интереса већ била редефинисана.

Истовремено, после оволико хиљада година духовног развоја човечанства тешко да се могу наћи појмови, чије се именовање темељи на пра-етимологији језичких појмова, када је (по Сократу) „бело” значило само бело а „црно” само црно, значи – када је, како сте рекли, „дефиниција једне појаве (била) кључна за њено разумевање”.

Тренутно важеће дефиниције нису дакле више примарно и *sui generis* кључне за разумевање појава, на које се односе.

То значи, свака понуђена дефиниција се мора темељно анализирати, да ли она одговара истини (стварности) или је пак само последица нечије политички и властољубиво узурпиране „власти над дефиницијама”.

Сходно томе, појам „Србоцид”, који сам као примерени *terminus technicus* смислио и једним огледом („Ethik und Definitionsmacht”, „Kultursoziologie 2006/I.”, Leipzig, 2006) увео у научно истраживање феномена геноцида, не доприноси разумевању, већ служи само брзом идентификовању геноцида хрватске државе над Србима 1941-1945 а следећи позитивном примеру увођења назива Шоа или Холокауст за онај страшни злочин над Јеврејима.

Европа није била србоцидна само у Другом светском рату. Ми смо страшине покоље доживели и у периоду 1914-1918. Шта је, по Вама, узрок тога?

То није била Европа, која је делала србоцидно, то је све време био и остао онај окцидентални део Европе, који припада истој, заједничкој културолошкој традицији а коју је више од 1 500 година есенцијално детерминисао Ватикан.

„Drang nach Osten”, увек нови покушаји пост-античког Запада да силом покори Исток, почели су да клијају и да се развијају од оног дана, када је Ватикан 1054. испровоцирао Велику шизму и формално отпао од изворног православљења Творца, и тиме поништио своју припадност хришћанству.

Кажем „и формално”, јер читава па и претходна историја ставља хришћански карактер римског епископата под разложну сумњу. Само један пример. Већ у 4. веку изјављује један од највећих догматичара, бискуп и потом светац римокатоличке цркве Августин:

„Ја не бих веровао ни у једну реч Светог Писма, да ме ауторитет римокатоличке цркве не наводи на то.”

Како је то дакле хришћанство, када се папина („непогрешива”) реч ставља изнад Божије речи?! Какав је то светац? Може ли он уопште да буде хришћански или пак само „папински” светац? Јер његова вера је била резервисана за римског бискупа а не за (њему „потчињеног”) Небеског Творца.

То је ето један класични пример релативистичког узурпирања

власти над дефиницијама и интересно спроведеног виртуализовања стварности – апсолутна и безусловна Божија реч важи само ако је „непогрешиви” римски папа претходно потврди(!)

Као што је већ наике било напоменуто, релативисти су већ дуго пре пре доласка Човекобога и Спасиоца Христоса, још у време хеленистичке философије утемељили и развили основну асебијску поставку порицања апсолутне истине, а тиме и Небеског Сведржаоца.

Јер реч „Бог” је само наша недостатна вербална аналогија за Неизговорљиво а Свеприсутно, значи – и за Њега, као апсолутну истину, која не подлеже нашој моћи и способности, тежњи и навици интерпретације.

Али то очигледно не важи и за католичку цркву.

Међутим – „Drang nach Osten”... Само неколико примера:

Сетимо се 4. крсташког похода 1204., када је разорен и опљачкан величанствени Цариград, „Други Рим”, један ударац, од кога се Византија никад више није опоравила. Сетимо се и да је Велики кнез Александар Јарославич Невски из кијевске династије Рурика два пута морао да одбија масивне нападе западњачких витезова.

Једном је потукао Швеђане на реци Неви код Петрограда 1240. а потом и католичке крсташе „Немачког ордена”, као и њихове помоћне данске и естонске трупе на залеђеном језеру Пејпус исте године.

Потом је своју срећу покушао Наполеон Бонапарте, па немачки цареви, аустријски каплар Адолф Хитлер а данас је време НАТО-експанзије ка истоку. Срби при томе не само да „станују на путу, који води ка нафти”, како је певао велики немачки песник Бертолт Брехт („Извештај Срба”, 1941.), већ и на путу који води ка православном „Трећем Риму”.

Српско станиште је дијахроно искушеничког карактера, оно се налази на ветрометној раскрсници светова, јер нам је ето запало да будемо најзападнији европски народ изворног, источног хришћанства. Само преко уништених или поништених (= покатоличених) Срба, наике, води ватикански пут ка истоку, ка Русији.

Стога нам се увек дешавало и дешава нам се, то што се дешава, и то кад год су се профани интереси моћних световних сила са Запада у одређеном тренутку поклапали са прозелитским експанзионизмом Ватикана.

Навешћу још само једну несумњиву и лако проверљиву историјску чињеницу, коју сам понудио на дискусију и у књизи „Теорија дефиниционизма” а на коју иначе до сада нигде у одговарајућој литератури нисам наишао, коју нико други до данас није тематизовао:

Сви починитељи великих геноцида (над Јеврејима, Србима и Ромима) у европском 20. веку примарно припадају културолошкој традицији Западне и Средње Европе, коју је више од 1 500 година есенцијално стварао и градио Ватикан.

Ниједан од народа-жртва великих геноцида у европском 20 веку (Јевреји, Срби и Роми) не припада примарно културолошкој традицији Западне и Средње Европе, коју је више од 1 500 година есенцијално стварао и градио Ватикан.

Коментар је заправо непотребан, осим ако не скренемо у област бајки и басни, и почнемо да се бавимо „само чудним случајностима”... и да тиме и сами покушамо да рedefинишемо и виртуализујемо стварност...

Верски аспект у страдању Срба не сме се и не може занемарити. Колико смо као народ свесни тога? Да ли је врх наше СПЦ довољно свестан тога, поготово данас?

Народ је утолико свестан тога (и било чега другог), уколико је његова црквена, интелектулна и политичка елита свесна тога, уколико су ове социјалне групације спремне да се суоче са стварношћу и да своја сазнања поделе са својим народом, да преузму одговорност.

А у том погледу, плашим се, никада лошије нисмо стајали.

Што се званичног врха наше СПЦ тиче, не видим нажалост тренутно никога, ко би био спреман да за своју веру, за правду и истину пре оде у концентрациони логор Дахау, него да повије врат пред безнадежно снажним светским зломоћницима, као што је то својевремено изабрао неумрли Свети Николај Жички.

Да ли је потребно нешто више рећи о томе? Да? Да!

За понеке данашње и тако „прагматичне” српске архијереје се са дубоком тугом питам, како ће изаћи пред Светог Саву и Светог Јустина Телијског, како ће једног неумитног дана положити рачун Васкрслом Богомладенцу и Оцу васцелог човечанства?

Зар мислите да би на пр. бестидно отимање наше Свете земље Косова и Метохије ишло овако лако, овако понижавајуће лагодно, да није било оног срамотног и за све Србе понижавајућег прогона Преосвећеног Владике Рашко-призренског и косовско-метохијског, Господина Артемија, са његовог светосавског пута у српском Јерусалиму?

Оштро сте реаговали на покушај ревизије броја жртава усташког геноцида над Србима у НДХ, поготово после доктората извесног Корба, који је број страдалих Срба вишеструко умањио, настојећи да минимизира улогу римокатоличког клера у свему. Откуд одједном Корб и овакав ревизионизам?

Тај ревизионизам се није појавио овим „научним” делом, то је само „академско-универзитетски” део непрестајуће кампање дехуманизације и сатанизације Срба у Немачкој, која је по мени почела најкасније у августу 1991., када је један хрватски римокатолички свештеник, Јосип Дубовечак из Вараждина, добио (и искористио) прилику да у једном немачком листу обзнани основну, готово парадигматичну одредницу започете кампање, овог систематски иницираног и синхронизованог политичког пројекта:

„У Србима се крије нешто сатанско, нешто генетски покварено.”
[Main Echo, (Aschaffenburg) 31. август 1991].

После тога је у односу на Србе у Немачкој све постало могуће.

Научно-историјски гледано, Корб бира једностран, селективни приступ овој проблематици и већ на почетку своје „научне” студије драстично редукује тј. искључује енормни део примарних историјских извора и научне литературе.

Томе припадају сви српски извори, закључно са сведочанствима преживелих српских жртава, с образложењем да су иста или „српско-националистичка” или „српско-комунистичка”, све изворе сведока-очевидца из редова тадашњих окупатора – немачких

нациста и италијанских фашиста – с образложењем, да су исти „српско-националистички” или „српско-комунистички” манипулисани, као и све примарне историјске изворе и научну литературу, који сведоче о улози хрватског католичког клира и Ватикана, јер су „антиклерикални”.

Језичко-филозофски, Корбов доказни поступак недвосмислено припада принципу „узурпација власти над дефиницијама и психагогија”, који теорија дефиниционизма препознаје као покушај интересног редефинисања, виртуализовања стварности и психагошког етаблирања те нове „стварне стварности” у свести циљне групе путем њене интернализације.

Корбов рад је тиме пре релативистички језичко-филозофски трактат у научно-историјским хаљинама, него научна историјска студија.

Политиколошки се може констатовати, да је и његовим неспорним трудом промена парадигме у немачким друштвеним и хуманистичким наукама достигла нови квалитет, сасвим други ниво самоволне и виртуелне рефлексације стварности.

Те науке наине убрзано добијају заједнички и доминантни идеолошко-политички предзнак.

То значи, његова студија је научно-историјски гледано безвредна, једна врста (сјајно, врло умешно формулисаног) политикантског памфлета, али – ко је у овом случају узурпирао власт над дефиницијама и прогласио његов рад вредним највише оцене, ко управо виртуализује стварност и потискује Србоцид у хрватској држави 1941-1945 све даље и даље у област *Historia abscondita*, у потиснуту, занемарену, заборављену историју?

Јер како би заправо они „генетски покварени, сатански, крволочни, бескрупулозни, нељудски, зверски, дегенерисани Срби, та копилад, једна раса парија и труле јабуке у европском бурету, животиње, које су увреда за човечанство и које треба побити као дивље псе” (ово су све оригинални, буквални цитати из западних медија у време грађанских ратова у бившој Југославији!), како би дакле ти „српски геноцидни злочинци из Сребренице” уопште могли тј. смели да су били жртве једног од великих геноцида у европском 20. веку?

Тја, на западу ништа ново...

У својим огледима, настојали сте да истакнете улогу Светог Саве у формирању нашег идентитета. Да ли је она и данас пресудна?

Било би наравно погрешно и грешно одрећи једном Руђеру Бошковићу, од оца Србина и мајке Италијанке, његову идентитетску укорененост у српству, јер се ето приклонио католичанству или пак (било којим другим људима, чак и) великанима, као Меши Селимовићу или Емиру Кустурици, јер су њихови преци једном давно прешли у ислам.

Без обзира на то, светосавски темељ српског идентитета је од виталног значаја за наше постојање и опстајање. Јер то је недељиво и примарно добро сваког припадника нашег народа, па и оних, чији су преци из разноразних разлога напустили заједнички пут.

Нарочито данас је свако, ко не жели да буде трансформисан у нечијег безличног поданика и аморфног конзумента, обесправљеног работника и евентуалну „топовску храну” светских моћника, позван и обавезан да живи свој национални, верски и културолошки идентитет.

Отвореност за (позитивно) ново, наиме, не значи одрицање од искуствено позитивног старог.

А Свети Сава је најбоље, најпозитивније, што је уопште могло да нам се догоди, што се уопште може десити било ком народу.

КРАТКИ БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Рођен 1951. у Београду, студије стоматологије у Београду. Пре тридесет година одлазак у Немачку, студије теологије и историје у Франкфурту на Мајни. Од самог почетка најновије српске несреће, која је почела у последњој деценији 20. века, активни учесник свих напора патриотске дијаспоре да се ван Југославије одбрани тј. опере српско име.

Члан 1990. год. основаног Информативног одбора тадашњег Савеза српских удружења Немачке, члан Савета утемељивача и дугогодишњи потпредседник Светског Сабора Срба (Хајделберг), члан Фонда истине о Србима (Београд), управник Српског културног и документационог центра за Немачку (Ашафенбург).

Мој фотоалбум садржи и моје фотографије за време разговора са Фелипе Гонзалесом, Хавијером Соланом, Клаусом Кинкелом (тада министар иностраних послова Немачке), Романом Херцогом (тада председник СР Немачке).

Преосвећени Владика Рашко-призренски и косовско-метохијски, Господин Артемије ми је сведок, да нам је после мог предлога о одржавању једне „Интернационалне конференције о правима Шиптара у Србији и Срба у Хрватској” (International Bertelsmann Forum, Schloß Bellevue, Berlin, 03.-04. јули 1998.), у предвечерје НАТО-напада на остатак српских земаља, Хенри Кисинџер пришао и честитао на „једином разумном и правом предлогу за решавање кључног питања на Балкану”.

Моју петицију против „Балканске верзије 'Лажи о Аушвицу’” (Туђманово негирање усташког геноцида над Србима, Јеврејима, Синти и Ромима) 1992. године је потписало преко 1 500 немачких интелектуалаца, међу њима и више чланова немачког парламента, Бундестага.

Моја студија о усташком геноциду (настала као докторска дисертација на Goethe Universität-у, Франкфурт на Мајни, је објављена 1994. године на немачком језику и цитира се у међувремену у више немачких научних публикација и расправа о феномену геноцида. Књига стоји на располагању у универзитетским библиотекама широм света (поред осталог, Кингсбороу Колеџ Универзитета у Њујорку, Нагоја Универзитет у Осаки, Јад Вашем у Јерусалиму, Холокауст центар у Вашингтону, итд.)

Спречавање финалне одбране овог докторског рада од стране Катедре за католичку теологију на Goethe Universität-у, Франкфурт на Мајни, је својевремено изазвало један академски скандал у Немачкој, који је навео академика проф. др Милорада Екмечића да напише: „Ова књига је истовремено и једна врста протеста против околности саучествовања немачке историјске науке са дневном политиком своје владе у разарању југословенске државе 1992...” (рецензија објављена у проширеној и допуњеној српској верзији ове књиге, под називом „Срби и геноцидни 20. век”, Београд, 2005.).

Група немачких хабилитираних научника је 2006. покренула иницијативу јавне осуде овог поступка од стране Goethe Universität, Франкфурт на Мајни, и исправљања еклатантне неправде учињене овом делу и самом аутору.

На Савиндан 2005. изашла је из штампе моја студија у два тома „Срби и геноцидни 20. век” на српском језику, која се бави српском судбином на ветрометини освајачких путева Аустроугарске, (царске, Хитлерове и данашње) Немачке и Ватикана, Бугара и Арбанаса, Хрвата и Италијана, ислама и НАТО-а.

Моје знање енглеског није тако усавршено као знање немачког језика (на коме сам објавио више прилога из области историје и политологије, истраживања геноцида и социјалне психологије, богословља и опште књижевности као и из области философије језика), али је било на пр. довољно да наступим као референт већ на „The First International Conference about KZ Jasenovac” (University of New York, October 1997) са темом „KZ Jasenovac - The Balkans version of the 'Auschwitz-Lüge’”. Поред тога сам објављивао прилоге и литерарне рецензије, поред осталог, и у „Књижевним новинама”, органу Удружења књижевника Србије, чији сам члан по позиву.

Мој научни есеј на немачком језику „Ethik und Definitionsmacht” („Етика и власт над дефиницијама”), која мултидисциплинарно – средствима и методологијама језичке философије, историје, социјалне психологије, политологије, теологије – а на примеру општег феномена геноцида истражује укорененост свих партикуларних духовних наука у философији језика, од Платонове класичне језичке парадигме па до нашег времена, је изашла 2006. у немачком научном часопису „Kultursoziologie 2000/I.”.

Резултат даљег истраживања у тој области је научна студија „Теорија дефиниционизма и феномен геноцида. Етика и власт над дефиницијама” (око 430 стр., српски и енглески, на примеру геноцида над Јеврејима, Србима и Ромима, а тежиште је Србоцид 1941-1945. у „НДХ”), у којој, значи, на примеру свих великих геноцида у европском 20. веку покушавам да допринесем расветљавању овог стравичног феномена.

Студија је објављена у Београду 2010. године.

Највећи светски корифеј језичке философије Ноам Чомски је прокоментарисао ову нову социјалну теорију, да он сам „... никада није дошао на тако занимљиве идеје...” и да ће покушати – упркос поодмаклом животном добу и не баш добром здрављу – да „нађе времена и да ради на тај начин...” („Interesting ideas. I've never thought about them. Will try to do so...”).

Проф.др Јелена Гускова, директор Центра за новију балканску историју Руске академије наука је оценила оригиналност и вредност ове теорије следећим речима:

„Пажљиво сам прочитала Вашу студију и могу да кажем да је она врло важан допринос науци - теорији (филозофија) и пракси (историја) феномена геноцида, што до сада нико још није радио.”

Највиши представник Руске православне цркве у Немачкој, Господин Марко, Архиепископ берлински и немачки, ми је пак написао: „Имао сам могућност да прочитам Вашу књигу. Ово је заиста једно важно и драгоцено истраживање... Дозвољавате ли да објавимо неке изводе у нашем епархијском гласнику „Вјесник”?”

The International Slavonic Academy of Science, Education, Art and Culture – Branch of Great Britain and Ireland се о овом делу изразила на следећи начин: „It is an excellent, fundamental and original study.”

Студија о Теорији дефиниционизма је од стране две невладине организације из области културе (из Београда и Лондона) била номинована за „Алтернативну Нобелову награду” 2011. Шведска фондација „Right Livelihood Award” је номинацију, после упознавања са садржајем књиге, прихватила и аутора уврстила у званичне кандидате.

Послао сам 1995. год. Хашком трибуналу иницијалну оптужницу против Алије Изетбеговића поводом двоструког масакра цивила на Маркалама, на шта ми је тадашњи тужилац Ричард Голдстон писмено потврдио, да је пријава прослеђена „стручњацима, који се баве том врстом ратних злочина”. Следило је формирање „Српско-немачког комитета за одбрану достојанства међународног права” (чији сам ја исто тако члан) и слање кривичне пријаве на преко осам стотина страница, која је остала у архиву Хага као својеврсни докуменат времена у коме живимо.

Само за време НАТО-агресије на нашу земљу наступио сам двадесет и три пута на радију, у писаним медијима и, пре свега, на телевизији Немачке, Швајцарске и Белгије аргументативно бранећи српски национални интерес. Учествовао сам у многим значајним манифестацијама у организацији Круне, Цркве, Светског Сабора Срба, Serbian Unity Congress-а (Брисел, Берлин, Париз, Химелстир, Сент Андреја, Чикаго, итд.) а број учешћа у српским демонстрацијама у Немачкој нисам никада стигао да избројим.

Од 1992. па до 2000.године – када ми је у Немачкој изречена фактична забрана бављења својим позивом и када сам остао без икаквих примања - издржавао сам (преко СПЦ) шесторо ратних сирочића из Републике Српске Крајине и Републике Српске, и годинама сам финансијски помагао напоре проф. др. Војина Дабића и проф. др. Зорана Станковића на утврђивању истине о страдању Срба у бившим југословенским републикама.

У мојој архиви су бројне захвалнице поводом опште хуманитарне помоћи, а на зидовима мог бироа, поред Албанске споменице и Обилићевих медаља мог деде, потпуковника Српске и Југословенске краљевске војске, су и писмени изрази захвалности Српских Царских Лаври Хиландара (Епитроп, отац Митрофан) и Студенице (Игуман, Архимандрит Јулијан) за указану помоћ.

По благослову Српске православне цркве ја иконопишем и од 2005. сам имао четири самосталне изложбе икона и слика (Фондација „Вук Караџић”, Београд, Ратхаус Шарлотенбург, Берлин, Месе у Вуперталу, Манастир Пресвете Богородице, Химелстир).

Бог ми је указао милост и моја дивна супруга, Немица (дипломирани социолог, етнолог и стручњак за компјутерски мултимедиа веб десигн), је прешла у православну веру, тако да нас је Преосвећени Владика Артемије 2007. године увео у Свету тајну брака. Она и моје троје деце из првог брака (Јелена, Ђорђе и Стефан) су ми највећа радост и подршка у животу.

др Владимир Умељић

- Vergleich zwischen Katholizismus und Kommunismus - ein Plädoyer für Demokratie (Упоредни приказ католичанства и комунизма – један пледоаје за демократију). R.G. Fischer Verlag, Frankfurt a.M., 1988

- Die Besatzungszeit und das Genozid in Jugoslawien 1941-1945 (Време окупације и геноцид у Југославији 1941.-1945.). Graphics High Publishing. Los Angeles 1994,

- Die letzte Hochzeit (Последња свадба), Aschaffenburg, 1995

- Тишина Јасеновца. Један одговор Славенки Дракулић, Lettre International, Paris, 1997

- KZ Jasenovac - die Balkanversion der „Auschwitzlüge. (Koncentracioni

logor Jasenovac i balkanska verzija „Laži o Aušvicu”) The First International Conference about KZ Jasenovac, University of New York, 1997

- Tango mortale, Euro Epistel, Aschaffenburg, 1998

- Kritik der unreinen Vernunft (Критика нечистог ума), Das Bonner Uni-Magazin „Akut”, Nr. 282 (Teilveröffentlichung), Bonn, 1998

- Besprechung der deutschen Vorlage zu einer ‚Weltmacht im Wartestand‘ (Критика немачког стратешког концепта „Светска сила у стартној позицији”). International Bertelsmann Forum, Berlin, 03.-04. juli 1998

- Die Rolle der Medien beim Genozid. Am Beispiel des Balkankrieges 1991-1995 Die Gegenwart: Der reale Tatbestand des (virtuellen?) Genozids im Balkankrieg 1991-1995. Die Zukunft: Der Genozid als Medienware und die Inflationierung von Begriffen als wirksamste Entwertung humanistischer Werte. (Улога медија у геноциду. На примеру балканских ратова 1991. - 1995.) WKS-Informationshäfte, Heidelberg, September 1998

- Historical Mortgage as a causal factor of the conflict in former Yugoslavia: The never mastered past and the Balkan version of „Auschwitz-lie”. Рецензија у књизи: Исповест јасеновачког мученика (The story of a Jasenovac Martyr), Београд, 1999

- Kosovo-Krieg: Argumente statt Propaganda - was ist der Kern des Problems? (Косовски рат. Аргументи уместо пропаганде - шта је суштина проблема?) Veranstaltung: Krieg gegen Serbien ist das Ziel, alles andere nur Vorwand (Informationsdienst für kritische Medienpraxis e.v., Haus der Demokratie, Berlin), Berlin, Mai - Juni 1999

- Christentum und Islam im Kontext einer globalisierten Welt (Хришћанство и ислам у контексту једног глобализованог света), Evangelische Akademie Bad Boll, Tagung „Orthodoxie verstehen II”, Bad Boll, 29.-31. Mai 2000

- Српска православна црква на ветрометини историје и политике – ношење крста, Evangelische Akademie Bad Böll, 2000 (српски и немачки језик)

- Europa und Balkan - wer ist wessen Wahn? (Европа и Балкан – шта је заправо чија манија?), Euro Epistel, Aschaffenburg, 2000

- Земљаци, Евро, Београд, 2002

- Die ostchristliche Mystik und Theologie (Источно-хришћанска мистика и теологија – на примеру Светог Саве од Србије), Der Christliche Osten LVIII/2003/2, Würzburg, 2003

- Срби и геноцидни 20. век (Serben und das genozidale 20. Jahrhundert), Magna Plus Verlag, Belgrad, 2004

- Свети Сава – пут од племена до нације, Зборник „Свети кнез Лазар”, Призрен-Грачаница, 2005 (Hl. Sava – der Weg vom Stamm zur Nation, Essay in: Sammelband „Hl. Fürst Lazar”, Prizren-Gracanica, 2005)

- У Хрвата ништа ново – Стипе Месић и апологетика усташтва, Гамбит, Jagodina, 2007

- Ethik und Definitionsmacht (Есеј „Етика и власт над дефиницијама”), Essay in: Kultursoziologie 2006/I., Leipzig, 2006

- Танго мортале – Балканска верзија лажи о Аушвицу, 4. Међународна конференција о Јасеновцу, Бањалука, мај 2007

- Die aktuelle Situation in Kosovo und Metohija und in Zentralserbien, Filoxenia, München, Juni 2008

- Чему још једна књига о Јасеновцу? Рецензија у: Србољуб Живановић, Јасеновац, Београд/Лондон, 2008

- Serbozid im „Unabhängigen Staat Kroatien” 1941-1945. Recenzija u: Djuro Zatezalo, „...Denn sie wussten, was sie taten”. Augenzeugenberichte über den Serbozid in „Unabhängiger Staat Kroatien” 1941-1945, Sammlung und Herausgabe: Djuro Zatezalo, wissenschaftliche Betreuung Vladimir Umeljic. (Немачко издање књиге Ђура Затезала „Радио сам свој селачки ковачки посао. Свједочанства геноцида”, Загреб, 2005. Немачко издање у припреми за штампу, 2011.).

- Теорија дефиниционизма и феномен геноцида. Етика и власт над дефиницијама, Магна Плус, Београд и Фонд истине, Београд, 2010.

- Примена Теорије дефиниционизма на националну културу у односу на феномен геноцида (пример: „НДХ” и Србоцид 1941-1945.), сајт Видовдан.org, Београд, 2010.

- Примена Теорије дефиниционизма на пост-геноцидно време (импликације послератног – ватиканског и хрватског - става према великим европским геноцидима у 20. веку), сајт „Фонд Слободан Јовановић”, Београд, 2010.

- Примена Теорије дефиниционизма на наше време (на примеру грађанских ратова на тлу бивше Југославије у последњој деценији 20. века), сајт „Фонд Слободан Јовановић”, Београд, 2010.

- Теорија дефиниционизма и сатанизација Срба од краја 20. века, сајт „Удружење Јадовно”, Бања Лука, 2010.

- Тетралогос Сорабије (Четворокњиже: 1. Венци 2. Арчибалдов свет 3. Танго мортале 4. Западисток), Metaphysica, Beograd, 2010.

- О феномену Србоцида, НТВ, Бања Лука, 20. мај 2011.

- ОПШТА КУЛТУРОЛОШКА ТРАДИЦИЈА И ЛОКАЛНИ ФАКТОРИ ФОРМИРАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА (На примеру хрватског односа према Србоциду 1941-1945. у „НДХ”), Независни универзитет Бања Лука, 23. мај 2011.

- У ЕУ само са националним идентитетом, ФОКУС, Бања Лука, 24. мај 2011.

- АКТИВНОСТ И ПАСИВНОСТ ВАТИКАНА И АЛОЈЗИЈА СТЕПИНЦА У ВРЕМЕ ГЕНОЦИДА НАД СРБИМА У ХРВАТСКОЈ ДРЖАВИ 1941-1945. (СРБОЦИД) У СВЕТЛОСТИ ТЕОРИЈЕ ДЕФИНИЦИОНИЗМА, В. Међународна конференција о Јасеновцу, Бањалука, 24. мај 2011.

- СОЦИЈАЛНО-ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНА ГЕНОЦИДА У СВЕТЛУ ТЕОРИЈЕ ДЕФИНИЦИОНИЗМА, 1. Међународна конференција о Јадовну, Бања Лука, 25. јуни 2011.

- ПРАВО И ЕТИКА (Жене и Јевреји у ватиканском систему правних и етичких вредности кроз историју, у светлости Теорије дефиниционизма). Међународни научни скуп поводом 65 година Правног факултета, Универзитет на Палама, октобар 2011.

- Шта је заправо заоставштина и аманет хуманисте и визионара Арчибалда Рајса Србима, Европи, свету? Сајт Видовдан.орг, 27.01.2012.

- Сви греси Паула Мојзеса – да ли су Срби (Грци, Бугари) били први геноцидни злочинци европског 20. века? Сајт Видовдан.орг, 10.02.2012.

- Quo vadis, Serbia? Економски и социјални идеологизми америчке компоненте НАТО-империје. Сајт „Удружење Јадовно”, 09.03.2012.

- Милорад Додик и Адолф Хитлер? Актуелни запис из сарајевског дневника интелектуалног и политичког, историјског и моралног банкрота. Сајт „Удружење Јадовно”, 29.04.2012.

- Српско питање на почетку 21. века. Сајт „Видовдан”, 26.05.2012

- Хришћански прагматизам у светлу Теорије дефиниционизма. Сајт „Двери српске”, 29.10.2012

- ГРЕШНИ „РАЗУМ” ХРВАТСКИХ ВОДЕЋИХ ЕЛИТА У ОДНОСУ НА СРБОЦИД ХРВАТСКЕ ДРЖАВЕ 1941-1945. („Теорија

дефиниционизма” и социолошки фактори генезе националне културе), „Политеиа”, Научни часопис Факултета политичких наука, Универзитет Бања Лука, јануар 2013.

- Промена парадигме у немачкој историјској нацији: У хрватској држави 1941-45. није извршен геноцид над Србима? Зборник Матице српске за друштвене науке 4/2012, стр. 523-550, Нови Сад, фебруар 2013

- У загрљаје великих сила улазити трезвено, ЕКСТРА-МАГАЗИН, Бања Лука, 25.02.2013.

- Немачка ревизија српске историје, Геополитика, Београд, 01.03.2013

ЖЕЉКО ЦВИЈАНОВИЋ КОСОВСКИ ЗАВЕТ И НАШ ИДЕНТИТЕТ

Господин Жељко Цвијановић је један од наших угледних ангажованих новинара. Својевремено, био је уредник СРНЕ, уређивао је „Блиц Њуз” и недељник „Стандард”, а сада се бави једним од најутицајнијих политичких портала, „Новим Стандардом”. Његови коментари се читају и преносе. Сајт „Борба за веру” такође их повремено преузима. Због тога смо решили да му поставимо неколико питања везаним за стање у Србској Цркви, која је темељна установа србског идентитета.

Уважени господине Цвијановићу, пре извесног времена сте дали интервју недељнику „Печат” у коме сте рекли да је Ваш критеријум за оцелу понашања не само политичара него и свих јавних делатника, однос према Косову и Метохији. Ко се бори за Косово у саставу Србије сведочи да се није одрекао себе и свог народа. Можете ли да нам поновите своје „косовске критеријуме” за оцелу јавног деловања?

Рекао бих да то чак и није критеријум само за јавно деловање, него за понашање сваког од нас у својом окружењу. Косово и Метохија је наша сфинга, на њему се, одговарајући на постављена питања, губи и добија све. Тамо је сваки дан Видовдан, тамо се види и оно што је у београдским маглама нејасно и чини се другачијим него што јесте. Можда сва српска најважнија питања и нису са Косова, али сва се секу на Косову. И то ћемо проверити веома лако: запитајте се знате ли некога ко није одустао од Косова, а да је одустао од себе, од борбе да, са себи најближима, усправан прегрми овај друштвени полом, какав живимо последњих деценија? И запитајте се обрнуто.

Намерно овде не користим политичке термине и не говорим о политици. Уопште не морамо да имамо ту врсту свести да бисмо имали однос према Косову. Уосталом, просечан косовски борац из 1389, историјски гледано, није могао имати свест о нацији, чак ни о вери, о геополитици да и не говорим. Па ипак, он се храбро борио,

и неће бити да га је у то водио само страх од феудалног господара. Водила га је свест о одбрани његове куће, породице, његове шталске економије. Косово се и данас, када су нам „високи” појмови готово једнако далеко као у Средњем веку, брани због наших кућа и породица, којима се можда у једном тренутку и учинило да ће њихове шансе за преживљавање бити веће ако у њиховим мислима и језику Косова буде мање. И шта се десило? Предајући Косово, предајете све и постајете роб. Где су на свету те успешне ропске економије, где су ти златни кавези и ти добростојећи робови? Нема их, нису могући.

Није ли нас, поред тога, баш Косово последњих година научило једној мудрости да није могуће, чак и када томе тежимо, Царство небеско разменити за царство земаљско. И та спознаја враћа нас Његошу и његовом активизму, када устима Војводе Милије каже: „Удри врага, не остав му трага, / али губи обадва свијета!” Борбом за Косово тако се боримо и за наше остале границе, за нашу привреду, за просвету, здравство, за породице, па и за наше стомаке. Косово уједињује оно најузвишеније и оно најтривијалније у нама, и то – а ово је најважније – водећи ово ниже према вишем, а не обратно. Дакле, хоћеш да ти дете иде у пристојну школу и да једном лепо зарађује? Онда само мућни главом и бори се за Косово.

Ту врсту косовског свепрожимања добро су схватили и наши непријатељи, и отуд они, који су окупирали највећи део косовске земље, још нису задовољни. Отуд је последњи услов Србији, страшнији и од пристајања на границу са Косовом, чак и од политичког признања Косова – да се Косово Србима избије из главе, што су ономад тако јасно представили у једном интервјуу Борис Тадић и његов дворски писац. А, ако се то догоди, не само да ћемо остати без Косова него и без кључа за решавање свих наших проблема. Док мислимо на Косово, ми, као и Његош, знамо да се Царство небеско стиче на земљи, и тада за нас има наде. Кад престанемо да мислимо, нећемо мислити ни о чему. Не зато што ми то нећемо, већ зато што није могуће.

Да закључим, навећа заблуда којом нас данас гађају је она да је Косово наш терет. Лажу, Косово је наш ресурс, од којег већи ресурс

немамо. Питајте данас политички и финансијски свет не само у Москви и Пекингу већ и у Вашингтону и Бриселу по чему препознаје Србију. По Новаку Ђоковићу? По „мировној политици” Бориса Тадића? Не, препознаје нас по Косову.

Многи сматрају да је један од кључних догађаја „пузајућег признавања” Косова као „независне” државе уклањање владике Артемија са управе Епархије рашко–призренске. Све је било покривено причом о лошем материјалном пословању и одговорности надлежног архијереја за то, али од самог почетка чињенице указују на то да је све покренуто да би се нашао неки „кооперативнији” епископ, који се неће држати „тврде” приче о несарадњи са ЕУЛЕКС-ом. На крају, добили смо депеше „Викиликса”, из којих се види да је прича о „кооперативности” са силама Империје била кључна у уклањању једног и постављању другог епископа на трон владичанства рашко–призренског. Каква је Ваша процена ових збивања, чије последице се и данас осећају?

Уверен сам да су наши непријатељи, настојећи да нас упознају, читали Његоша, уверен сам и да су читали о историји наше Цркве. Они знају све о њеној улози током више од четири века српског „смутног времена” – од губитка средњовековне државне до почетка стварања модерне – која је трансгенерацијски подвиг дугог трајања, који се не да поредити ни са чим у српској историји. Није зато случајно да је удар извршен на епископа који се, најзаслужнији за невероватну обнову монаштва на Косову, можда и не знајући, најбоље припремио за подвиг сличан том. Пред том чињеницом и пред тиме да је без њега косовско монаштво у великој мери поколебано и растурено, све приче о рђавом пословању, чак и да јесу тачне, постају мале и неуверљиве.

Викиликс нам је показао колико су на Западу добро разумели улогу Цркве на Косову, као што је показао колико је наша Црква, као и све у друштву, начета изнутра. Наравно, не сме се заобићи ни улога бившег председника Бориса Тадића, који је, како неки кажу, за четири године био погубнији за Цркву него Броз за четири деценије. Много ће нам требати да постанемо свесни погубног биланса те владавине не само у питањима Цркве него у дословно свакој пори

државе и нације, тако да ме готово љути кад чујем некадашње Тадићеве противнике да у несвести и незнању данашњег председника пореде са бившим. Да је Николић сваког јутра откако је дошао на власт убијао по сто Срба за доручак, још не би заслуживао такво поређење.

Пред Србском Црквом поставља се питање и односа према садашњем косовском проблему – након неуставних споразума Борка Стефановића, и нова власт је наставила у правцу формализовања границе према НАТО протекторату званом „држава Косово”. У јавности су процуреле информације да је било сукоба међу епископима око става кад су преговори Београда с Бриселом и Приштином у питању, па и да је један нацрт Меморандума, због заокривљавања поруке упућене властима, био одбачен од стране Синода СПЦ. Како Вам изгледа садашња позиција Синода у најновијим косовским искушењима? Постоји ли начин да Црква утиче на власт да има чвршћи став у одбрани србских државних и националних интереса у нашој јужној покрајини?

Колико год то некоме изгледало фундаменталистички, пред тим питањем различито вреднујем државу и Цркву. Ако би се држава одрекла Косова, то би била катастрофа; ако би га се одрекла Црква, то би била вечна катастрофа. Отуда је још већа одговорност на Цркви, за коју је Косово сфинга, много већа него за све друге. Црква која би се, недајбоже, на било који начин приклонила оном што наши непријатељи зову „реалност”, одвојила би се од саме себе, једноставно би престала да постоји.

Гледајући стање у њој, рекао бих да је Црква разапета између тренутних политичких процена и дуготрајних пројекција, какве Цркви и приличе. Отуда ми и сукоби међу епископима изгледају као сукоби између оних верзиранијих у политичка дешавања, концентрисаних у Синоду, и оних са свешћу да су политике од данас до сутра, а да су изнад нас ствари које се не мере пролазношћу тренутка. Уверен сам да су обе струје и обе калкулације Цркви потребне, али ме плаши што оне нису хармонизоване и што, једнако као и у остатку друштва, она политичка више настоји да елиминише ону историјску, него обратно. Уосталом, баш то се показало елиминацијом Владике Артемија.

Великодостојници Цркве су део српске елите par excellence. Разумем када они показују емпатију за носиоце власти, али власт је окружена емпатијом, коју на свој начин показују и остаци друштвених елита, укључујући и ону петоколонашку. Те елите, међутим, не показују емпатију према народу и верујем да Црква, више од остатка елита, има историјски потенцијал за то. Волео бих када би Црква чешће апеловала, у приликама када наше друштво убрзано пропада и морално и материјално, на богате да поделе своје вишкове сиромашнима, када би више бринула за моралне вертикале друштва. Та врста емпатије и свести о дугом трајању, уверен сам, хармонизовала би ове две групе у црквеном врху и тада не бисмо стрепели од тога хоће ли Црква на Косову бити на висини своје историјске мисије.

Сваке године, по неколико пута, чујемо да је за Србију и Србску Цркву веома важно да нам у посету дође римски папа. Какве би последице по србски народ имала та посета?

Уверен сам да је то идеја рођена у политичким круговима, а не у Цркви. Зашто? Зато што би долазак папе могао да ублажи притисак на политичку класу, можда и на архијереје, као што се то догађа свакој власти која пређе на страну својих непријатеља. Наравно, тај притисак би се само пренео са политичке и духовне класе на народ, чак и под условом да се папа, рецимо, извини за подршку и учешће Католичке цркве у геноциду над Србима.

Било би сасвим довољно да се, рецимо, папа извини за Јасеновац, под условом да је тачна она Крлежина тврдња како су сав зулум направила два камиона усташа. Нажалост, нису била два камиона јер је Јасеновац био зверски врхунац једног вековног континуитета понашања Католичке цркве према православним и не само православним Србима. Отуда је питање да ли би папа у Србију дошао враћајући нам све оне душе столећима насилно и под притиском покатоличених Срба, који су се доказивали у новом идентитету зверствима и мржњом према дедовској вери и нацији? Да ли би дошао са обећањем да ће таква политика бити заустављена? Да ли би обећао да ће се повући са Косова и Црне Горе, својих тренутно највећих прозелитских мисија на Балкану? Да ће спречити католичење под притиском Срба у Хрватској?

Да ли би то, укратко, била посета у којој би понтифекс пришао нама или посета у којој бисмо ми пришли њему? Ко би се ту кајао за ствари које су се догодиле – кривац или жртва? Наравно, разумем да слабији често мора да плеше пред својим непријатељем и умео бих то да толеришем, али како бих толерисао то поразно словенско одсуство инстинкта да се препозна непријатељ јер, кад се препозна, другачије се пред њим и плеше и понижава од овога што видимо данас. Ако на обе стране немамо решеност о помирењу, која ће се са стране жртве очитовати праштањем, а са стране виновника извињењем и – што је много важније – гаранцијама да се зло неће наставити, тада, ако свест о помирењу постоји само на једној страни, са непријатељем се можете мирити само из позиције победника. Папа то зна, а време је да научимо и ми. Све остало су трице.

Поред Косова, један од стубова нашег идентитета је и Јасеновац, настао на првом месту због оданости Срба Цркви од Истока. Сада је и Јасеновац на удару: покушавају да га, методама постмодерног кривотворења, учине небитним за савремену историју србско – хрватских односа, а да Србима наметну комплекс геноцидности кроз приче о Вуковару и Сребреници. Како одбранити свест о Новомученицима Јасеновачким као сведоцима наше постојаности на овим просторима и оног вечног и неуништовог што се зове Небеска Србија?

Не верујем да се то догађа само мени, али, кад год причам са странцима који нису у својим западним владама нечим задужени за Србију, већ су обични људи, наилазим на признање Србима који су се одупрли Светском Злу. Пазите, то је перцепција о Србима, и то у условима кад Србија већ годинама има радикално прозападну власт.

Зашто то помињем? Зато што често размишљам о следећем: не знам како ће то да се догодим и страхујем колико ће то баш нас још да кошта, али немам никакву дилему да ће на глобалној сцени Силе Добра победити Силе Зла. У првом полувремену те борбе – које је почело 1989. године и завршило се негде између 1999, обележене дивљачком агресијом на Србију и доласком Путина на чело Русије, и 2008. године, када је почео економски структурни слом западних сила – били смо на страни Добра, и у то име тешко пострадали. Мој

највећи страх је да ћемо, вођени нашим елитама, друго полувреме, које ће за Добро бити победничко, ми, уместо да дамо смисао нашим жрвама на страни Добра, поново пострадали, али овај пут на страни Зла. Ја већег страха у животу од тога немам.

Отуда произлази и остало. Могу они о Јасеновцу, Вуковару и Сребреници сваког дана да пишу нову књигу и снимају нови филм. И не само о томе већ и о томе како су Први светски рат изазвали Срби и Руси, како је у Српској револуцији злочиначки Карађорђе млатио добре дахије – све то ће једног дана бити доказ против њих, исто онако као што је „Mein Kampf“ данас доказ протов нациста, а планирано је да буде нешто друго. Да би се то десило, осим дефинитивног пораза Зла, потребна је само још једна ствар – да ми не пристанемо на верзију Зла.

Да није тако, зар не би они само мирно штанцовали своје књиге и филмове, зар би имали толику потребу за нашим признањем своје монструозне верзије? Све док ми имамо свест о нашим јасеновачким мученицима, и док Силе Зла – не мање важно – мрзимо, да парафразирам Голду Меир, због тога што су нас натерали да и сами понекад чинимо зло, нема опасности за нас. Важно је само једно: постојано остати на страни Добра, утолико пре што су Срби један од ретких народа који у историји на другој страни нису ни били. Елем, оно што говоре зловници и наши глупаци – како Срби имају рђав имиџ у свету – а какав би то имиџ требало да имају у таквом свету – јесте плиткоумна превара. Већ смо скупо платили боравак на страни Добра и сада нам ваља бити мудар и стрпљив да дочекамо његову победу.

Понекад се чини да другосрбијанце немамо само међу световним делатницима, него и међу појединцима у Цркви. Рецимо, фондације за ширење туђих политичких утицаја, попут „Конрада Аденауера“ финансирају многобројне екуменистичке скупове на којима су редовни представници СПЦ, од којих неки подржавају чак и РЕКОМ Наташе Кандић. Скупове о 1300-годишњици Миланског едикта финансијски подржава познати глобалиста из Швајцарске Борис Вукобрат, челник Фондације за мир и управљање кризама. Каква је опасност од духа квазиуниверзализма који би у Српској Цркви да,

под изговором борбе против етнофилетизма, потисне оно национално и светосавско?

Знате шта, мислим да је веома важно и у Цркви и ван ње разликовати две групе тзв. „другосрбијанаца”. Једни су они који су то по изворном налогу Зла, који су плаћени и обасути почастима да увек буду против свог народа. И ту помоћи нема. Друга група су они поколебани и малодушни, попут мог пријатеља који у телу још увек носи шрапнел НАТО са Косова, који се увек од узбуђења заплаче кад говори о Кошарама, али верује да је све готово и да од Косова треба дизати руке. За њих се морамо борити дуго и стрпљиво, језиком којим их нећемо плашити и стварати им осећај кривице јер је њихов повратак на страну Добра услов наше победе.

Као што верујем да Србију неће спасити елите, чак ни оне на страни Добра, већ народ, тако верујем да ће Цркву спасити верујући народ, који Цркву не доживљава ни у каквом духу универзализма, већ у духу светосавске народне Цркве. Ако је то грех етнофилетизма, захваљујући том греху, Црква је спасила род и веру током четири века нашег смутног времена. Ако се такво разумевање Цркве у народу приписује његовој непросвећености, ја бих рекао да, као што Црква има своју дугу традицију у народу, тако и народ има своју дугу традицију у Цркви. А она има свој универзалистички елемент, који без оног народног не вреди много. Не плашим се превише тога, осим што се плашим за неке епископе, налик мом пријатељу са Кошара, да ће ударањем главом у зид платити сазнање колико је верујући народ важан аспект Цркве.

Пошто сте искусан новинар, шта мислите о концепцији сајта „Борба за веру” и начинима да се информативно – аналитички квалитет његовог деловања побољша?

Нека ми на овом месту буде опроштено што ћу се послужити сопственим примером. Иако сам учествовао у рату за Републику Српску, један део живота провео сам правећи компромисе у уверењу да је могуће пронаћи некакав најмањи заједнички садржилац и заједнички језик између Добра и Зла. „Нови Стандард” је финале тог лутања, крај мог компликованог словенског разумевања Зла и победа свести да Зло мора бити побеђено. Зато га радим са много енергије,

нимало компромиса и, самим тим, „Нови Стандард” је пројекат у коме нема пара, у коме је много муке и одрицања, али никад нисам радио нешто на шта сам био толико поносан.

„Борба за веру”, један од мојих омиљених сајтова, није имао тако широк лук препознавања Зла као „Нови Стандард” и ја, тако да сам сам о томе учио и читајући изванредне текстове са тог сајта. Подвиг „Борбе за веру” утолико је већи што је Добро и Зло разликовала тамо где Зло по дефиницији не станује, где се не открива у злој реторици, у буци и бесу, већ се често очитује у смерном језику Добра. Отуд се не усуђујем да „Борби за веру” дам било какав савет осим једног: да чува своје архиве текстова јер једном, кад Добро однесе победу, они ће бити документ који ће поуздано сведочити колико је ломова, тешкоћа и понижења требало проћи да би се освојила Слобода. Јер, кад је освојимо, пред нама ће бити последњи велики задатак – да нараштајима који долазе сведочимо о историјском паду нашег нараштаја, показујући колико се Слобода тешко осваја кад се једном изгуби.

Хвала Вам, господине Цвијановићу, и желимо Вам успеха у даљем раду на добро наше отаџбине и нашег народа.

Вама хвала и Богу хвала што нам је дао да нам живот и рад не буду лаки онда кад се пристојан свет и по томе препознаје.

РАЗГОВОР С ВЛАДИМИРОМ ДИМИТРИЈЕВИЋЕМ ПОВОДОМ КЊИГЕ ОЦА НИКОДИМА О БОГОСЛУЖБЕНИМ НОВОТАРИЈАМА

НАСУШНИ УЏБЕНИК ЛИТУРГИЈСКЕ АПОЛОГЕТИКЕ

Поводом књиге архимандрита Никодима Богосављевића „О литургијској обнови, препороду и реформама” за посетиоце „Борбе за веру” направили смо интервју с нашим уваженим сарадником Владимиром Димитријевићем. Успут ће бити речи и о стању у нашој Цркви, бар кад је литургијска реформа у питању. Разлог за разговор је крајње практичан: Димитријевић нам је поодавно обећао дужи и озбиљнији приказ књиге оца Никодима, али се стално жалио да не стиже да га напише, па смо решили да о књизи поразговарамо у нешто необавезнијој форми. Искрено се надамо да ће читаоци имати користи од овог разговора.

О ЗНАЧАЈУ ОВЕ КЊИГЕ

Уважени сараднице и поштовани у Христу брате Владимире, књига оца Никодима је изашла, а код нас се о њој још увек ћути. Чују се гласови да је њено представљање, „са највишег места”, у Београду забрањено. Шта нам Ви можете рећи о књизи?

Митрополит Венијамин (Федченков), још као јеромонах, отишао је био код своје рођаке, која га је питала да ли има неку књигу што може да пружи хришћански одговор на питање дарвинизма. Он јој књигу донесе, и после извесног времена је пита да ли ју је читала. Рођака каже да није, јер она нема ни потребе да о томе чита, пошто чврсто верује да је Бог створио свет и човека, него, кад је спопадне неки безбожник с питањима овим и оним, она му тутне књигу у руке и каже: „На, читај!”

Такву улогу ће, ако Бог да, међу православним Србима, имати нова књига архимандрита Никодима (Богосављевића), која се бави литургијском реформом у свету и код нас. Јер, већина правоверних, који живе Литургијом, свим срцем осећа да нема никакве потребе за реформом службе Божје, него се од сваког од нас тражи лични

духовни препород – кроз Литургију и подвижништво. Ипак, с обзиром да реформатори у Цркви поседују извештајан корпус знања и својих тумачења предањских извора, и да су упорни у доказивању заблуда, сваком ће бити корисно да прочита књигу једног доктора богословља који је стао на отачко становиште у одбрани непатворене литургијске истине. „На, читај!” – сада свако може да каже кад му самовољни тумачи запевају „подокницу”, ударајући у жице „ранохришћанске евхаристијске еклисиологије”. А то није мало, поготово данас.

О ЛИЧНИМ РАЗЛОЗИМА

Шта нам можете рећи о грађи ове књиге и њеним основним становиштима?

Пре но што изнесем утиске о књизи архимандрита Никодима, желео бих да, из извесних, не само личних, разлога, изнесем своје искуство настало на основу занимања за оно што бисмо могли назвати „литургијском апологетиком” (одбраном Светог Предања од новотарија маскираних у причу о „литургијској обнови”). Зашто разлози за овакав увод у интервју нису само лични, и не заснивају се на пукој чињеници да се потписник ових редова и сам, од 2007. године наовамо, бавио проблематиком литургијске реформе, објавивши три зборника и осам књига на ту тему (погледати у рубрици Владимира Димитријевића – нап. „Борба за веру”)? По мом дубоком уверењу, читалац треба да зна, бар најначелнију, мотивацију оних који се неком богословском проблематиком баве, да не би било ничег мутног што се „предразумева” кад се сретне име аутора који се латио пера извесним поводом. Откуд „Саул међу пророцима”, то јест откуд потписник ових редова, иначе филолог по струци, међу теолозима и литургичарима?

ЛИТУРГИЈА БЕЗ РЕФОРМЕ

Заиста, откуда Ваше занимање за ову тему, због кога сте повремено, од појединих идеолога новотарске револуције, добијали епитет да сте „незнавени”?

Искрено говорећи, док сам прилазио Цркви (а било је то давне

1989, када сам имао двадесет година живота), нисам НИКАДА ни помислио да бих се могао бавити темом богослужења, јер нисам ни слутио да ће тако нешто икада бити потребно – ни мени самом, а ни другима у градини Светог Саве. На Литургију сам ишао и Богу се обраћао како сам знао и умео, упознавши основна значења симбола у најсветијој Служби наше Цркве. Учио сам, спонтано, црквенословенски да бих разумео дивне богослужбене песме. Сва духовна литература јасно ме је упућивала на то како се треба молити на Литургији, спајајући лично и саборно начело. Ево једног примера оне врсте литературе коју сам читао да бих појмио шта се збива за време евхаристијског сабрања. Свети свештенослужитељ Серафим (Звездински), пострадао од комуниста у доба Совјетије, саветује хришћане како да се моле док свештеник служи Оцу кроз Христа у Духу Светоме:

„Да бисте лакше или сабраније одстојали Литургију трудите се да се молити овако: за време часова помињите упокојене и живе. Ово помињање ће се узети с помињањем свештенослужитеља к небесима и даће велику радост душама помињаних. Овде нема значаја да ли их помињеш у олтару поред жртвеника или поред олтарских двери, или усред храма, свеједно, Господ ће свугде чути. Када почиње Литургија речима: „Благословено Царство” - помолите се да и тебе Господ удостоји Царства небеског. За време прве мирне јектеније помолите се да ти Господ да Свој мир на данашњи дан.

Ништа тако благотворно не делује на душу као стање мира и непријатељу нашег спасења оно је нарочито мрско, он на све могуће начине хоће да га наруши, да изведе човека из мирног стања, да га уведе у свађе, раздражљивост, злобу, бес и роптање. Зато, молећи се да ти Бог пошаље мир у душу, осећај се као дашчица услед побеснелих таласа, осећај своју беспомоћност и моли помоћ од Господа.

Затим се поју антифони, за то време свештенослужитељ чита молитве о очувању Цркве и ти се такође помолите за исто, такође да Господ избави место у којем живиш од неверја, јереси и раздора. Пре Малог входа чита свештенослужитељ молитву која садржи речи: „Учини да с нашим входом буде вход светих анђела, који с нама

служе и с нама славослове Твоју благод”. У то време храм се испуњује безбројним мноштвом анђела. И ти се помоли твом анђелу чувару да стане крај тебе и да се помоли с тобом: „Свети анђелу чувару, помилуј ме и посети ме”.

За време читање апостолске посланице и Јеванђеља анђели невидљиво за нас пале безбројно мноштво свећа. Свештенослужитељ чита молитву: „Запали у срцима нашим, човекољубиви Владико, бесмртну светлост Твога богопознања, и отвори очи ума нашег да бисмо разумели Твоје јеванђелске проповеди”. У то време се помоли да и теби Господ пошаље Своју божанску светлост и да она засија у твом срцу.

Следи сугуба јектенија, када на сваку молбу хор поје „Господе, помилуј” три пута. Та јектенија представља сав земаљски живот Господа када су за Њим ишле гомиле народа с вапајима: „Помилуј нас”. Нека ти пред очима прођу сви: и Хананејка, и слепац и губавац - и свом душом припадни Господу, осећај се губавим, бесомучним и слепим. Ухвати се у мислима за крајеве ризе Господње и моли за помиловање. Ту је добро пасти ничице пред иконом. Возглас после јектеније даје наду да ће услишити Господ твој вапај по великој милости Својој: „Јер си милостив и човекољубив Бог и Теби славу уносимо, Оцу и Сину и Светоме Духу...” За време јектеније за оглашене помоли се за невернике. Можда имаш рођаке и познанике који су неверници. Помоли се да им се Господ смилује и просветли њихове душе светлошћу вере. Затим захвали Господу за то што се ти сам по Његовом промислу налазиш међу вернима.

Херувимска песма је мољење Господа у Гетсиманском врту. Овде замисли пред собом цео Гетсимански подвиг Господа, Његову молитву све до крвавог зноја, Његова страдања за грехе људи. Сети се да си прошао пред очима Господњим са свим својим падовима и гресима. Осети да је за тебе пострадао Господ оне ноћи. Нарочито спознај потпуну своју недостојност - чиме ћеш платити Господу за све оно што ти је учињено - и моли Га да те помилује. Као што је Господ Сам био послушан вољи Оца Својега, тако се и ти сада препусти вољи Господњој и одлучи се да стрпљиво носиш крст који ти је послао.

За време Великог входа, који представља распеће Господње, замоли Га да и тебе помене у Царству Своме. На возглас: „Мир свима”, који приказује улазак Господа у ад ради спасења упокојених и оних који су се налазили тамо пре Његовог доласка, помоли се овако: „Уђи, Господе, у пакао душе моје и спаси ме”. Када чујеш возглас: „Љубимо једни друге да бисмо једнодушно исповедали”, помоли се да Господ стави у тебе свету љубав да љубиш све, нарочито оне које не волиш и вређаш, и оне који тебе вређају и не воле.

Након возгласа: „Стојмо смерно, стојмо са страхом...” - помоли се да Господ стави у тебе страх Свој да би увек имао на уму присуство Господа. Након возгласа: „Заблагодаримо Господу” - нарочито заблагодари. У то време свештенослужитељ чита молитву где се помињу сва добротинства Господња према људима и благодари за њих и за Литургију коју служи. Свако мора да за то благодари, нарочито за оно што је Господ дао лично њему и каквим га је милостима обасуо. За време „Тебе појемо” треба спомињати грехе своје, нарочито тешке, и молити опроштај за њих од Господа. Ако тако одстојиш Литургију са свом пажњом и усрдношћу, сигурно ћеш стећи корист”.

Текст Светог Серафима управо изражава оно што сам, макар и недовољно свесно, осећао и доживљавао у дане кад сам Литургији присуствовао не знајући за теологе који би хтели да је реформишу. Борба против помисли у току службе, труд усмерен на савладавње дремљивости, избегавање загледања у то ко долази и одлази из храма, каткад су, милошћу Божјом, бивали благословени, па ми је срце осењивала, макар и најмања, благодат, сведочећи да је наша отаџбина и очевина у Царству Његовом, и да ћемо се, ако не отпаднемо од Христа, тамо заувек сјединити са Богом и једни са другима.

И шта ту има да се истражује и испитује? Дата нам је служба да се радујемо и веселимо, јер на њој тајанствено изображавамо херувиме (сећам се колико ми је користио превод текста оца Павла Флоренског о значењу Херувимске песме у Литургији, који је својевремено са руског начинио владика Хризостом Војиновић;

схватао сам какав је наш призив, ако нас је Господ тако удостојио – да херувиме изобразимо док се Њему Жртва приноси и док је Он сам приноси).

ДЕВЕДЕСЕТЕ ГОДИНЕ У СПЦ – ЛИЧНИ УГАО

Када сте уочили озбиљност и обим литургијске реформе у нас?

Деведесетих година 20. века бавио сам се апологетиком, одбраном православне вере од насртаја лажних учења и кривотворина. Почев од сектологије до екуменизма, ствари су ми биле крајње јасне; све што покушава да замени Цркву, да буде њен сурогат, било да је реч о Њу Ејџу и далекоисточној мистици, било да је реч о папизму и протестантској „теорији грана”, само је начин да се људи заведу и уклоне са пута спасења. Писао сам и приређивао зборнике, предавао веронауку при цркви Светог Вазнесења у Чачку, обраћао се младима широм србских земаља, углавном као члан апологетске групе дивног проте Љубе Петровића: од приче о рок – музици, преко питања полности, до упозоравања да се чувају секти, осећао сам да је мој задатак борба са „спољним” искушавањима наше вере и Предања... Ништа ми, док сам путовао с протом и његовом и мојом браћом, није било тешко, иако је у земљи било тешко. Изгледало је - све је у реду док је наша Црква јака и неустрашива, и док је воде јаки и неустрашиви вођи.

Свој рад у то доба (а и данас) доживљавао сам онаквим какав је и био: читалац сам који има времена и снаге да чита више од других, па ми је задатак да свом роду пренесем оно што сам прочитао, да препричам, упутим на праве књиге и чврсте основе за даље размишљање и истраживање. Зато међу насловима које сам тада објавио има највише зборника начињених од текстова разних аутора, а у „оригиналним”, мојим књигама налази се велики број обилних цитата. Бољи, паметнији, усредсређенији од мене заслужују да се њихов глас чисто и често чује. Служио сам, дакле, као преносилац туђе мудрости (њен носилац нисам успевао да будем, јер сам хришћански подвиг поштовао више речју него делом). Стремећи ономе што је владика будимски Данило звао „ученост окађена светињом”, за свој мото узимао сам, православно прерађену,

Доситејеву паролу: „Књиге, књиге, браћо, А И ЗВОНА И ПРАПОРЦЕ!” Треба нам и једно и друго – и светиња и знање, знање о светињи, које не иде без живота (на жалост, често неуспешног, али се ваља трудити) по светињи.

РЕФОРМА СЕ ШИРИ

Још увек нисмо добили одговор на питање – када сте уочили брзо ширење реформаторског духа у нашој Цркви?

Средином прве деценије 21. века, приметио сам да се у Србској Цркви дешава нешто чудно. Наиме, кренула је прича о томе како је наше богослужење у доба турског ропства запало у „латинско ропство”, и како га треба вратити у првобитно хришћанско стање. У Епархији жичкој, после смрти владике Стефана, дошло је до промена у начину служења Свете Литургије и унутрашњег уређења храма: неки свештеници су за време служења држали отворен олтар, као да чинодејствују архијерејску литургију, и наглас су читали свештеничке молитве, за које у служебнику пише да се читају тихо. Што је патријарх Павле, сјајни литурголог, бивао немоћнији, ситуација је постајала све напетија, бар кад је богослужење у питању; почеле су полемике и међу епископима, од којих су неки бранили предањско богослужење, а други их нападали, често се служећи јефтиним полемичким триковима. Осећао се недостатак ауторитета (рецимо, док је био жив велики литургичар, владика шумадијски Сава, није било мајчиног сина који би му јавно „стао на црту”, а крагујевачка богословија ни за јоту није одступала од предањског типика).

СВИ ЈУНАЦИ НИКОМ ПОНИКОШЕ

Који су, дакле, разлози који су Вас навели да о свему томе пишете?

Дуго сам чекао да се у причу о литургијској реформи укључе учени, а Оцима одани, теолози. Није их било, осим ретко, тихо, себи у недра (свака част проти Матеји Матејићу, и њему сличним старцима, који су имали храбрости). Видевши да је реформа Литургије тема која се не може избећи, почео сам, по мери својих

снага, да се њоме бавим; прво, да бих промене које су наметане објаснио себи, али и браћи која су ми постављали питања. Набавио сам, помоћу Бога и добрих људи, обимну литературу и почео да читам...

Прво и основно што сам уочио – литургијска реформа у нас заснива се на истим начелима на којима се заснивала и реформа латинске мисе која је спроведена после Другог ватиканског концила. Тој реформи код паписта претходио је период у коме су папе благосиљале своје верне да што чешће примају хостију – римокатоличко причешће, по могућству на свакој миси... Постепено је ишчезавала исповест. А онда, ишло је редом: часна трпеза изнета је пред верне, жупник се окренуо лицем народу а леђима олтару, уведен је народни језик уместо латинског, миса је скраћена на пола сата и мање, њени делови постали су „факултативни” (нови мисал имао је неколико „алтернативних верзија”), уведене су рок – гитаре и бубњеви и „мисе за младе”... Циљ је, званично, био – повратак раном хришћанству и настојање да се верници привуку у храм... Уместо тога, дошло је до радикалне секуларизације, тако да римокатолици у Европи и свету сада масовно продају своје храмове у које се усељавају чак и ресторани и трговине, а традиционалисти, попут кардинала Марсела Лефевра, напустили су званични римокатолицизам и основали своју заједнице. Покушај претходног папе, Бенедикта Шеснаестог, да процес реформе заустави, показао се као неуспешан (он је говорио да „литургија остаје литургија само док онај који је служи не може да манипулише њеним спољашњим елементима”); чим је Бенедикт дао оставку, папа Фрања, модерниста и глобалистички клоун, маскиран у сиромашољупца, наредио је да се латинска миса, коју је претходни папа покушао да врати у ширу употребу, уклони из „постконцилске стварности” римокатолицизма.

О ПРЕДУБЕЂЕЊИМА РЕФОРМАТОРА

Уреду, Ви сте читали разне књиге о богослужбеном модернизму, на Западу и на Истоку. Али, зар то исто, и више од Вас и од осталих бранитеља светопредањског литургијског поретка, нису читали наши „теолози” и свештенослужитељи који се залажу за реформе?

Наравно да су читали, и да су читали више од мене. Али, они су свему прочитаном прилазили са унапред изграђеним ставом. Они су, наиме, теолози који верују да је Литургија својеврсна рукотворина, која се вековима мењала у складу са људском вољом и намерама, па је то могуће чинити и данас: начитамо се извора и тумачења (углавном протестантско – римокатоличких, од Григорија Дикса, преко Хуана Матеоса, до Роберта Тафта), и удри, мењај, преобликуј, откривај „аутентичније”, „изворније”, „есхатолошкије”... А светоотачки приступ није такав: он је изнад рационализма који „евхаристијско” уздиже изнад „исцелитељског”, и сабрање „епо то авто” аутономизује до самодовољности, заборављајући да је припрема за сабрање у Христу лични подвиг који, у Духу Светом, бива и подвиг Цркве. Обожење појединца и узрастање црквене заједнице су двоједна стварност, која се у Литургији јасно види. Управо то значи да Литургија није статична: иако је њена самоистовестност зачета у добу апостолском, Свети Оци, Духом обасјани, додавали су у њу, по надахнућу Свише, оно што ју је учинило стројном палатом Логоса у данашњој њеној красоти.

Мени је од почетка било јасно да тежња за избацивањем појединих делова Литургије, тобож заснована на некаквој „историјској науци” (а, како признаде римокатолички изучавалац источне Литургије, Роберт Тафт, „историчари су приповедачи”), није ништа друго до протестантски метод преупрошћавања, који се често допадао идеолозима литургијске реформе на Истоку (Ево шта каже свештеник Александар Шмеман у свом дневнику: „Јуче смо ишли на сахрану Кит Валасовог оца. Лепа презвитеријанска служба. Две лепе химне (Једна од њих је „Баш онакав какав јесам”). Празни зидови, нема службе, нема Литургије – изражена једноставност и огољеност. Наше сахране су пуне бриге за будући живот – „смилуј се, опрости, прими”... Овде потпуна вера у Божје обећање; не само вера у Бога већ поверење према Њему. Ове строге религије су створиле изузетан тип људи – смиренних, чврсте воље, са самоконтролом у свему, укључујући и религију”).

Чак и ствари које изгледају као ситнице нису у Литургију ушле случајно. Рецимо, тропар Трећег часа у свештеничке молитве током

Анафоре унео је лично Свети Филотеј Цариградски, васељенски патријарх, ученик Светог Григорија Паламе и заштитник исихазма, а у Русију их је пренео његов ученик, Свети Кипријан, митрополит московски и све Русије (пореклом, изгледа, Србин). Тропар Трећег часа је унет да би се нагласила улога Духа Светог у претварању хлеба и вина у Тело и Крв Господњу, јер су паписти, ти новоманихејски богомили (како их назива Свети Симеон Солунски), својом филиоквистичком јересју ниподаштавали Духа Божијег, тврдећи да се хлеб и вино на миси претварају речима установљења („Примите, једите” ... „Пијте из ње сви”...)

Озбиљна наука, још једном то тврдим, потврђује да у Литургији нема случајности. Руски научник Уљанов, рецимо, о тропару Трећег часа у Анафори (ако смо га већ поменули) каже: „Подвлачећи ово истраживање, неопходно је још једном приметити да је за време митрополита Кипријана у руском богослужбеном поретку дошло до суштинских измена, чије порекло се налази у светогорском исихастичком предању о Светој Тројици. Тако је у епиклезу унет тропар Трећег часа, чији је циљ био наглашавање нарочите улоге Светога Духа, као и учешће читаве Свете Тројице у тајанству освештања Светих Дарова. Средишну улогу Светога Духа у тајни Евхаристије подвлаче речи свештеничког благослова на почетку Анафоре: „Благодат Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога и Оца и ЗАЈЕДНИЦА Светога Духа да буде са свима вама”. У богословском делу Светог Филарета (Дроздова) „Расуђивање о времену претварања Светих Дарова” непосредно се каже да се „призива Дух Свети као САВРШИТЕЉ ПРЕСУШТАСТВЉЕЊА”. Литургијске измене Светог Кипријана у многоструке су предодредиле даљи развој иконографије Свете Тројице, нераскидиво повезане са евхаристијском Тајном” (види: Уљанов О. Г. Влияние Святой горы Афон на особенности почитания Святой Троицы при митрополите Киприане (к 600-летию преставления святителя) / Человек верующий в культуре Древней Руси. Материалы международной конференции СПбГУ 5–6 декабря 2005 г. СПб., 2005. Сс. 88–100).

На основу свега поменутог, писао сам, приређивао и објављивао књиге о Литургији. Ипак, све време ми је било тешко – зашто ја, лаик

(и као члан лаоса, и као човек без теолошке дипломе) да се бавим таквим темама, а скоро нико од дипломираних теолога и доктора богословских наука да се не огласи устајући за Предање? Зар су само реформатори учени и начитани? Или „страх животу каља образ често“?

А онда се појавила књига оца Никодима. Био сам пресрећан: доктор теологије има и знања, и воље, и храбрости да изнесе свеоотачко учење о овом питању...

КО ЈЕ ОТАЦ НИКОДИМ?

Можете ли за наше читаоце рећи нешто о оцу Никодиму?

Архимандрит Никодим (Богосављевић) није непознат србској православној јавности. Почетком 21. века, огласио се низом огледа и чланака који су се бавили актеулним темама наше духовности и културе. Између осталог, посветио је пажњу покушају да се рок музика „христијанизује“, показавши каква је опасност у томе (како је говорио старац Пајсије Светогорац, освештању подлеже само оно што се може освештати – вода постаје света водица, али људске излучевине не могу примити освештање). Реаговао је и на књигу професора Александра Ломе „Пракосово“, која је покушала да Косовски завет врати у оквире индоевропске митологије. У својој књизи о Његошу и косовско – ловћенском завету дао је изузетан допринос хришћанској историософији србског народа. Нарочито је била значајна његова студија о симболичном значењу камене пластике наших средњовековних цркава и манастира.

Спремајући докторат из богословља (а докторирао је на теми утицаја паламитске мисли и подвижничке праксе на живопис у позној Византији), отац Никодим је извесно време провео у срцу православне духовности – Светој Гори Атонској, где се опитно срео са тиховатељским Предањем наше Цркве. Једном речју, у питању је монах који је, како би, да га опет цитирам, рекао блаженопочивши владика будимски Данило (Крстић), успео да усвоји „ученост окађену светињом“, која нам, у наше неподвижничко доба, веома недостаје. Доказ да је отац Никодим човек који опитује да „није знање светлост, него је светлост знање“, како су говорили Оци, јесте и његова књига о литургијској реформи.

Које су, по Вама, основне тезе у књизи оца Никодима?

Књига је, као што сам већ рекао, рађена удбенички, систематично, тачку по тачку. Отац Никодим је на почетку уочио да реформатори у Православној Цркви критикују појам „реформа”, и да више воле изразе „препород” и „обнова”. Разлог је јасан – реч „реформа” подсећа на протестантску реформацију, а они желе да такве асоцијације у народу Божјем буду избегнуте. Иначе, кад се са латинског преведе на србски, реч „реформа” значи „преобликовање”. Они који се баве „литургијском обновом” управо то и раде – преобликују предањску Литургију да би више одговарала њиховом схватању исте. Ако неко ПРЕОБЛИКУЈЕ, он РЕФОРМИШЕ, и ту нема шта да се прича.

Реформи је било и раније...

Отац Никодим указује на светоотачки однос према Литургији, о коме је, између осталих, говорио свештеник Теодор Зисис, почасни професор Универзитета у Солуну и један од најревноснијих бораца против нововарлаамизма. Свети Оци се никад нису бавили никаквом „обновом”, нити су, попут савремених литурголога, себи допуштали да истражују који су, тобож, „стални”, а који „променљиви” делови богослужења. Они су их сагледавали као сталне и непроменљиве, настојећи да их протумаче, и (а то и јесте најважније!) увек спајали тумачење Литургије као саборног богочовечанског дела са указивањем на подвижнички пут душе ка Христу. Ево шта о томе каже митрополит Јеротеј (Влахос), сажимајући своје – у ствари, предањско – виђење „Мистагогије” Светог Максима Исповедника:

„а. Црква, Која јесте Тело Христово, стоји у вези са црквеним здањем које се такође назива црквом, као и у вези са Божанском Евхаристијом, која је најдубљи израз Цркве. У црквеном здању и Божанској Евхаристији имамо живи опит јединства Цркве.

б. Структура црквенога здања (цркве) указује на усхођење душе ка обожењу. Ван цркве се налазе они који су без вере, они који нису примили веру откривењем, који нису постали чланови Цркве. Ми користимо реч „неверници” управо у овом смислу. Они који су крштени улазе у Храм, као што то чине и оглашени (катихумени) који то, пак, чине само до одређене тачке. А ми бисмо додали да сама

крштеност није једини предуслов, већ да је то, пре свега, борба (Хришћанинова) да се очисти од страсти, да се ослободи од свога робовања чулима (које заправо и јесте оно што чини стање оглашености). Према томе, они који улазе (у цркву) налазе се на ступњу практичке философије. Они који се налазе на ступњу природнога сазрцања, чији ум је очишћен и просветљен, улазе у Олтар. А они који су достигли боговиђење стоје у вези са Светом Трpezом.

в. Читава структура Евхаристије показује ову стварност. Она нам пројављује управо дело Божанскога Домостроја. Она означава есхатолошко стање света и праведних, које, наравно, почиње већ овде. Уз то, кроз Максимово тумачење усавршавања душе и задобијања спасоноснога познања, у погледу Божанске Евхаристије, можемо видети везу између есхатологије и опитовања Божанске благодати у садашњем животу.

г. Опитовање Божанске благодати кроз Свете Тајне неодвојиво је од подвижничког живота. Свете Тајне и подвижништво су нераздвајни и не могу се појмити једно без другог. Светотајинска обнова која се збива у наше време мора бити праћена и удружена са подвижништвом, без чега је немогуће усхођење ступњевима духовнога живота, а ти ступњеви су: очишћење срца, просветљење ума и обожење”.

КАКВА ЈЕ ОБНОВА МОГУЋА?

Значи ли то, по оцу Никодиму, да православно учење не познаје никакву обнову?

Не значи. Синодик Православља помиње „процветало рано пролеће благодати Божјих”. Обнова у Духу Светом постоји и увек ће је бити. Али, обнова у се у Светом Писму и Предању не везује ни за какву рационалистичку реформу спољашњих облика богослужења (богослужење се мењало Духом Светим кроз духоносце, попут Златоуста, у складу са вољом Божјом и истинским, а не на теолошким факултетима измишљеним, потребама пастве), него за победу православне вере после великих криза и искушења, попут иконоломства или антипаламизма.

Отац Никодим каже да, кад је литургијска обнова у питању, Цркви у наше дане заиста било потребно враћање Евхаристије тамо где јој је и место – у само средиште живота како појединца, тако и заједнице окупљене око Христа. Да су људи попут Афансјева, Шмемана и других остали, кад је литургијски препород као концентрација свих и свега на Тело и Крв Господњу, на позицијама које су заузели свети, попут Јована Кронштатског, Владике Николаја, оца Јустина и других, никаквих проблема и напетости у Цркви не би било. Ипак, под утицајем инославног „литургијског покрета”, они нису остали само на враћању Литургије у центар црквеног живота; решили су да иду даље, путем чији је циљ био, како каже отац Никодим, „гласно читање евхаристијских молитава, смањивање иконостаса, држање отворених двери и смакнуте завесе, тражење увођења савременог језика и много тога друго”. Зато отац Никодим сматра да сва три израза које користе следбеници „литургијског покрета” на Истоку („обнова”, „препород”, „реформа”) имају исто значење, и да процес реформисања тече овако: прво се уоче недостаци савремене црквене праксе (рецимо, хладан и формалистички однос према Служби над службама, ретко причешћивање народа, итд); затим се изрази жеља за повратак извесној претходној фази у историји Цркве, када је, наводно, било „златно доба” (рецимо, четврти век, када су се код Светог Василија Великог причешћивали четири пута седмично; при чему, наравно, заговорници такве праксе никад не говоре о томе колико је код Светог Василија трајало одлучење грешника од Причешћа – по шест година за одлазак код врачара, а по двадесет за абортус); онда се врши теоријско образлагање „обнове”; затим се штампају књиге, организују скупови, предавања, заузимају се места у богословским школама и стварају се следбеници... Када се у епископату освоји већина, приступа се, уз помоћ, свештеника научних да служе „обновитељски”, коначној и необративој реформи.

ПОРЕКЛО РЕФОРМИ

Откуда реформаторство у Православној Цркви?

Опет са Запада. У Грчкој су братства „Зои” и „Сотир”, чију делатност отац Никодим подробно анализира, настала на основу

утицаја протестантског пиетизма и језуитског активизма, како је о томе говорио владика Василије (Кривошеин). Њихов циљ је био да посусталу веру у грчком народу подигну кроз оснивање братских заједница, упрошћавање богослужења са нагласком на проповеди, харитативну делатност, чак оснивање неке врсте световних полумонашких група. Успели су да чак и једног свог човека, владикау Јеронима, поставе, шездесетих година 20. века, за архиепископа атинског. У Русији се идеја о „обнови” јавила крајем 19. и почетком 20. века, под утицајем западне мистике (Владимир Соловјов и мислиоци „руске ренесансе”, од Берђајева до Булгакова, опијали су се том мистиком, попут дела Јакоба Бемеа и розенкројцерства). Религиозна револуционарност (у име слободе личности и социјалних реформи у складу са очекивањем онога што је Мерешковски звао „Трећим Заветом”) спојила се са левичарским друштвеним покретима, и почетком 20. века имамо чувену групу „32-ојице” петроградских свештеника који траже реформе у Цркви, како у догматској, тако и у канонској и богослужбеној области. Они су покушали (хвала Богу, нису успели) да на великом Сабору Руске Цркве 1917, када је изабран Свети Тихон Исповедник за патријарха, наметну своје идеје, а онда су, уз помоћ большевика, направили „Живу Цркву”, чија је пракса слична пракси данашњих модерниста и реформиста (ма колико се они љутили кад им се то каже).

ОБНОВЉЕНЦИ НЕКАД И САД

Можете ли навести неки пример тих сличности?

О томе би се сатима могло причати, али, само две ствари. Прво да видимо како су они замишљали реформу Литургије (по тачкама), а затим да поменемо скраћивање и укидање иконостаса, што се врло успешно (под видом повратка „ранохришћанској олтарској прегради”) врши у многим епархијама СПЦ. Руски историчар Носов о обновљенцима каже следеће: „У програму црквених реформи, који је направила скупина свештенства и мирјана „Живе цркве” 1922. године, истицани су следећи захтеви:

„1. Преиспитивање црквене литургије и уклањање оних наслојавања која су унесена у православно богослужење у

претходном периоду савеза цркве и државе и обезбеђење слободе пастирског стваралаштва у области богослужења.

2. Уклањање обреда који представљају остатак паганског погледа на свет.

3. Борба против сујеверја, религиозних предрасуда и симбола који су израсли на тлу народног незнања и монашке експлоатације религиозних осећања лаковерних маса.

4. Приближавање богослужења народном разумевању, упрошћавање богослужбеног чина, реформа богослужбеног типика у складу са захтевима месних и савремених услова.

5. Искључивање из богослужења израза и идеја супротних духу свепраштајуће Христове љубави.

6. Широки ангажман мирјана у богослужењу, све до црквеног поучавања...” (Жива Црква, 1922, бр. 10). /.../Док је религиозна свест православних верника навикла да указује посебно страхопоштовање оном месту где се врши највећа тајна – света евхаристија, реформатори обновљенаши 20–их година захтевали су отворени олтар, па чак и преношење престола из олтара на средину храма да би свештеникове радње биле видљиве верницима. Управо је тако и вршио богослужења епископ Антонин Грановски у Заиконоспаском манастиру, преместивши престо из олтара на доле. На „сабору” Савеза „Црквени препород” Антонин је говорио: „Народ такође захтева да посматра, да види оно што чини свештеник у олтару за време богослужења. Народ хоће не само да чује глас, него и да види свештеникове радње. Савез `Црквени препород` пружа му оно што он тражи” (Радови првог Сверуског конгреса или Сабора Савеза „Црквени препород”, Москва, 1995, стр. 25).

Антонин Грановски је причао како је 1924. године предлагао верницима да се заузму код власти за отварање једног храма али под једним условом: да прихвате руски језик и отворени олтар. Верници су се обратили за савет патријарху Тихону. Најсветији Тихон је одговорио: боље је да се црква сруши, него да је преузмете под тим условима. Антонин је говорио: „Погледајте секташе свих струја. Нико не прави у својим молитвеним домовима кућице за чворке. Сав католицизам, сва реформација држи олтар без ограде и отворен. Ето

то су два наша достигнућа: руски језик и отворени олтар представљају наше две отворене разлике у односу на стари црквени начин живота. Оне су тако одвратне Тихону, то јест, поповству, да му је чак и драго да се такве цркве сруше”. Године 1922. други обновљенашки вођа о. И. Јегоров такође је самовољно реформисао традиционално богослужење слично епископу Антонину: прешао је на руски језик и преместио је престо из олтара на средину храма. „Слободно-радна црква – СРЦ”, основана 1922. Године, која је поставила за задатак револуционарни преображај унутрашњих и спољашњих страна црквеног живота тако што „Црква треба да прихвати велики смисао светске револуције чији је циљ... стварање јединственог бескласног друштва, што одговара еванђељском идеалу” (Известија ВЦИК, 2.12.1922), захтевала је упрошћавање система богослужења, ликвидацију скупих црквених украса, као и уништење иконостаса у храмовима. Часопис живоцрквеника „Црквена застава” (15. септембар 1922, бр. 1) писао је: „Ватрено поздрављамо вршење главног богослужења, свете Евхаристије, отворено пред очима верника, уз непосредно учешће целог Тела Цркве Христове - архипастира, пастира и мирјана”.

А ево шта пишу савремени црквени реформатори. Свештеник А. Борисов: „Некада је, 20-их година, смели реформатор епископ Антонин Грановски покушавао да уведе служење литургије с престолом постављеним на средину храма, са читањем наглас од стране целог народа евхаристијских молитава. Онда је то изазвало подсмех црквених снобова. Али можда то није баш тако смешно? Можда ће проћи извесно време и наши ће се потомци чудити како се могло догодити да су... милиони хришћана много векова били одвојени од олтара иконостасом... Очигледно је да је настало време да размислимо о томе неће ли служење литургије, попут оне коју је обновио епископ Антонин, допринети потпунијем и свеснијем учешћу у Евхаристији свих оних који се налазе у храму” (Побелеле њиве, стр. 175–176).

Свештеник Г. Кочетков: „Решио сам принципијелно питање – како служити. И одлучио сам: треба служити по савести. Изнад мене нема никога (!), ја сам слободан... Све што сам радио доживљавало

се као нешто што се по себи разуме: и руски језик, и одсуство иконостаса...” (Нова Европа, 1992, бр. 1, стр. 79). „Клир не треба да буде одвојен од осталог народа Божијег, као ни олтар од остале цркве. Вероватно ће томе допринети прављење у новим храмовима ниских иконостаса и служење уз отворене царске двери... У том контексту су неумесне и ‘тајне’ молитве у односу на народ Божији... Њих треба читати наглас” (Православна општина, 1995, бр. 28, стр. 46). „Када је олтар у храму постао одвојена просторија, када га је високи иконостас потпуно прекрио, тамо су почеле да се раде ствари које су понекад непристојне” (Православна општина, 1995, бр. 30, стр. 73). Усредно, али не по разуму, разобличавајући „болесно” Православље и традиционализам у Цркви, архиепископ Михаил Мудјугин нас позива да узмемо пример од римокатолицизма: „Код римокатолика се непрестано врше покушаји да се приближи олтар и наос, или, другим речима, свештенство и мирјани. Била је потребна велика храброст да се после Другог ватиканског концила престо не преноси, да се стари престо као некакво светилиште остави на претходном месту, а нови да се направи наред храма. Свештеник или епископ стоји сада лицем окренут према народу и тако врши тајнодејство. Народ окружује свештеника и не само што види, него и чује сва тајнодејства... Људи који стоје или седе око престола живо и делатно учествују у богослужењу а у нас тога нема. Наши парохијани стоје, премештајући се с ноге на ногу испред затвореног олтара” (Данас, 29.10.1994).

Архимандрит Зинон (Теодор) у алманаху „Христијанос” (1996, 5, стр. 196) изјавио је: „Можда ће то бити чудно када се чује из уста иконописца али ја бих иконостас потпуно укинуо” (очигледно је без њега једноставније служити латинске мисе с римокатолицима, као што се то практикује у манастиру познатог иконописца). Д. В. Поспеловски: „Стављати иконостас као зид који одваја паству од пастира јесте лош пример Русије” (!) (Данас, 12.02.1994)”.

Тако пише Сергеј Носов о обновљенству у Русији. Сасвим је, дакле, јасно, да су обновљенци некад и модернисти данас истих намера и истог духа. (Да додам нешто „политички” – обновљенци некад били су за бољшевице, данашњи модернисти су за Вашингтон

и Брисел; духовна кривотворина одражава се на све, па и на политичке ставове).

КОНТИНУИТЕТ У РЕФОРМАМА

Постоји ли континуитет у литургијском реформаторству?

Наравно... Довољно је узети само пример Института Светог Сергија у Паризу, који су основали руски емигранти што нису желели да буду у „конзервативној” Руској Заграничној Цркви. Тамо су се за реформу залагли свештеници Сергије Булгаков, Николај Афансјев и Александар Шмеман, који ће своју делатност наставити на Академији Светог Владимира у Њујорку. Булгаков је веома талентован мислилац, који је прво био марксиста, да би онда постао хришћанин, али, на несрећу, и творац софијанизма, неогностичког учења о Софији, Премудрости Божјој, као некој врсти „женског аспекта божанства”. Он је био екумениста, и залагао се да се у православном богослужењу изврше промене да бисмо се зближили са инославнима, пре свега са протестантима (о томе је писао у свом програмском тексту „На студенцу Јаковљевом”). Иначе, припадао је некаквом розенкројцерском братству Свете Софије, што је откривено крајем двадесетих година прошлог столећа. Николај Афансјев је зачетник тзв. „евхаристијске еклесиологије”, коју је „покупио” од римокатоличких теолога њихове „литургијске обнове”. Био је филокатолик у највећој мери, и одушевљен Другим ватиканским концилом (посветио је једну студију папи Ивану Двадесеттрећем, као сазивачу овог концила). Протојереј Шмеман је наставио тамо где су они стали... По оцу Никодиму, разлика између њих је у томе што су Булгаков и Афансјев били више под утицајем папистичке духовности, а Шмеман протестантске.

О ШМЕМАНУ

Кад смо већ код Шмемана, колико се отац Никодим бави његовим делом?

Бави се усрдно и подробно, јер Шмеман јесте био значајан мислилац и човек обдарен, али, на жалост, самовољан у свом мишљењу, које је настојао да уздигне до откривењске истине. Назвао

сам га, својевремено, Берђајевом у мантији. Да будем искрен, волим да га повремено читам и сматрам да није био лицемер, него човек који је веровао у оно што ради. Тако ценим и Берђајева. Али, то ме не спречава да видим њихова ограничења и, да тако кажем, „јересоидност” њихове мисли. Једно је филозофија, макар и хришћанска, а друго је богословље које је боговиђење.

Којим се методом отац Никодим служио у изучавању Шмемана?

За проучавање Шмемановог дела веома су важни дневници које је водио до упокојења, и отац Никодим их успешно користи у својој књизи. Зашто? Зато што је теологија личнсна, и човеков поглед на свет одражава се на оно што он пише и ради. Занимљиво би било упоредити лични дневник Светог Јована Кронштатског, великог „литургијског” свеца Православне Цркве, и Шмеманове дневнике. Отац Јован је имао „јавне дневнике”, какав је „Мој живот у Христу”, које је штампао као књиге за народ, али и лични дневник у коме је описивао борбу коју је водио против греха и страсти у себи. Светац, да – али светац није безгрешник. Рецимо, прочитао је неку добру књигу из области богословља, и осетио љубомору према њеном аутору – одмах се каје, одмах вапије Богу да му опрости. Видео је код неког свештеника лепу митру, и пожелео да је има (отац Јован је имао нарочито руско црквено одликовање - био је митроносни прота). Одмах себе кори и каже – шта ће ти, имаш пет митри код куће, ускоро ћеш умрети, како се усуђујеш да тако нешто и помислиш. Увече поједе мало више, има ноћне море – себе осуђује због преједања. Стално је у молитви, стално у подвигу, и тако Богу служи као истински свештеник. Кад су га браћа по мантији питала како је постао то што је постао, он им је једноставно одговарао да свако може бити исто што и он, јер је по рукоположењу сваки свештеник чудотворац. Али, увек је истицао – све што је научио, научио је од Цркве и њених богослужења, нарочито од читања канона на јутарњој служби. Код Шмемана, међутим, постоје искази да су му ти канони пука византијска реторика, и да он то не воли и не разуме. Шмеман, једноставно, није упражњавао „невидљиву борбу” као Оци, као Свети Јован Кронштатски, на пример. Његова теологија потиче из извесне младалачке интуиције црквеног благољепија (био је чтец у

руској цркви у Паризу још као дечак) и читања световних писаца, који су га увек привлачили више од Светих Отаца.

ИЗ ДНЕВНИКА ШМЕМАНОВИХ

Имате ли неки пример?

Шмеман у свом дневничком запису од 13. јануара 1976. године, између осталог, пише: „Ако ико када буде „изучавао” „изворе” мога богословља(!), тешко да ће доконати колико су ми били досадни, на пример, Кавасила, Дионисије Ареопагит, итд, а да су на „*cheminement obscur*” („кривудавим путевима”) мог осећања света, и, у складу с тим, мисли и убеђења одиграли чудну, али несумњиву улогу: прислуживање у цркви (корпус, *gue Daqu*), руска и француска поезија, Андре Жид, дневник Жилијена Грина и дневник Пола Леото (прочитах свих осамнаест томова! – како би се обојица томе зачудили!), и безброј најразличитијих биографија (на пример, Таљерана и де Гола). Како објаснити самом себи да, пре свега, ВОЛИМ православље и да сам све више и више убеђен у његову исправност, и да све више и више НЕ волим Византију, Древну Русију, Атос, то јест све оно што је за свакога синоним Православља. Умро бих од досаде на „конгресу византолога”. Једино самом себи могу да признам да је моје занимање за Православље обрнуто сразмерно ономе што – и то тако страствено! – занима православне”.

Месец дана касније, он у дневнику бележи нешто слично: „Увек једно исто: волим Православље, али не могу да волим Православну Цркву, и у њој владајући номинализам, инерцију, тријумфализам, властољубље, обоготворење прошлости, псевдодуховност и бапско благочестије”. У запису од тог истог дана, каже да је, алергичан на рекламе и вести, са највећим уживањем гледао Зимске олимпијске игре у Инсбруку. У понедељак, 29. новембра 1976. године, Шмеман одлази на омиљено место свог „поклоништва” – гроб римокатоличког теолога и филозофа, кога је због јереси осудио и сам Ватикан, Тејара де Шардена, погруженог у паганску космичку мистику и непреображену радост овог света, под видом приче о Христу као Алфи и Омеги свих и свега.

Шмеман је сматрао (запис од 19. јанура 1977) да су православни „романтичари”, који маштају о очувању прошлости, при чему је све покривено „дебелим лаком словенског језика, скривено иконостасом и завесама, раслабљено и обезвређено обичајима и традицијама, свешћу и гордошћу да смо ми све то (шта?), чували”, „сачували”⁶⁶. Ко се обраћа у „то”, упада у романтизам звани „чување чувања”, а Западу се то нуди као осећање „тајне”, осећање „богочовечанске тајне”⁶⁷. Из те перспективе, Шмеману бива јасан богоборачки патос других хришћанских конфесија, које су гуше у „романтичарском номинализму” православних.

Шта је он нудио као излаз из кризе православне вере о којој је писао?

Шмеман није имао излаз: он је знао шта не воли, шта му се не свиђа у Цркви, али није знао како да формулише оно друго. У запису од 24. јануара 1977. вели: „Мучна размишљања о Цркви, о судбини Православља. У суштини, постоје само два приступа. Први је – јасан: рецидив старообредништва. Чувати, сачувати, заштитити не само од „зла”, него и од света као таквог, од савремености. Никакве ревизије, све је – свака „стиховња на стихире” - подједнако важно... Други је – наш. Али, на крају крајева, у чему се он састоји? Шта у пракси, у животу тражи онај СМИСАО који се налази иза ФОРМЕ? У онај приступ у Цркву је укључен је СВЕТ, али не наш, не савремени свет, али је укључен (обичаји, начин живота, итд). У нашем – није, јер ми хоћемо СТВАРНОСТ. Али како деловати у том стварном свету? Релативни успех сваког „старообредништва” – код „обраћеника”, на пример – јесте у томе што они нуде готову формулу: прихвати и покори се. Свим својим бићем знам да је та формула лажна, али шта им ми нудимо кад кажемо: ево чудесне замисли Божје о свету, о човеку, о животу. Идите и живите по њему! Али како да живе? И Православље постепено бива „неурастенично”, људи се изнутра муче тражећи одговор, а одговора НЕМА или је толико уопштен да људи не знају како да га примене у животу... То је мучна „позадина” свагда присутна у дубинама мог мишљења.”

Монахиња Васа (Ларина) у свом тексту о односу свеиштенника Александра Шмемана према монаштву (<http://borbazaveru.info/>)

content/view /2743/30/), истиче да је преломни моменат његовог односа према овој теми наступио у књизи „Увод у литургијско богословље”, у којој је он прихватио најчеишу тезу модерниста у Цркви да је радикални „рез” у еклесиологији и животу Цркве наступио у доба цара Константина, када је „есхатолошка перспектива” протохришћанске заједнице замењена „мистиријалном побожношћу”. О чему је ту реч?

Недавно је митрополит Јеротеј (Влахос), најпредањскији православни богослов данас, устврдио да је теза о томе како је, наводно, еклесиологија Цркве у прва три века била једна, а потом постала друга и другачија, једноставно – јерес. Он је своју студију и назвао – „Јерес која се уноси у Цркву”. Јер, ако је до Константина једно, а од њега друго, то значи да су врата пакла надвладала Цркву, пошто је она изменила свој идентитет. Наравно, то није истина. Што се тиче оца Александра, вреди нам да још цитирамо монахињу Васу (Ларину), нарочито кад је у питању Шмеманов однос према монасима, тим узорима Цркве кроз векове („Бог је светлост анђелима, анђели су светлост монасима, монаси су светлост људима у свету”, говорили су Оци): „Овакво наглашавање „спољашње” мисије Цркве, за коју је о. Александар имао истински призив као моћан и чак бриљантан говорник, чини се као да негира постојање „унутрашње” мисије Цркве и Тајне блиско повезаних са овом унутрашњем мисијом,покајањем. Та Шмеманова надахњујућа визија Цркве која својом есхатолошком пуноћом просветљује свет не објашњава да и њени чланови често потребују просветљење и обнову; да они воде живот борбе у свету који „лежи у злу.” Другим речима, у овој слици постоји врло мало места за Цркву која се каје или бори.

Управо због тога Шмеман упада у проблеме са монашћвом, које сада почиње да се противи његовој визији Цркве. Видели смо да у свом ранијем раду, „Историјски пут Православља”, о. Александар је бранио „одбацивање света,” усамљеништво и аскетску борбу раних монаха као легитиман, у Јеванђељу укорењен хришћански феномен. Сада, у свом „Уводу у Литургијско богословље”, он почиње своју дискусију о монашћву у сличном тону, слажући се са

устаљеним схватањем да је монаштво суштински било укореењено у „максимализму” и „есхатологији” Ране Цркве. Ипак, наставља Шмеман, настало је нешто радикално ново у монаштву, што га је разликовало од живота Ране Цркве, а тај „новитет” био је повлачење (Αναχώρησις) монаха из света: „...ово повлачење или одвајање је фундаментална новина монаштва, какво се развило почетком четвртог века; феномен који је био без преседана у животу и свести Цркве”.

Тешко је схватити Шмеманову поенту, ако ни због чега другог, оно зато што се и сам Христос повлачио у дивљину (Мк. 1, 12-13; Мт. 4, 1-11; Лк. 4, 1-13) и тиме пружио веома значајан пример за хришћанско отшелништво.

Свеједно, о. Александар даље запажа „аскетску и индивидуалну промену у приступу Евхаристији, која се појавила под притиском монаштва.” За разлику од своје раније одбране монашке евхаристијске побожности, Шмеман сада континуирано оплакује „аскетски индивидуализам” који је ушао у свеопшту побожност као резултат монашког утицаја”. Тако каже монахиња Васа. Шмемановим трагом иду наши реформатори – испада да нема потребе да се било како спремаш за причешће (наравно, они тако не говоре, али се у масама њихових следбеника све сведе на то); будеш на сабрању, причестиш се и – спасен си. Стари калуђери, они Владике Николаја, који народ уче другачије стално се подвргавају нападима и подсмевању. Једва чекају да старци помру, па да почне „пир у време чуме”, што рекао Александар Пушкин (око нас је апокалиптична чума Новог светског поретка, али треба пировати, заборављајући где смо и куда све ово иде).

Шмеман није био љубитељ традиционалног односа према покајању и исповести, као и новотарци у СПЦ. Зашто?

У праву сте. Реформатори нису љубитељи исповести. Они најрадикалнији је сматрају „психологизмом”. Слушао сам младог свештеника који је убеђивао брачни пар парохијана да ће се сви њихови проблеми решити на „евхаристијском сабрању”. Сретао сам одушевљене студенте тологије који су тражили добре духовнике, а онда им је њихов професор објаснио да су онтологија и етика две

различите ствари, и да се треба причешћивати на свакој Литургији, и да је та прича о старцима и духовном руковођењу плод „западног утицаја” – и људи су се из доктора Цекила богомољства претварали у мистер Хајдове новотарства.

Ево шта Шмеман признаје у дневничком запису од 10. септембра 1980. године: „...све што сам прочитао о овом „духовном” животу; све што видим у људима, који воде такав живот, ме некако „иритира.” Шта је то - самоодбрана? Љубомора према онима који воде такав живот и стога жеља да се понизе? Али тада сам прочитао цитат Преп. Симеона Новог Богослова о неопходности да се „мрзи” тело. И одједном сам осетио да није само „оно најгоре” у мени што не прихвата ово, већ има и нешто друго. Зашто... је ова „духовна тенденција” резултирала да верници некако не осећају саму Цркву, ни Евхаристију, ни захвалност, нити радост - не желе то, већ желе страх, жалост, а неки готово да мрзе одбацивање свега овога?”

У животопису оца Серафима Роуза, који је писао отац Дамаскин Кристиенсен, налази се и овакав став: „Већ 1957. године, о. Серафим је читао књиге Ренеа Генона о модерним научницима који у традиционалној религији траже „оно што може да се уклопи у оквире њихових схватања”, и који, онда, тврде да управо то представља „изворни и истинити” облик религије, „док сви остали облици, по њима, представљају само извитоперења која су сразмерно каснијега датума”. Ово, по мишљењу о. Серафима, представља опис приступа који су практиковали гласноговорници модернистичкога Православља: наиме, они нису вапостављали Православље у стање некакве изгубљене чистоте, већ су, уместо тога, „обнављали” Православље тако да се оно уклопи у њихова модернистичка схватања. Иако су одбацивали плодове Реформације, они су заправо чинили управо оно што је Генон тврдио да чини протестантизам који „подвргава Откривење свим могућим туко људским тумачењима... [изнедрујући] рушилачку 'критику' која је, у рукама такозваних 'историчара религије', постала оружје за напад на религију уопште.’” Зар то није о Шмеману?

И о њему и о сличнима њему. Отац Дамаскин каже и ово: „У покушају да превлада „западно ропство” православне Литургије о.

Александар је, по речима о. Серафима, „сам постао заточеник протестантских рационалистичких идеја у погледу литургичкога богословља”, ослањајући се - у својој критици православнога Предања - на неправославне западне изворе, историјске претпоставке и методологије. У својој књизи о. Александар је разматрао главне фазе у развоју Божанске Литургије као што се разматра свака историјска појава која се образовала услед промена историјских околности. Он је, на тај начин, одбацио приступ оних православних аутора који сматрају да је читава историја богослужења „Богоустановљена и Промислом Божијим вођена”. О. Александар, попут протестантских и неких модерних римокатоличких научника, промене које су се збиле почетком константиновске ере приказује у сумњивом светлу, сматрајући их не само новим облицима израза исте побожности већ и реформисањем тумачења богослужења и одступање од ранохришћанског духа и облика Литургија. Истинска, „есхатолошка” природа богослужења је, по његовим речима, делимично помрачена „мистириолошком побожношћу”, као и „подвижничким индивидуализмом” који своје порекло води, претежно, из монаштва. Према томе, богословска идеја циклуса богослужења - коју је он, по узору на језуитског научника Жана Даниелуа, назвао „освећењем времена” - „била је замагљена и помрачена накнадним слојевима у Чину”. Ови „накнадни слојеви” су се састојали управо од оних елемената које је протестантизам одбацио: подела на свештенство и вернике, разликовање црквених празника од „обичних дана”, поштовање Светих, поштовање Светих Моштију, итд. О. Александар је изразио своје сумње „у целокупно литургијско здравље Православља”, критикујући садашњу „литургијску побожност” и тврдећи да се Црква налази у „литургијској кризи”⁴ „.../„Он верује,” писао је о. Серафим, „да се Типик мора изменити у светлу нашег данашњег знања о његовом историјском развоју, о другим предањима, и томе слично. Једном речју, богослужења се морају на неки начин прилагодити духовно пропалим људима. О. Шмеман узима рђаву ситуацију и чини је још гором, залажући се за установљење новог типа и нижег стандарда, који ће већ следеће поколење

Митрополије, без сумње, исто тако сматрати 'бесмисленим' и исувише захтевним!''.

Овде о. Серафим види последице које у животу Цркве за собом оставља модерна академска критика: процес који започиње критиком предањског стандарда обично завршава снижавањем тог стандарда. О. Серафим је запазио да нова школа православног мишљења „прилагођава Веру садашњем ниском нивоу духовне свести. Наравно, овде има изузетака, али ово представља општи тренд”. Тако пише отац Серафим.

О ПЕТРУ ВАСИЛИЈАДИСУ

Ко су данас настављачи литургијског реформаторства свештеника Сергија Булгакова, Николаја Афанасјева, Александра Шмемана? Иду ли они даље од својих учитеља?

Да, наравно. Један од њих је и грчки реформатор Петар Василијадис, чија је књига „Lex orandi” („Закон молитве”) преведена и на србски језик. О његовом наставку борбе за „ново, ново, ново” (мада маскирано у „дрвно, првобитно”) отац Никодим каже: „Новина, условно речено, представља систематизацију примедби које су о. Н. Афанасјев и А. Шмеман приписивали монаштву, као појави која је, поред примања великог броја незнабожаца у Цркву, у време Св. Константина Великог, допринела „кварењу” евхаристијске побожности у раној Цркви. То му није било тешко, јер је овај проблем, у међувремено, већ био терминолошки одређен. Реч је о подели и међусобном разликама тзв. евхаристијске и терапеутске (исцелитељске) побожности, односно еклисиологије. Евхаристијска духовност јесте израз литургијске заједнице, која има есхатолошко усмерење, и собом објављује присуство Царства Божијег, већ овде и сада. Спасење је заједничко дело, које подразумева „обожење за многе”, искључујући индивидулно спасење и светост. „Дакле, Тајна Цркве се на истински начин изражава у сабрању заједнице око епископа, која не настоји да на светотајински-сакраменталнистички начин задобије избављење из беде овог света, нити да задобије лично савршенство и индивидуално спасење, већ представља икону и пројаву есхатолошког Царства Божијег”. Међутим, под утицајем

платонизма појављује се у Александријској катихеткој школи, са Оригеном и Св. Климентом Александријским, који су „првобитно стање ствари сматрали савршенством, а све што се збивало касније сматрали су неким видом пада. Допринос тајне Очовечења овом систему јесте од незнатног до ништавног, при чему се Христос сматра извором сједињења човека са Богом и, на неки начин, васпостављањем његове пропадањем нарушене природе”. Носилац оваквог учења са бегом од света и историје, са поимањем Цркве као лечилишта душе, било је монаштво. Ово удаљавање од првобитне побожности резултовало је настојањем на непрекидној молитви и формирањем богослужења и живота прописаних монашким типиком. „Спасење је, дакле, садржано не у очекивању једног новог света, нове есхатолошке заједнице са новом аутентичном структуром, већ у сједињењу душе са Логосом, а тиме и у очишћењу душе од свега што је спречава да се сједини са првобитним Логосом, односно, у очишћењу од материје, чулно опазивих предмета и од историје”. Ова два типа побожности током историје међусобно сапостоје у Цркви, имајући, при том, различите односе. „Дилема: где хришћанин може пронаћи индивидуално савршенство и искупљење: у евхаристијском сабрању око епископа, превазилазећи на стваралачки начин све схизофрене подвојености (дух-материја, трансценденталност-присуство Божије, сабрање-излазак народа Божијега, и др.) и друштвене супростављености, или у пустињи, у скиту, у манастиру, где је доказано доступнији и ефикаснији труд очишћења и исцељења (кроз аскезу) од страсти, и даље је актуелна у животу Цркве, нарочито Источне”.

Прихватајући богословске тезе о. Афанасјева и Шмемана, П. Василијадис је од њих прихватио и преузимање богословских теза западних научника, односно, њихов западни, протестантски дух критичке анализе. Само благодаћу Божијом се може разумети и тумачити историја Цркве, и разумети њено складно прилагођавање и преображавање, сагласно епохама кроз које је она пролазила и пролази, не престајући, при том, никада да буде материца спасења, светости, обожења. Само безглагодатно рационалистичко, протестантско богословствовање може да, на горе наведени начин, погрешно

протумачи појаву монаштва и улогу аскетике у Цркви, односно, у домостороју спасења човека. Нигде код Светих Отаца, који су сви одреда били монаси, не налазимо шизофрену расцепљеност између Евхаристије, као Тајне Цркве, и аскетике, која није само особеност монаштва већ и људи који су живели и живе у свету, као што то многи примери показују. Нигде, осим у глави проф. Василијадиса и у главама оних на које се он позива и у главама оних који професора и његове узоре и учитеље следе. Такво непознавање духа и улоге монаштва у Телу Цркве је непримерено православном професору богословља. Монтанистичке, гностичке и платонистичке идеје се не могу приписивати православном монаштву, већ онима који су због таквих идеја, током историје, ако се не би покајали и одрекли заблуда, били лишавани монашког лика и искључивани из Цркве. Никада православно монаштво није престајало да за главни циљ има сједињење са Христом, управо у Св. Евхаристији, а читава аскетика је била припрема и последица тог чина. Чак је и преп. Марија Египћанка потврда овога, као и пустињаци, који нису могли да живе без Св. Причешћа, па су их анђели причешћивали, наравно, под условом да проф. Василијадис и његове западне колеге, верују у тако нешто. „Молитва у тајности и молитва заједничка, уствари, неодвојиво припадају једна другој као видови једног истог преданог исповедања и делања. Не постоји избор: оне се требају заједно упражњавати, практиковати. Истини за вољу, црквено је правило да верници треба да се припреме за заједничку молитву у својим личним молитвама 'код куће', 'у одаји'. Духовно је опасно пренебрегавати ово правило. Али није мање опасно сувише се предавати 'кућној молитви', тако да се жеља за придруживањем браћи у заједничкој молитви постепено губи и умањује: јер је врхунац, као и средиште, хришћанског богослужења – Свето Причешће, у којој се Сам Христос јавља усред верних, окупљених у Име Његово” (отац Георгије Флоровски, нап. В.Д.). Аскетика и непрекидна молитва су били искорак према есхатону, са жељом да се стари Адам, који је изгнан из раја, преобрази у новог Адама, у охристовљеног богочовека, који чека Царство Небеско. Душа, као невеста Христова, треба да се сједини, не са безличним, прапочетним Логосом, већ са Христом Логосом, Сином Божијим, Богочовеком.

Одвајање пустињака од православног парохијана у центру Њујорка, могуће је, дакле, само у главама и теоријама западних и позападњачених источних богослова: њих спаја иста вера, иста нада, иста Чаша, а не раздвајају их ни боја коже, ни пол, ни узраст, ни образовање, ни различити дарови, службе и различита мера подвига. Св. авва Јустин каже: „У ствари, делатност сваког члана Цркве је увек личносаборна, личноколективна. И када изгледа да ради само за себе (на пример, усамљеничко подвизавање пустињака), члан Цркве увек ради за целину. Такво је устројство богочовечанског организма Цркве, који увек води и руководи сам Господ Христос.” Будући рационалиста, проф. Василијадис материјално-телесно разуме нечији духовни статус у заједници, у Цркви: бити физички одвојен од заједнице не значи бити и духовно одвојен; да ли је неко индивидуа или личност не зависи од тога да ли је у парохији или у пустињи, већ од тога да ли је одвојен од благодати Божије или не; имајући, при том, на уму да је личност, човек који се уподобио Христу, који је своје „по лику” превео и употпунио са „по подобију”, односно, који се обожио, а човек без благодати, макар не излазио из заједнице, јесте индивидуа, јединка, најусамљенији човек на свету, који не општи, јер нема благодати, ни са Богом нити са ближњима, тј. са заједницом. Личност (ипостас) је носилац природе, господар а не роб своје природе, а да би постао господар он мора да своје срце очисти од страсти, да васпостави првобитну едемску и објави последњу горњојерусалимску бестрасну, непалу човекову природу. Према различитим даровима су и различите службе, па и особени, али складни а не различити, путеви спасења удова, који сви заједно чине Тело Цркве, са Главом Христом Зато су, у суштинском смислу појма, само светитељи праве личности. Преузимајући неправославну евхаристијску еклисиологију и литургијско богословље од о. Н. Афанасјева и о. А. Шмемана, он их следи и у непознавању православне антропологије и аскетике. Али, ко ће да поред „врхунских” западних „богослова” чита Добротољубље, Св. Макарија Египатског, Св. Григорија Синаита и Паламу, Св. Теофана Затворника, Св. Игњатија Брјанчанинова...” Тако о Василијадису пише отац Никодим.

Заиста, ко ће да чита Оце уместо западних помодних теолога? Десило се, нама православнима, нешто трагично – многи су се

постидели Светих Отаца, и почели да им приступају протестантски, рационалистички, што је и довело до свега овога чему данас присуствујемо. А како је говорио јеромонах Серафим Роуз, учењу Отаца се приступа као светим моштима – са страхом Божјим, вером и љубављу.

РЕФОРМЕ У РУСИЈИ И У СВЕТУ

Да ли се отац Никодим бавио данашњим реформаторима у Русији и другде?

Наравно. Ево шта он каже о њима: „Затим смо се у историјском и личносно-богословском прегледу упознали за стањем литургијске обнове у Русији. Основна питања која изазивају подвајања у овој Помесној Цркви јесу питања богослужбеног језика и чешћег причешћивања, као и јеретичко-расколнички богословље и активности о. Г. Кочеткова. Аргументи заговорника увођења савременог руског језика у богослужење јесу неразумевање црквенословенског од стране новопришких и млађих, као и ради активнијег учествовања верника у богослужењу. Такође су велике расправе око увођења новог, у односу на традиционално, чешћег причешћивања верника, и са њим повезано укидање додатног поста и обавезне исповести. Посебна је важна делатност о. Г. Кочеткова, који је, заједно са о. А. Борисовим, од стране патр. Алексеја 2., добио епитет новообновљенца. Заиста, они су пример радикалних, самоволних, домета појединих припадника ове појаве, који чак прелазе границе до којих су дошли послереволуциони обновљенци. При том о. Кочетков се за своје богословље и делатности позива на еклисиологију о. Н. Афанасјева и литургијско богословље о. А. Шмемана. Тада смо учили да некадашњи и садашњи обновљенци имају почетну римокатоличку и завршну протестанску фазу. Такође смо довели у везу савремену литургијску обнову са обновљенством: „Спаја их почетак и завршетак, теорија и пракса, а разлика им је у степену радикалности на оба плана. Заједнички им је однос према Предању, с битним разликама: савремени богослови литургијске обнове или препорода имају погрешан, а обновљенци и неообновљенци имају непоштујући однос према Предању; први су

умнији и умеренији, други несмиренији и радикалнији. Али, у основи и погрешног односа према Предању првих, и непоштујућег (презирујућег) односа других стоји самовоља; код првих мање, а код других више изражена. Однос према Предању се преноси и на однос према Цркви; и овде се пројављује, заједничка им, самовоља, која се кроз несаторност пројављује у променама, реформама богослужења, без чекања да Црква саборно донесе одређене одлуке. Осим полазишта и мотив и циљ су им заједнички. Мотив је исправити 'искварено' Предање, односно мисија Цркве, а циљ промене, са разликама у облику и обиму. Недостаје им оно најважније, а то је страх Божији”.

На крају смо на примеру Ман. Нови Скит видели не само литургијску обнову већ и литургијску реформу на делу. Њиховим реформама је обухваћено: 1. превођење, исправљање преобликовање и писање нових богослужбених текстова и књига, и њихово објављивање; 2. преобликовање свих дневних служби и Светих Литургија и 3. преуређивање храма, иконостаса и олтара. „На примеру Манастира Нови Скит видимо сажете све фазе развоја литургијских реформи на једном месту и у једном, релативно, кратком временском периоду: они су као католици (православног богослужења) ушли у Православну Цркву да би извршили протестантске реформе. А пошто овоме претходи теоријски рад римокатоличких и православних литургијских богослова, можемо рећи да се у Манастиру Нови Скит затворио дуготрајни литургијско-обновитељско-реформски круг: литургијска обнова започета од римокатоличког литургијског покрета завршена је од стране бивших (?) римокатолика у православном (?) манастиру реформаторским (протестантским) реформама”.

СЕДАМ ИДЕЈА ЛИТУРГИЈСКЕ РЕФОРМЕ

Чиме се још бави књига оца Никодима?

У другој глави он подробно разматра седам основних идеја литургијске обнове: 1. идеју о искварености савременог богослужења; 2. богослужење ране Цркве као узор за обнову; 3. питање иконостаса са свим варијантама – стално држање отворених

двери, постављање ниског иконостоса са и без двери, потпуно уклањање; 4. гласно читање свих литургијских и молитава осталих богослужења; 5. укидање Молитве Трећег Часа; 6. увођење савремених за језике богослужења; 7. чешће причешивање верних.

Навођењем мишљења савремених богослова, о. Г. Флоровског, о. М. Помазанског, архим. Василија (Гондикакиса), о. Т. Зисија, митр. Димитрија (Псаријаноса), митр. Јеротеја (Влахоса) и архим. Рафаела (Карелина), отац Никодим показује да су тезе о. Н. Афанасјева, о. А. Шмемана, П. Василијадиса, о. Г. Кочеткова и братства Ман. Нови Скит о искварености богослужења и неопходности повратка пракси ране Цркве – протестантске. Он показује да је грешка у уздизању есхатолошког до апсолута, без освртања на историју Цркве, и каже: „Анти-антиномично истрајавање на есхатолошком усмерењу и духу Цркве, неминовно доводи до искључивања и пренебрегавања њене историчности, њеног пребивања у историји, њеног хода, раста и преображавања и прилагођавања у историји. Такво једнострано осиромашење Цркве, исто тако, неизоставно доводи до погрешног тумачења Предања, управо зато што је оно Ризница вечног, насталог и објављеног у времену, у историји, и без рачунања те његове димензије, оно остаје дух који лебди у ваздуху, без своје плоти/.../„Погрешним схватањем и недоживљавањем свесадашњости и свевремености и надвремености и свеобухватности Предања, рађа се утопистички повратак, бег у 'изгубљени рај', да би се помоћу његове, сада већ обезблагађене и безживотне форме, сазидала коначна хиљастичко-есхатолошка утопија”.

Поредећи епоху Св. Григорија Паламе са нашом, отац Никодим закључује да их повезује процват хуманизма унутар Православља, који почива на хуманистичком философском наслеђу антике и богословском наслеђу Запада, што је, суштински, исто, и што рађа антимонаштво и антиисихазам. Позивајући се на митрополита Јеротеја Влахоса и свештеника Теодора Зисиса, отац Никодим указује на то да је главна заблуда реформатора поверење у разум који све може да схвати, само ако му се „преведе”, „објасни”, ако се наглас читају свештеничке молитве и склони иконостас. Али, то није тачно – Бог се не поима разумом, него се доживљава свим бићем, по мери

усхођења путем очишћења, просветљења и обожења. По оцу Никодиму, реформатори иду путем ваарламистичког неразликовања нестворених Божанских и тварних, људских енергија, кроз неразликовање духовног од душевног живота, као и проглашење Божанских за створене, тварне: наиме, „тврдећи да се Предање и, нарочито, богослужбено предање, кваре и мењају, они варлаамовски сведоче да је благодат која непрекидно обитава у Цркви тварна, односно, да се као и таворска Светлост, по тумачењу латина, као чулна, појављује и нестаје, допуштајући да људска воља и слабости надвладају Божију свемоћ и савршенство”.

У доба Светог Паламе, његови противници су били под снажним утицајем латинске теологије. Данас, по оцу Никодиму, нови ваарлаамити паписте сматрају Црквом, тврдећи, како он каже, „да не постоји саборска - искључују при том Сабор Светих Отаца у Царству Небеском – одлука о осуди њихових јереси”.

А шта се може рећи о тихом читању молитава?

Што се тиче тихог читања молитава, отац Никодим је јасан: „На основу анализе рукописне грађе и светоотачких и дела савремених богослова, које је објавио вл. Атанасије (Јевтић), успели смо, сматрамо, да докажемо да су током читавог средњег века, почевши од 8. века, па све до савременог доба, евхаристијске молитве од стране свештеника читане тихо-тајно. Такође смо покушали, надамо се успешно, да докажемо да „русификација” нашег средњовековног богослужења током 18-19. века није била тако велика, и да се њој не може приписати увођење тајног читања молитава и ретког причешћивања, а може, условно, задржавање и говорење Молитве Трећег Часа. Самим тим смо показали да су они, који упорно = „папагајски” понављају да служе као што је служио Св. Сава, у праву када тако говоре”. И додаје: „На крају, покушаћемо да објаснимо духовно-васпитни смисао тихог читања евхаристијских молитава. Била би хула на Духа Светога када би се рекло да Црква овим неписаним предањем, жели да врши клерикално или било које друго насиље над својим чадима. То би оптужба била иста упућена родитељу што васпитава своје дете. Господ кога воли тога и учи смирењу. Умудрена Светим Духом Црква зна да су неразумевање и

незнање Крст за човекову палу вољу, за човеков пали ум. Они човека смиравају, а смирење је основни предуслов за сједињење с Богом. „Знање надима”, незнање смирава. И Црква с љубављу васпитава и подиже своја љубљена чада у смирењу путем заповести, која разапиње човекову вољу и гордост ума. Није то ништа ново. Тако је било већ на почетку: „И запрети Господ Бог човеку говорећи: једи слободно са свакога дрвета у врту; али с дрвета од знања добра и зла, с њега не једи; јер у који дан окусиш с њега, умрећеш” (Пост. 2, 16-17). Заповест је требала да васпита тек створеног Адама, и после дугог васпитавања и утврђивања у послушности колебљиве створене човекове воље, Бог би благословио Адаму да једе са дрвета познања, тј. открио би му тајне неба и земље. Јер знање неутврђене у смирењу обара. Али, Адам није послушао, показао је нестрпљење према узрастању у смирењу и знању и умро је. Али, смрћу Новог Адама, оживео је. И сада су Двери ка Дрвету живота и Дрвету знања отворене, и Адам сада може да једе са двоједног Дрвета живота и знања, јер су на Крсту Живот и Знање објављени као Један. Тако да је Адаму боље у Новом Рају – Цркви, него у старом, јер му је дозвољено да једе. Али остала је забрана, додуше ублажена, опет везана за знање а не за живот, да, док не дође пуноћа, не може у потпуности учествовати у „зрењу” и „припреми” плодова на Крсту. И ко се смири и просветли Плодовима Крста, он се удостоји, још у овом веку, да уђе у Светињу над светињама, да уђе у тајну Богопознања. Јер пуноће откривења Бога у овом веку јесу управо Његово Тело и Његова Крв. Тако да греше они, понављамо, који пре времена, самовољно, укидају заповест Господњу и уклањају иконостас и укидају тајно читање. Они чине зло и себи и онима које уводе у учествовање у Тајни без благослова. А речено је на почетку да они који крше заповест бивају кажњавани смрћу.

Ту ће заповест, као што смо рекли, укинути сам Бог, на крају историје, када се крај буде спојио са почетком...”

Кад је већ поменуто, да размотримо и то питање. Новотарци код нас намећу и уклањање иконостаса... Шта о томе говори књига коју прелиставамо?

О уклањању и смањивању иконостаса отац Никодим каже: „У

одбрану против захтева за склањање или смањивање иконостаса и гласног читања, наводили смо мистагошко богословље Светих и савремених отаца. На основу речи Св. Дионисија Ареопагита, Св. Василија Великог, Св. Максима Исповедника, Св. Германа Цариградског, Св. Симеона Солунског, и о. Д. Станилојеа, јрм. Григорија Светогорца, Л. Успенског, архим. Рафаела (Карелина), покушали смо да теоријом хијерахије чинова, простора и знања, одбранимо наслеђе Цркве од 8. века па наовамо. Осим тога, кључ за задржавање иконостаса и тајног читања јесте разумевање разлога због којих су они уведени: то је повлачење ранохришћанске благодати, којом је Црква претворила паганско Римско у православно Ромејско Царство, и која је потом, промисаоно, повучена. У раној Цркви су сви, због велике мученичко-есхатолошке благодати, - а њих није било много – били достојни да виде и чују. Након тога је, као некада нашим прародитељима у Едему, уведена заповест да се не види и не чује, да би се, будући несмирени, смирили. Носиоци литургијске обнове сматрају да је дошло време да се та заповест о негледању и неслушању укине; ми сматрамо да још није, и да ће доћи тек када Црква буде поново, на крају времена, у прогону, у катакомби, у пештерама и гудурама, на Крсту. Тада ће, опет, малобројни хришћани окупљени око једног епископа, око једног свештеника, у гори, у катакомби, у пештери, бити сви окупљени око Св. Трпезе. На другој страни, ово њихово неблагословено и неблаговременно укидање заповести Божије може бити знак да се то време приближило”.

Шта још карактерише истраживања оца Никодима?

По мом дубоком уверењу, карактерише их крајња трезвеност и помирљивост – почев од питања богослужбеног језика, преко тропара Трећег часа, до питања причешћивања. Ево шта он каже: „У вези Молитве Трећег Часа ствари су прилично једноставне и јасне. Зна се тачно кад је уведен и када је у Грчкој Цркви уклоњен, а ми смо покушали да примером разликовања грчке од руске побожности, при чему се не ради да је једна од друге боља, будући да обе вековима рађају Светитеље, покажемо зашто је ова молитва ближа руској традицији, и зашто има разлога за његово задржавање

у нашој пракси, а који су за изостављање. Све је ствар саборног договора.

Сматрамо, исто тако, да су разлози за одбрану старогрчког и црквенословенског језика у Грчкој и Руској Цркви јачи него аргументи литургијске обнове за осавремењивањем богослужења. Наводили смо при том одговарајућа мишљења савремених богослова. Код нас је српски у преваги над црквенословенским, али остављена је слобода избора и коришћења.

Свакако најважније питање које је покренула литургијска обнова јесте чешће причешћивање. Покушали смо да објаснимо да, као и у случају Молитве Трећег Часа, постоје две праксе и да једна другу не искључују, већ се узајамно допуњују и потврђују. Реч је о блажој, грчкој и строжијој, руској пракси. Као резултат разних околности, историјског искуства, времена примања хришћанства, поднебља и др., Грци се чешће причешћују, без додатног поста као припреме, и са Исповешћу по потреби. /.../ Није реч о томе која је пракса исправнија, већ која некој средини или појединцу више одговара. Против смо крајности у ригоризму и либерализму, и против међусобног осуђивања. Нека се свако држи свога”.

Видимо, дакле, да је пред нама човек који искрено жели да се постигне мир у Цркви Божјој, и да Свето Предање остане неокрњено. То је велика ствар у наше време.

Да ли Ви очекујете да ће се у нашој Цркви расправљати о овој значајној књизи?

Волео бих да сам оптимиста, али мислим да ће ова књига бити не само прећутана, него и прецртана. Разлог је јасан: она је озбиљна богословска студија, а на такве студије је лакше одговорити будаком него аргументованом критиком. У ствари, можда ће бити примењен у нас у последње време омиљени метод - КРИТИКА БУДАКОМ.

Шта бисмо, на крају овог разговора, могли да кажемо нашим читаоцима?

Да их замолимо да прочитају ову изврсну књигу, и да науче шта наша Литургија јесте. Мени је много жао што смо често површни и празни, па мислимо да све знамо, а, у ствари, не знамо. Отац Никодим је, понављам, написао УЏБЕНИК ПРАВОСЛАВНЕ

ЛИТУРГИКЕ, који СВАКИ ПРАВОСЛАВНИ СРБИН треба да пажљиво прочита и да упозна сву дубину отачке премудрости кад је Служба Божја у питању. У исти мах, ово дело биће му и заштита од свих заблуда савременог реформаторства. Мислим да је најбоље да овај разговор, на коме Вам срдечно благодарим, закључимо речима самог оца Никодима:

„На основу свега реченог: 1. да називи обнова, препород и реформа у овом случају немају ни библијски ни предањски садржај и значење, односно имају западни, хуманистички, папистичко-реформистички садржај и значење; 2. да према сведочењу и западних и православних богослова, и на основу наше анализе да почетци литургијске обнове у Русији и Грчкој имају неправославне корене, и она има западно, неправославно порекло; 3. да су главни оснивачи и професори Париског института били латинофили и латинофрони, поједини са јеретичким богословљем; 4. да је богословље главних богослова литургијске обнове, о. Н. Афанасјева и о. А. Шмемана, у свим својим видовима неправославно; да је неправославно, антимонашко и антиисихастичко богословље П. Василијадиса, о. Г. Кочеткова, о. А. Борисова и братства Ман. Нови Скит; 5. да су главне идеје о искварености богослужбеног предања и потреби повратка ранохришћанској пракси протестантски; 6. да је захтев за смањивање или уклањање иконостаса и за гласним читањем против Предања Цркве, у његовом најдужем и најплодоноснијем периоду од 8. до 15. века, и против стварних духовно-мисионарских потреба Цркве; 7. да су захтеви за увођењем савременог грчког и руског језика уместо старогрчког и црквенословенског антипредањски, тј. модернистички и 8. да су крајности које постоје у литургијској обнови у вези честог причешћивања са укидањем Исповести и претходне припреме молитвом и покајањем, и уопште приступање Св. Чаши без страха Божијег – закључујемо да је реч о појави која нема упориште и оправдања у Предању Православне Цркве нити у богословљу Светих Отаца, и као таква је плод људског, академског, кабинетског, тј., хуманистичког, неблагодатног умовања и богословствовања. Главно и кључно сведочанство њене безблагодатности јесте

чињеница да литургијска обнова постоји већ више од стотину година и да за све то време ниједан њен оснивач, присталица, заговорник није прибројан броју светих. На другој страни, током протеклих стотину година Црква је препознала небројени број светих, и ниједан од њих није био њен следбеник. То су Св. Јован Кроштатски, Св. патр. Тихон, Св. Јован Шангајски, Св. Николај Србски, Св. Јустин Ћелијски, Св. патр. Павле Новосрбски. Њима ћемо придружити и највеће богослове и духовнике 20. века: о. Г. Флоровског, о. Д. Станилојеа, о. Ј. Романидиса, о. Софронија Есешког, митр. Јеротеја (Влахоса), о. Т. Зисија, о. Георгија (Капсаниса), о. Рафаела (Карелина)... Ово упућује на просту чињеницу да она није могла, нити ће моћи да роди светог, зато што је неблагодатна.

За крај ћемо поновити о извору литургијске обнове: њен извор је несмирење, гордост људског ума, која се превазноси изнад величанстве Ризнице Предања Православне Цркве и одбацује или погрешно тумачи учење Светих Отаца. Такав ум не жели и не може да се моли Богу. А Бог се само молитвом открива, сазнаје и заједничари. Зато богослови литургијске обнове не разликују духовни живот од душевног: духовни живот је живот молитве и богооткривања, а душевни умовање и размишљање о Богу. Зато је плод духовног живота богочовечанско богословље, а душевног хуманистичка философија.

Све ово говори о неприхватању литургијске обнове од стране Православне Цркве, ма како изгледало да она у њој има тренутно јаку позицију. Без благослова Божијег она се не може одржати. Њу неће прихватити Света Гора, ни Света Русија, неће је прихватити ни народ у Грчкој и Српској Цркви. Зато је ово наш скромни прилог одбрани смирено - благодатно - подвижничко - покајничко - исихастичког Православног Предања, однос прилог расправе против литургијске обнове, а за њено неприхватање и одбацивање. Уместо литургијске обнове ми заговарамо и предлажемо предањску молитвено-подвижничко-покајничко-исихастичку обнову: обнову молитве, поста, покајања, са есхатолошким позивом самог Господа: „Покајте се, јер се приближило Царство Небеско!” (Мк 1,15). Молитвама Св. Саве Србског, Св. Николаја Србског и Св. авве Јустина, нека тако буде. Амин! Боже дај!”

ВЛАДИМИР ДИМИТРИЈЕВИЋ СРПСКИ СВЕТОСАВСКИ НАРОД И ЊЕГОВ ЕПИСКОПАТ НЕКАД И ДАНАС

У последњих петнаестак година, у СПЦ се дешавају ствари које су некада биле незамисливе – канони се крше као да ни не постоје, екуменистичка свејерес напредује огромном брзином, литургијске реформе руше све пред собом, а један од кључних узрока свега је понашање дела епископата, који је, по свему судећи, заиста кренуо путем доказивања тврдње епископа браничевског Игњатија да је епископ Христос на земљи (не само литургијски, него и у свакодневици) и да је као појединац изнад Архијерејског Сабора.

Сви знамо – Црква без (православног) епископа не постоји, јер је епископ носилац апостолског прејемства. Епископи су пастири стада Христовог, и то је неоспорно. Ако је Православна Црква епископоцентрична, а у епископату се запажају злодуховне појаве, од папопоклонства до обновљенства и модернизма, шта да се ради? Шта обичан православни Србин да чини у такво доба? О томе смо питања поставили нашем сараднику Владимиру Димитријевићу.

КАКАВ ТРЕБА ДА БУДЕ ЕПИСКОП ПО СВЕТОМ НИКОЛАЈУ ЖИЧКОМ?

Уважени господине Димитријевићу, какав је положај православног епископа у Цркви и колико је тај положај неподложен било којој врсти критике? То јест, да ли је епископ само датост којој се дугује слепа послушност, или је и задатост, која се остварује његовим идењем стопама Христовим?

Да не бих говорио својим речима о овако значајном питању, користићу речи двојице великих србских светаца наших дана, Владике Николаја и Оца Јустина. Ево шта о улози епископа у Цркви вели Владика Николај у свом стослову писаном у манастиру Војловици, где је робовао за време Другог светског рата:

„42. Светосавски епископат је сав потицао из Свете Горе. При обновљењу епископата треба управити поглед пре свију и свакога

на манастирлије, и то на оне који су прошли монашку дисциплину било (првенствено) у Светој Гори, било пак у неком отачаственом манастиру уређеном по светосавски, како смо пре изнели. 43. Епископи подвижници и епископи књижници, тако се могу назвати епископи светосавски и епископи модерни. Подвиг и књиге, манастирска школа практичног подвига, практична дисциплина духа и живота, или светска школа писмености, интелектуалних сведоџби и књижевних радњи. Да овај други школски епископат стоји ниже од оног подвижничког епископата, излишно је и говорити. 44. Монаси подвижници у већини случајева силом су довлачени и постављани на столице епископске. И такви су бивали најбољи пастири Цркве Христове. При избору епископа треба осујетити, чак и казнити, сваку личну агитацију, посредну или непосредну. 45. Сузбити гордељивце и наметљивце, то нека је правило при избору епископа. Гордељиви су они који највише полажу на школску сведоџбу и књигу, али немају школу подвига (јер кад би ову имали не би били гордељиви). Наметљивци су они који похотствују на епископски чин не ради живота небеског него ради живота земаљског. Отуда је вера таквих у питању. Јер човек од вере далеко је од гордељивости и наметљивости као исток од запада. 46. Какав треба да буде епископ речено је све у једној речи Господњој: пастир добри душу своју полаже за овце (Јов. 10, 11) и изражено у личном примеру Исусовом. Још су примери правог пастира и апостоли, и сви светитељи, јерарси и свештеници кроз двадесет столећа. А и у посланицама апостолским (Тим. 3, 1; Тим. 1, 1, 7) и у саветима светитељским. Тако је много до сада казано и показано, да је свака нова реч непотребна. Ни одузимати ни додавати, него само испунити, то јест: оно узимати за мерило, и ка оној се висини пружати. 47. Пошто је време првих апостола прошло, то се звање апостолско сада садржи у звању епископском. Епископ је пре свега духовник и увек духовник, али не духовник војник него духовник војсковођ, цар и свештеник Богу и Оцу (Откр. 1, 6). Он је у своме народу свима све, по речи апостолској. Он је изишао из вежбалишта и ступио на бојиште. Он је лекар, али не лекар који испитује и проба лекове у медицинској лабораторији, него лекар практични, коме долазе болесници и који

одлази болесницима. Он лечи молитвом све оне који су узалуд тражили лека код физичких лекара. 48. Православни народи навикли су да у својим епископима виде витезе истине, милости и правде. Први епископ у историји Цркве, Свети Јаков, погинуо је у Јерусалиму за истину. Епископу су уста за то да јавља Радосну вест Христову, а руке за то да благосиља и даје милостиње. То троје се очекује од њега: да проповеда, да благосиља и да даје дарове. И најзад, још, да штити правду од неправде. Примера за то пуна је историја Цркве, примера сличних св. Николи и св. Јовану Златоустом и св. Филипу Московском, познатим изобличитељима судства, кнежева и судија људских. 49. Кад се један народ разбогати, он се преда уживању, а богатство и уживање помрачује вид за Бога и одебљава срца за финија опажања надчулног света; онда он не слуша своје духовне пастире него слуша само светске старешине. Речју, кад се народ разбогати, онда он и пропада, а када пропадне, онда се он хвата за своје духовне пастире, за епископе и свештенике да га подрже и одрже. Српски и грчки епископат примораван је више пута у историји да понесе на себи и царски јарам. И учини цареve и свештенике Богу и Оцу. 50. Нужда је нужда. По нужди су митрополити црногорски триста година били владари Црне Горе, т.ј. носиоци и свештеничке и царске власти. Но када није нужда; када народ правоверни живи у својој самосталној држави, није добро да епископ управља ма каквим послом народним изузев онога што му прописује Јеванђеље и канони. Штетно је по Цркву, да епископ управља државним, политичким, финансијским или војним пословима. На почетку то може изгледати корисно, али на крају ће се јавити као штетно. 51. Нека се стан епископа не назива двором, као што је то понегде ушло у обичај из неправославља, него домом, као што се и у Светом Писму назива (види. Прва Тим. 3, 4—5), или пак конаком. На православном Балкану дом епископов назива се конак, или тачније: владичин конак. Двором/.../ се називају станови световне више аристократије. Сама та реч ствара раздаљину између живота двора и народа. Те раздаљине не сме бити међу духовним пастиром и народом. 52. Уређење владичиног конака треба скромношћу и озбиљношћу да се издваја од осталих световних

домова. Сва атмосфера треба да је молитвена. Живот у конаку пре манастирски него владарски. Овим је доста речено, те не морамо да се упуштамо у питање послуге у конаку, примања, гостовања и др. 53. Питање становања епископа најлакше је решити тамо где се у близини седишта налази манастир. У том случају епископ станује у манастиру, а у варош одлази с времена на време, према послу и потреби. Има још једна могућност, а то је, да владичин конак буде својина, метох, једног од манастира дотичне епархије (такав је случај сада у Краљеву). Тада је владичин конак мали манастирчић са двојцом-тројцом братије из манастира. Настојатељ тог манастирчића је сам епископ. То олакшава епископу вршење правила молитвености. 54. Што је речено за епископа важи углавном и за свештенике. Просветитељи народни то су свештеници, монаси и свештеници; монаси својим примером вере, поста, молитве и чистоте, а мирски свештеници и примером и речју. Сотворити и научити вели Господ. Творење ставља испред учења, пример испред речи”. Томе нас је учио Владика Николај.

КАКАВ ТРЕБА ДА БУДЕ ЕПИСКОП ПО СВЕТОМ ЈУСТИНУ ЋЕЛИЈСКОМ?

А ево чему нас учи, у својој књизи „Сетве и жетве”, Свети авва Јустин Ћелијски: „По духу и устројству Православне Цркве: епископат-извор свих животворних снага Цркве. Од њега зависи дух и делатност свештенства и монаштва. Најочигледнији пример: Свети Сава, његови непосредни сарадници и најближи наследници. Чак и норма у Православљу: какав епископат - таква Црква. То рашчлањено: какав епископат - такво свештенство, такво монаштво, у крајњој линији - такав народ.

Стога најважније: обновити епископат млађим монасима светосавскога духа. Не узимати удове свештеника за епископе, јер обично више брину за чланове своје породице него за паству, и немају еванђелске полетности духа која је својствена правим монасима. У немањићком периоду: Светосавски дух носили монаси - непосредни и посредни ученици Светог Саве.

Одлике епископата: висока еванђелска духовност; еванђелско

мерило за све и сва; увек се већма покоравати Богу него људима (Дап.5,29); поседовати светосавске историјске смернице и видике. Епископи треба да буду углед еванђелског живота у ревности: да сваки своју епархију претвори у свој дом, у своју породицу.

Управљати Црквом без бирократизма; упростити администрацију; редуцирати Закон и Устав Српске Цркве на канонске и еванђелске елементе; све вратити еванђелској простоти и непосредности.

Епископ према свештенству: углед у вери, побожности, братољубљу, смерности, ревности, молитви, неустрашивости и осталим еванђелским врлинама.

Епископ према монаштву: углед у подвижништву, у самопрегорности, у молитвености, у испосништву.

Епископ према народу: правило вере и образац кротости; духовни отац који тугује тугом своје духовне деце, страда њеним страдањима, радује се њеним радостима; не повлађује манама и слабостима своје деце, већ их мудро лечи; епископ- смели челник и предводник народни у свему еванђелском и светосавском./.../Епископ - огњени стуб; око епархије; око васионе, којим Истину Спасову видимо! Срце епархије. Савест епархије. Савест човечанства. Тице селице. Зашто/?/. Ви сте наше вечно пролеће.

Отидете од нас - зима цича напада на слаба срца наша и претвара их у лед. Лед за Христову Истину. А ако њу не осећамо, нисмо ли марва за јаслима, марва - ми: људи. А ви - тице селице. А ви сте: вера вере наше, со соли наше, зеница ока нашег, савест савести наше. Не селите се. Остајте овде.

Молитве ваше - пламени појасеви око нас. Зашто нас напуштате?

Тешко вам је. А зар не знате: да је ваш позив најтежи од свих позива и на земљи и на небу? Ваш позив - одговорнији од Анђелског. Свака душа у епархији тражиће се од вас. А њих је хиљаде, стотине хиљада! А у сваку треба да уђете. Како ћете ући - када мењате епархије као кукавице гнезда? Велике тешкоће у овој епархији по тебе, велике опасности, али - када смо слаби онда смо снажни. Када нас гоне - благосиљамо; када хуле трпимо, постасмо сметлиште света, по нама газе сви (1Кор.4,12-13). И - ђаволи. Пастир добри

душу своје полаже за овце (Јн. 10 ,11) баш кад су у опасности, а најслабије...

Архијерејски сан (чин, служба) - Христов сан: Он - главни, вечни Првосвештеник. Архијереј се венчава за своју епархију на живот и смрт. Канони? Света и свештена правила, свети закони. А они одлучно наређују да епископи не мењају епархије. Нису они (=Епископи) ни епарси, ни срески началници, већ васпитачи душа, спаситељи душа. А душе се спасавају дугим подвизима, не летећим посетама.

Разумемо: мењати епархију када је у питању повишење: од епископа за Митрополита, или за Патријарха. То је у духу Спасовог Еванђеља, и светих закона Цркве. Али без тога: не разумемо. Еванђеље, та савест неба на земљи, то не разуме, и не допушта, и забрањује. Еванђељоборци - зар не и Христорборци?

Ја никога не учим, ја само себе мучим. И пријатна ми је ова мука. Зато што је ради Еванђеља, ради еванђелске светости и узвишености епископског чина. А хтело би ми се, да сваки Епископ блиста Атанасијевом славом, Василијевом неустрашивошћу, Григоријевом скромношћу, Златоустовом молитвеношћу, Савиним народољубљем.

Епископ! Ту је сва озбиљност неба и земље. Ту се састају све вредности еванђелске. То је Анђео своје епархије, који молитвено лети од душе до душе својих епархиота, од дома до дома, од туге до туге, од муке до муке. Чија мука није њихова мука? Чији пад није њихов пад? Чија туга - њихова туга?

Епископ који без потребе мења епархију - то личи на оца који напушта своју децу, мења их.

Зашто претварати у чиновнички позив епископски чин? Та ни по чему не личи на ствари овога света, и његове вредности.

Епископ није чиновник, већ отац, истински отац, који мора дати одговор Господу Свезнајућем за сваку душу, за свако чедо, за хиљаде, за стотине хиљада деце своје из целе епархије.

Како обесценише, како обезвреднише најузвишеније звање у свету! Ниже од тридесет сребрника. Господе Исусе, дођи! Земља гори од неправде. /.../ У овом земаљском свету који „у злу лежи” (Јн.5,19), сваки прави епископ је не само мученик него и

великомученик, јер се даноноћно бори са безброј видљивих и невидљивих непријатеља који пастви његовој краду, отимају, убијају душу. Колико је оваца у епархији сваког епископа! и колико духовних вукова који јуришају на њих! и колико смрти са којима се сваки епископ има борити до крвавог зноја за сваку душу својих словесних оваца! И у свима тим хрвањима са смрћу, у свима тим гушањима са смрћу, у свима тим биткама са смрћу за душу своје пастве, прави епископ побеђује, увек побеђује, али не собом већ божанском силом Јединог Победитеља смрти у свима световима — Васкрслог Господа Христа.

Јер шта је Епископ, прави Епископ? — Оно што и Свети Апостоли: сведок Васкрсења Христовог, и нашег, људског; сведок победе над смрћу, над грехом, над ђаволом. И то:

сведок вечног живота усред хучне и бучне пролазности овога света;

сведок вечне правде усред мора људских „релативних”, хуманистичких правди;

сведок вечне истине усред прашуме људских назовиистина и истиница;

сведок вечне љубави усред џунгле лажних љубави, мржње и освете;

сведок вечнога добра усред змијарника људских зала.

Сваки прави епископ је апостол и неустрашиви борац за бесмртност сваке душе људске, за њену вечност, за њену вечну истину и правду. Он сваког човека гледа из Христове вечности, а најпре себе сама: и из ње суди и о себи и о људима око себе.” Тако је говорио Свети Јустин Ћелијски.

Чули смо, дакле, речи Светог Владике Николаја и Преподобног Оца Јустина. Колико данашњи српски епископат одговара њиховом опису епископа?

Сваки читалац може сам да расуди о томе. Огледало је дато, а како би рекао Николај Гогољ, „не вичи на огледало ако ти је њушка крива”.

СТАЊЕ У СРБСКОЈ ЦРКВИ ДАНАС

Да се вратимо почитном питању. Како живети и делати у доба кад су неки у епископату туђи изворном лику и делу епископа какве нам сликају Владика Николај и Отац Јустин?

Историја Срба је тешка и претешка. У њој је, увек и свагда, било искушења за која се чинило да превазилазе људске силе. Зато се увек морамо враћати историји и од ње учити. По мом дубоком уверењу, наше доба је слично периоду после укидања Пећке патријаршије, када је турска власт наметнула Грке фанаироте за епископе Србима. Наравно, ми данас – макар формално – немамо странце за епископе, али туђинска власт, власт америчке Империје, сурово се наметнула и нашој држави и нашој Цркви, о чему сам већ много и много пута писао, користећи, између осталих, и депеше које је обнародовао Џулијан Асанж на Викиликсу.

Па добро, онда, какво је стање СПЦ по Вама?

Мада сам, кажем, о томе често говорио, ипак ћу поновити најосновније. Ко год је читао књигу новинара Николе Врзића „Викиликс: тајне београдских депеша” у издању „Печата” и „Фонда Слободан Јовановић” (Београд, 2012.), могао је да у њој наиђе на поглавље под насловом „Умерени гласови у Цркви могли би да дођу у први план ако реформисти буду предводили следећу коалциону владу”. Из тог поглавља сазнајемо да се америчка амбасада у Београду, од средине прве деценије 21. века, веома занимала за стање у СПЦ и трудила да, преко својих „инсајдера”, дође до епископа који би могли да јој помогну да спроведе своју жељу да „пацификује” СПЦ када су у питању национални интереси Србије који се косе са интересима вашингтонско-бриселске Империје.

Из депеша које је објавио Џулијан Асанж сазнали смо да је амерички амбасадор Мајкл Полт узалуд покушавао да убеди владу рашко – призренског Артемија да сарађује са Империјом око претварања Косова и Метохије „независну” државу под влашћу Великог Брата, коме су одани косметски Шиптари спремни на пружање свих „добрих услуга”. Тако смо од „Викилиса” сазнали да председник Србије Тадић, по извештајима америчких дипломата, „иза сцене ради у спрези са важнијим црквеним умерењацима, у

покушају да утиче на избор патријарховог наследника”. А 31. маја 2006. потчињени из Београда јављају претпостављенима у Вашингтону: „Став цркве компликују унутрашњи сукоби. Постоји умерено крило (Иринеј Добријевић, епископи Теодосије и Григорије) које је покушало да развије аполитичан став који би одговорио на специфичне интересе СПЦ на Косову (имовина и религиозна мисија). Постоји и тврђа струја која верује да је СПЦ квази-политичка институција колико и религиозни ауторитет”. Крајем 2006, Мајкл Полт се надао победи „умерењака” у СПЦ ако следећу владу формирају „реформисти” (читај: послушници Империје). Када је за патријарха изабран епископ нишки Иринеј, америчка амбасадорка Мери Ворлик је 12. фебруара 2012. послала депешу у којој пише: „Његова спремност да се позабави контроверзним питањима, као што су помирење са Ватиканом и санкционисање епископа Артемија, слуте на добро”.

Дакле, јасно да јасније не може бити: Империја се активно укључила у разградњу Србске Цркве; њени методи су добро познати из историје, и укратко би се могли дефинисати као DIVIDE ET IMPERA. Најновији циљ империјалних гонитеља светосавског Србства је продубљивање подела и раскола у живом ткиву Цркве. О томе је, на себи својствен начин, говорио гласник Верске информативне агенције, ВИА, Живица Туцић, један од гласноговорника домаћег екуменизма, у свом интервјуу „Илустрованој Политици” (5. јун 2012.): „Одлазак зилога из СПЦ ја заправо позитивно, јер представља ослобођење од фундаменталистичког дела. Тиме СПЦ може једноставније да приступи потребним променама, не догми, већ праксе” (то јест, продубљивању екуменистичких контаката и озакоњењу литургијске реформе.) Он се чак заложиио за легализацију свих групација које су се одвојиле од СПЦ, под једним условом: да не дирају имовину званичне Цркве.

Потписник ових редова се већ годинама бори за супротно: за избегавање раскола и подела у Цркви, за надилажење истих љубављу заснованом на Истини, Која је Христос. Зато је неопходно да се промисле изазови пред којима смо, да бисмо нашли адекватне одговоре, засноване на учењу и животу највећег Србина Христовог,

Светог Саве, и његових следбеника кроз векове. То, поготову данас, треба имати у виду: како интелектуално, тако и молитвено, у складу молитвом Владике Николаја да се Срби сложе, обоже и умноже!

Србски црквени пут мора бити пут Светог Јустина Ћелијског: против екуменистичке свејереси и модернистичке помаме, али и без напуштања Светосавске Цркве, од које опадају само они који су Христа издали, поклонивши се Западу, оличеном у вашингтонско-ватиканској осовини и протестантској антихристовској анархији... Јер, не заборавимо - и у доба оца Јустина екуменизам је био у пуном дејству: патријарх Атинагора се братимио с римским папом Павлом Шестим, митрополит лењинградски Никодим се залагао за интеркомунију с римокатолицима, а патријарх србски Герман је био један од сапредседавајућих Светског савета цркава. Иако је све одречне појаве су светском и домаћем православљу оштро критиковао, иако је исповедао светоотачку истину да ван Цркве нема спасења, отац Јустин је молитвено бдио над црквеним јединством, изливајући море суза због раскола у Америци и апелујући на СА Сабор СПЦ да крене у сусрет помирењу. Знао је отац Јустин да је раскол изазван дејством безбожничког Титовог режима, и да, поготову у духовној области, само слога Србина спасава. Надајмо се у Бога Живога да ће Срби ту светојустиновску линију трезвеног ревновања за Истину препознати, и да ће остати у Цркви Отаца, чекајући оно што је, по Писму, сасвим поуздано: слом Империје и златну слободу, утемељену на подвижништву крста.

КАКО ЈЕ БИЛО ПОД ЕПИСКОПИМА ФАНАРИОТИМА?

Да се вратимо Вашој тези – наше доба је слично добу фанариотске окупације СПЦ – не формално, него суштински. Молимо Вас да за наше посетиоце укратко опишете то доба?

Ево шта о томе каже Иво Андрић у својој докторској дисертацији о духовном животу у Босни и Херцеговини под окупацијом Турака: „Грчке владике биле су у Босни као и у Србији „бич за масе”. Туђе по језику и духу, гледајући у своме епископском достојанству једино извор прихода, они не само да нису ништа учинили за духовни напредак епархије која им је била поверена, већу су у многим

приликама наносили штету како у материјалном тако и у моралном погледу, често радећи са Турцима на штету хришћана. Од године 1766. до 1880, значи у столећу које је било толико богато новим идејама и културним подстицајима, они су су српско-православно свештенство држали у сталној беди и на ниском ступњу образовања/.../”

Енглески путописац, сер Артур Еванс, који је посетио Босну и Херцеговину после чувеног устанка 1875, пише: „Претходник садашњег сарајевског митрополита, уз друге особине, био је обична пијаница. Он је живио у раскалашном луксузу и на његовом столу су звекетали тањира. И на смрти оставио је неисказано благо, нарочито у скупоценом крзну, разумије се, остриженом са потчињеног му стада. Његова лакомост била је толико велика да је чак и босанска раја ропскога духа била присиљена на отпор, и 1864. узбуђење је било тако опасно да је одржан састанак најугледнијих грађана у Сарајеву да би се пронашла средства за лијечење./.../Није, међутим, тајна да је један од главних узрока устанка у Херцеговини била тиранија туркофилског владике Прокопија. Кад је олуја избила, први покушај за помирење био је премјештај ове сабласне крвопије на неку богатију епископску столицу./.../ Ове безбожне епископске улицице на стотину начина служе Турцима да прикрију стотине разних насиља”.

Како је било у другим српским крајевима?

Ево примера са Косова и Метохије. Реч је о фанариотима у Призрену. За владика Синесија (1836-1840) Панта Срећковић пише: „Могао је дневно попити по три оке ракије... Као пијаница сабирао је себи дружину и ту се чинила свака безаконија.” За митрополите Ананију, Германа и Синесија каже чувени наш историчар косовски, Јанићије Поповић: „И сва тројица беху окорели Грци, са мржњом према Србима – „варварима”, те стога никад Србина не узеше у заштиту од турске обести, нити ма кога чиме помогоше. А напротив и они Србину гулише кожу, као и аге и бегови...трудили се да Србима униште чисто српско обележје – Славу, а уведу „имендан” чељади”.

Због митрополита Игњатија (1840-1849), такође гуликоже, многи

Срби су се потурчили. Митрополит Партеније (1849 -1854), шта год је од народа добијао, све је давао на пиће. И тако даље, и томе слично...

ОДНОС СРБИНА ПРЕМА НЕПРОМИШЉЕНОСТИ ЕПИСКОПА

Како је, у таквим условима, наш народ уопште и остао као православан?

Борио се, наравно. Јер, наши људи су били овце Христове, али нису били овце „у главу”. Чак и кад су наше, добре владике биле у питању, ако ураде нешто што није у духу народне, светосавске побожности, добијали су „отповед”, што би рекли Руси. Ево примера. Војвода Лазар Сочица чује од свог рођака, свештеника Јока, да је митрополит црногорско – приморски Митрофан Бан неке од светаца – крсних слава укинуо као заповедне празнике (међу њима и крсну славу војводину, Светог Јована). Он оде код књаза Николе на скупштину, на којој је, поред главара, присуствовао и митрополит. Кад се поведе разговор ко је међу Црногорцима највећи јунак и ко је највише глава посекао, војвода Лазар устане и каже да је највише глава посекао митрополит Митрофан и да је он зато највећи јунак црногорски. Владика се наљути на њега због подсмевања, а књаз Никола затражи објашњење, на шта војвода рече: „Што год причам, причам истину. Дође ми скоро поп Јоко и рече како је владика посјекао много светаца, а међу њима и св. Јована, моју крсну славу, и наредио да се тијех дана не служи Божја летурђија.” Књаз упита владика о чему је реч, а он одговори: ”Ево у чему је ствар, господару. Наш народ је побожан и светкује све свеце због чега му не остаје трећина дана за рад. Зато смо ми заредили па на све дане што у календару нијесу црвеним словима написани наредили да се ради и да се служба не врши”. С тим се књаз Никола сложи.

Војвода Лазар, међутим, беше упоран: „Ја мислим, господаре, да су сви свеци Божји угодници и да ту му не можемо рећи ко је виши а ко мањи. Сам Бог могао би знати ко је од кога заслужнији, ко је у прву а ко у другу класу, а не митрополит Бан Митрофан. Ето, св. Јована је избрисао, а св. Николу и св. Ђорђија оставио. Па нека и

њих, но и св. Петку (славу Бјелопавлића) поштедио, па ће сјутра Брђани да ми се ругају како је боља њина св. Петка но мој св. Јован. Ако хоће митрополит да све бришемо и сваки дан осим неђеље радимо, пристајем, а друкчије нећу, него ћу и даље св. Јована славити”.

Спор се завршио тако да је митрополит Митрофан уважио аргументе војводе Лазара Сочице, и Светог Јована оставио као црвено слово календара.

ОДБРАНА КРСНЕ СЛАВЕ У МЕТОХИЈИ

Да ли је било још оваквих примера?

Наравно. Ево шта се десило у Пећи, кад је владика – фанариот Мелентије 1854, као 28-годишњак, дошао за митрополита рашко – призренског. Он је био из околине Сера, па је добро говорио србски. Одсео је у Пећкој патријаршији, и на разговор примио све чланове црквено – школске општине из Пећи, који су дошли да га поздраве. Кад су попричали, владика поче своје: „Браћо моја, чуо сам да ви поред других празника имате и неку славу. То је незнабожачки обичај. Наша света Православна Црква не зна за тај празник, уместо славе да празнујете имендан. Ја као ваш архијереј тражим да оставите славу и узмете имендан!”

Сви ником поникоше, ћуте. Устаде Спасоје Гашић, кујунџија, који је знао да Грци славе имендане, али се направио луд, па упитао владикау:

- Да ли треба славити имендан свакоме мушкарцу у једној породици?

- Не, само имендан домаћину, а не и осталима!

- Добро, а ако домаћин има име: Живко, Стојан, Драгутин, Светолик, Боривоје, Озрислав и друга имена којих нема у календару, имена тих светитеља, онда шта ћемо у том случају?

Владика рече да се слави дан кад се тај и тај родио. Гашић примети да је то онда рођендан, а не имендан. Грк упоран – нека славе име неког од укућана. Кујунџија се не да – то неће бити право глави куће. Фанариот предлаже да се слави имендан домаћице. И она може имати народно, некалендарско име, наставља Гашић. Деци

треба да се дају календарска имена, вели владика. Србин наставља да „звоца” - то је питање будућности, за децу која ће се тек родити, а шта ћемо сад?

И онда Спасоје кујунџија вели младом митрополиту да је слава древни србски обичај, примљен приликом крштења србског племена, а да је светац – заштитник заменио негдашње кућне и племенске богове. Ништа не вреди – митрополит тражи од Пећанаца да се одрекну крсне славе. Сви ћуте, у страху, а Спасоје Гашић устаје и каже: „Браћо, ко оће да слави нек слави, а ко неће нек не слави. Ја не напуштам своју славу коју су ми прадедови славили”.

Разјари се Грк, па поче да куне Спасоја, а овај, ни пет ни шест: „Бојим се Бога и родитељске клетве, а ти си Грк, иди у першун!”

Уплашени чланови црквено – школске општине обећају митрополиту да неће славити.

Од септембра, почиње нови богослужбени круг и крећу славе. Пећанци, осокољени поступком кујунџије Спасоја, славе славу све у шеснаест, не маре за одлуку митрополита. Сам Гашић слави Митровдан, и вели: „Не остављам ја своју лепу славу за ћеф Грка”. А шта би са осталима из црквено-школске општине?

Петар Петровић, који је о овоме писао, каже: „Сви општинари, који су пристали да неће славити, нису ни славили. Кома је умрла мајка, коме отац, коме жена, брат или чељаде, тек свакоме се понешто десило да га спречи да не слави. Народ то види и народ тријумфује и отворено се сити. Идуће године сви су општинари једва чекали да им дође слава, да им се скине народно проклетство”.

Да додамо и ово, истине ради. Митрополит Мелетије је касније постао зрелији, па је нашао заједнички језик са својим србским верницима, и био је добар владика, с чијим благословом је отворена Призренска богословија. Много је помагао да се с турске робије пуне заточени Срби.

Дакле, пасивни отпор је био користан.

Како да не! Ако си владика, ниси Бог. Додуше, било је и активног отпора. Већ поменути фанариотски митрополит, Партеније, који је много давао на пиће и живео испод сваког моралног нивоа, дође једном да служи службу у Приштини. Јанићије Поповић бележи шта

је тада било: „Кад је дошао у Приштину, народ га је дочекао као што и доликује главару своје Цркве: свечано и предано, и с њим ушли у цркву, а тамо свеће запалили. Не могући, ваљда, да поднесе дим, владика се из олтара појавио на двери, па уместо благо и очински да им каже да свеће погасе, - а он се био нарогушио и рикнуо на турском језику: „Сундер бу боклери!” тј. „Угасите та...” Те речи погодише Србе до срца, и они ухватише митрополита, изнесе га и бацише на калдрму као кладу, говорећи: „То није владика, нечастиви је то!”“

ЗА ВРЕМЕ БЕЧКЕ ОКУПАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

А како су се Срби борили за време аустроугарске окупације Босне и Херцеговине?

О томе је сведочио Миле Павловић Крпа, предратни писац и учитељ деце краља Александра, у свом делу „Православље у Босни и Херцеговини за време окупације Аустро-Угарске”. Он истиче да је Беч успео да од Цариграда добије право на постављање православних владика у Босни, а затим, по Павловићу, „да би влада имала што јачи политички уплив, она је још 1884. године укинула владикарину, а епископе је везала за своју касу, те је, таквим начином, епископе направила сасвим зависне, што се одмах и видело, јер чим је који хтео бити самосталан, влада би му изнудила унапред спремљену оставку или би га најурила и поставила свог приврженика. Тиме је Православна црква још више уведена у сферу политичких интереса и рада Аустро – Угарске/.../ Власт има епископе у својим рукама, тј. има „своје људе” у епископима. А они принуђени силом околности постављају на протска места и боље парохије људе које влада влада препоручи, који ће, у свему, бити послушни, и без промишљања вршити наредбе власти. Тиме се народ поступно одбија од својих пастира/.../Тај процес влада је убрзала субвенцијама које доводе свештеника у непосредну зависност од котарских предстојника. /.../ Честити свештеници устају против тога и протестују, јер им влада убија углед у народу. /.../ Те субвенције дају само оним паросима који служе влади а не олтару. Последице тога су врло осетне, јер неки свештеници, често

и не увиђајући владине планове, падају у те Калајеве замке (Бенјамин Калај, бечки намесних у БиХ, нап. В. Д.) Дејство тих субвенција огледа се у одвајању народа од својих служитеља вере, у напуштању и непохађању цркава. То је дотле довело да је народ из Сарајева носио панаију на Илијаш, између Рељева и Високог, а прве недеље поста, њих 80 поруче зесебан воз те су тамо ишли на причест, „јер, веле, ту није субвенционаш, него народни свештеник”. Чак ни своје мртваце народ не опева у цркви. Један погреб у Мостару или Сарајеву леђи мозак човеку у глави. Не може се исказати како је то тужна, претужна слика. Четворица носе покојника, а за њим маса народа, погружена. Све то ћути или плаче. Нити свештеника, нити певача. Када га спусте у раку, пратиоци отпевају „вјечнаја памјат”, и разиђу се. Важнији људи у народу забринуту питају: како да се помогне јер је ужасна провалија коју је влада створила између свештенства и народа”.

„СИМФОНИЈА” У ВАНЗАВЕТНОСТИ ИЛИ КО КОГА ОДЛИКУЈЕ И ЗАШТО?

Личи ли Вама ово на нашу садашњу ситуацију?

Не сасвим, али има сличности. Врх СПЦ скоро у потпуности (пре свега, финансијски – замислите само колико се из државног буџета издваја за вероучитеље!) зависи од државног врха, а државни врх покорно извршава антихришћанска и антисрбска наређења Вашингтона и Брисела, почев од предаје Косова и Метохије до геј параде (<https://www.youtube.com/watch?v=AX81Dlx7cl4>). Врх СПЦ све то види и зна, но непрестано одликује државни врх, као да живимо у доба Светог цара Јустинијана и савршене симфоније Цркве и државе. Ево, недавно је председник Србије добио, у Лелићу, орден Светог владике Николаја (http://www.rtv.rs/sr_ci/politika/nikolicu-urusen-orden-vladike-nikolaja-ulelicu_482982.html), иако је то политичар који је погазио своју заклетву из 2008, да се неће смирити док не врати Космет у састав Србије, а за време председниковања није спречио извршну власт да тражи од Уставног суда Србије да (тобож „привремено”) обустави процену уставности тзв. „Бриселског споразума” ([154](http://fakti.org/pergament/predsednik-</p></div><div data-bbox=)

ustavnog-suda-prikrio-i-dva-volsebn-pisma-premijera-dacica). Он, рецимо, ништа не предузима да спречи наметање геј параде и сличних антихришћанских провокација србском православном роду. Да ли би Владика Николај дао таквом црквени орден?

И, као што видите, отуђење између свештенства народа је све веће. Јер, светосавска Црква је увек била народна, а не клерикална. Како ја записао Владимир Велмар - Јанковић у „Погледу с Калемегдана”: „Православна светосавска црква никад није стајала над народом, поред њега, противу њега, а исто се тако никоме није агресивно натурала, ни као Црква ни као вера”.

ДО КАДА ТРПЕТИ?

По Вашем мишљењу, до када трпети оне који себе зову „бискупима”, моле се с јеретицима, примају папске крижеве и прстење, уводе жене у олтар (да и не говоримо како живе у версајској раскоши, док народ нема хлеба да једе)?

Морамо бити трезвени и озбиљни. Време је тешко, апокалиптично, али биће још теже. И управо у таквом, апокалиптичном времену, не смемо губити присебност духа. Не смемо због попа Николе омрзнути Светога Николу. Као и у прошлости, тако и данас – чувајмо светосавску веру без обзира на оне који је предају, продају, издају, мењају, реформишу, деформишу. Главни циљ новотараца је да истерају светосавски побожне из СПЦ (о томе је говорио, сећате се, Живица Туцић!), па да они раде шта хоће. А то им задовољство не би требало пружити. Уостало, Писмо каже да ће се спасти КО ПРЕТРПИ ДО КРАЈА. Трпљење је сила Христова, сила Крста и Васкрсења... Истовремено, дужни смо да знамо своју веру, и да не дозволимо да нам продају рог за свећу и мачку у цаку. Нема оправдања за оне мирјане који кажу да не знају – прошло је, како би рекао отац Георгије Флоровски, доба кад је била довољна лирика богослужбеног благољепија. Сад је, по њему, свако позван да буде „богословска душа”.

Има ли епископа спремних да стоје уз Истину?

Да је среће да наши епископи памте речи Светог Јустина Ћелијског из „Одговора на анонимну дописницу”: „Нееванђелски

је, душегубно је такође, изговарати се сличним понашањем других равнодушних Патријараха и Епископа данас. Јер, по речима Св. Отаца, нерад и немар и свако уопште грешење, особито о веру, ма колико имало саучесника, не постаје од тога мањом грешком. Немарност и равнодушност, незнање или издајство других никада не може бити изговор за Епископе - Апостолске наследнике у Цркви Христовој, постављене зато да чувају Истиниту веру и Цркву, којом се једино може спасти народ Божји и ући у Царство Божје. Знајмо и у сну и на јави да, по богомудрим и апостолским речима Посланице Источних Патријараха: „сам црквени народ јесте чувар православне вере и предања” (Посланица 1848. год., пар. 17). Немојмо да се деси да тај још верујући народ Божји једнога часа дође до тога да данашње Епископе не признаје више за носиоце и чуваре апостолско-светоотачке вере, како је то знао чинити православни народ много пута у својој крстоносној историји. У мутним и мртвим водама „екуменизма”, у које су неки од њих загазили, ретко се ко од православних одржао а да не почне тонати у јереси неправославља и злославља. Но знајмо за сва времена и на сву вечност: нико не може остати у Цркви Христовој Православној не држећи се благочестивог богочовечански саборног пута Светих Отаца и Исповедника Православља. Сетимо се еванђелског правила Светог Григорија Паламе, изреченог у писму Патријарху Антиохијском Игњатију 1345. године, када је овај одступио од православног учења: „Они који су од Цркве Христове, они су и од Истине; а они који нису од Истине, не припадају ни Цркви Христовој... Јер ми смо научили да Хришћанство меримо не по лицима, већ по истини и по тачности вере, (Συγγράμματα т. II, Солун 1966, стр. 627). Ово, вековима испробано и свестрано потврђено православно правило Св. Григорија Паламе, јесте свагдашње правило Цркве Православне и Исповедника православних и народа Божјег православног од Светих Апостола до данас, па ће благодаћу Божјом и силом Божјом бити и од данас до века.”

ЧЕМУ ДА СЕ НАДАМО?

Има ли икакве наде за нас, да ће нам икада бити боље?

Ако верујемо у пророчку „Небеску Литургију” Владике Николаја, сад је време кад су „тесна гробља, а мало гробара,/гробарима отежаше руке”, и кад су на власти у Србији „којих би се марва застидјела,/ и вепрови дивљи посрамили”, и кад Србин неће смети „сести, нити хљеба јести,/ без сатанске годе заповијести,/ нити дјецу своју својом звати,/нит слободно мислит, ни дисати”. У то доба, густа тама је на обзору, и зора не свиће. Владика Николај прориче да ће се Србство подигнути покајањем. Али, ако покајања не буде, ми ћемо нестати. Уосталом, и Византија је трајала преко једног миленијума, па је нестала, а у малоазијским градовима у којима су држани Васељенски сабори сада нема хришћана, него живе Турци. С друге стране, ако се СПЦ икада опорави, у њој ће опет бити слога и љубав између епископа, свештеника и народа. Као што је говорио Јован Цвијић: „Колективна душа српског народа створила је нарочиту Православну Цркву, сасвим друкчију од католичке, умногоме различну и од осталих православних Цркава, саздала је Цркву Светога Саве, Српску Цркву, Цркву народне душе, свој велики орган и своју моћну заштиту у свима царствима и под свима приликама”. У тој и таквој Светосавској Цркви, ако је покајањем обновимо (то јест, умолимо Христа да је обнови Духом Светим), биће опет као некад.

ШТА ОЧЕКУЈЕМО ОД ДУХОВНЕ ОБНОВЕ?

А како ће бити, ако се обновимо?

Онако како о томе данас говори наш велики хришћански мудрац, Жарко Видовић: „Небеска Литургија је битна за човека, али је она условљена дијалогом између свештеника и верника и зато ми одговарамо на јектеније и изговарамо молитве. Зато појемо Символ вере, Оче наш, Трисвето, Достојно Богородици и Христу у славу и одговарамо на све позиве на покајање. Сви верници треба да имају литургијски текст на црквенословенском језику. Ја не желим да изговарам молитву другачије него што су је мој деда, бака или мајка изговарали. Ја не могу да се сетим њих - они су са мном присутни док се молим./.../ Изгубило се клерикализацијом коју су Србима наметали Аустроугарска и ислам, па је верска заједница претворена

у ауторитарну, да се вера потврђује послушношћу према чиновима. Ми имамо такве знаке слабљења црквености да морамо да приђемо изворним облицима црквености, а то је Литургијски дијалог. Није случајно што су прво Грци схватили хришћанство као дијалог пред Богом између верника и свештеника, јер је у дијалогу једини могући начин човекове самоспознаје. Ја могу да мислим о себи искључиво са саговорником, с тим да не наставим монолог када ме саговорник прекине, него да одговарам на питање које је он поставио. То је једини начин да ми видимо своју слику у лицу саговорника као у огледалу. /.../Криза духовности је почела давно, када је литургизам замењен клерикализмом. Једино је Православље литургизам, тај дијалог пред Богом. Ја сам саговорник са свештеником, а не послушник, јер смо ми послушници Христу и ником другом. Нама је Отац само Бог, а Патријарх, епископи и свештеници су нам браћа. Зато се они обраћају верницима са „браћо и сестре”. Ми смо сви синови и кћери Бога, односно наших родитеља ако је њихов брак благословен. Криза је код нас почела кад смо државу ставили изнад Цркве, а Црква је дијаложка заједница пред Богом. О каквом дијалогу говорим? Оном после Литургије, која нас смирене и сабране уведе у лични дијалог са парохијанима у Парохијском дому, јер само у дијалогу могу да разумем тебе, и ти мене и што дуже разговарамо, ти ћеш ми поставити питање којим ме подсећаш на неки мој грех. Ако не прихватим смирено то питање, и ако га бурно прекинем - нема ништа од исповести, ни од покајања, нема ни од заједнице. Јер, и то је црквеност. Црква је заједница верника у коју спадају верници и свештеници са Васкрслим Христом. И црквеност је осећање те заједнице. Не осећање послушности, него духовне заједнице, поистовећења. И није случајно што је Платон претворио филозофију у антропологију - упознавање човека, тек са својим дијалозима. Са његовим дијалозима настаје антропологија - упознавање човека, а са крштеним платонизмом настаје Православље. Грци су, понављам, схватили да је хришћанство присутно међу људима искључиво као литургизам који се наставља после Литургије./.../Потребан нам је дијалог као народу, јер скоро двеста година правимо колективне грехе које нигде не исповедамо:

то су разни митинзи, учествовање у војсци, наше ангажовање у партијама које разбијају нацију и црквену заједницу, наша трговина, економија, јавни живот, школовање... то су колективни греси./.../ Када се заврши Литургија они мисле да наш литургијски живот престаје, а он треба да се настави у дијалогу. Наши свештеници се издвоје у своју собу, затворе врата, изолују се и немају више везе са верницима. Кад дође епископ и он се изолује од верника или у затворени круг коме ми не можемо да присуствујемо. Зашто они себе издвајају? То је одсуство црквености. Они морају да наставе са нама дијалог какав је вршен у Литургији. Само овај пут конкретно - то није пројекат Светог писма, ово сада треба да буде Икона наше црквености, конкретно наше парохије. Личност није исто што и индивидуа. Личност се повремено догађа у човеку - најпре као осећање смисла живота, јер без осећања смисла није личност, он је индивидуа с којом се играју материјални услови света. Ако он осећа смисао, онда ће бити свој господар и окренуће се смислу о којем није могуће мислити. Осећање смисла је могуће само као дар, а он одликује личност. Дијалог открива личност у нама. Кад Христос каже: ја сам Истина - о човеку као личности, а не као индивидуи о којој говори филозофија, психологија... „Ја сам пут” - ка тој Истини, кроз Христа ка тој истини ка човеку. „Ја сам живот” - то значи да ће личност као сама суштина човековог бића да се пројави кроз Литургију, преко литургијског деловања. Христос је истина о тајни човекове личности./.../ Највећи ауторитет је Црква, кад бисмо ми били црквени. Нисмо - зато што не постоји жив, братски дијалог између свештенства и верника и свештенства и епископа. Ми знамо епископе, али немамо никакве контакте са њима. Ми смо жељни исповести као дијалога, али тога нема. И ми осећамо њихово одсуство. Како ја да поштујем његово достојанство другачије него да га поштујем у његовом присуству? Црква може бити жива, а не наредбодавна. Зашто да се пароси и лаици боје епископа? Епископи су углавном усликани у контактима са политичарима, са влашћу где воде дијалог, али мене то не интересује. Епископ мене интересује литургијски. Неки од њих рачунају да је вера послушност. Кома? Христу једино! Само је личност способна за црквеност, а личност је

само онда када човек осећа смисао живота. А осећати - то није део моје одлуке, могуће је само као дар. Ми мислимо искључиво у свом искуству. То је једино што је доступно мишљењу. Мисао је ограничена на искуство о мојој души, на то осећање. Личност је света тајна. Личност се јавља свесна себе тек кад јој се открије смисао њеног живота. А то је пророчка слика будућности којој сам ја усмерен./.../Црквеност је дар, као што је осећање смисла дар, као што је вера о којој апостол Павле говори дар. Када човек почиње да размишља о смислу свог живота, најважније је да ли му је стало до смисла пре свега - то је велика невоља, тада ће му Бог притећи у помоћ. Јер смисао је могућ само као даровано осећање. Кад је преминуо наш свети човек, кога је омладина звала Паја - толико им је био близак, посматрао сам их како сатима стоје стрпљиво у реду да би могли да приступе одру и да посете Његову душу у тој Цркви. Колико је младог света који никада не иде у Цркву пратило нашег Павла, дивног човека, брата Павла, владика српског. Он је аутентични владика српски - брат владика српски. Он је знао да смо он и ми синови Божији./.../” Завршимо овим речима Жарка Видовића.

Хвала на исцрпним одговорима.

Богу хвала, и нека Господ да нашим архијерејима Своју благодат да не изгубе светосавски пут у Небеску Србију. За то, да правилно управљају речју истине Његове, Христу Архијереју се помолимо. Амин, Боже дај!

ЛИТЕРАТУРА:

1. Владика Николај: Сабрана дела, том 1, Глас Цркве, Шабац, 2013.
2. Отац Јустин: Сетве и жетве, Манастир Ћелије, Београд, 2008.
3. Иво Андрић: Развој духовног живота у Босни под утицајем турске владавине, у књизи „Српски писци и научници о Босни и Херцеговини”, НИП Службени лист СРЈ, Београд, 1995.
4. Артур Џ. Еванс: Пешке кроз Босну и Херцеговину током устанка августа и септембра 1875, Веселин Маселша, Сарајево, 1973.
5. Марко Вујачић: Како је војвода Лазар Сочица одбранио своју славу –

Светог Јована – од Митрофана Бана, „Књижевне новине”, 15-31. октобар 2003, стр. 9

6. Петар Д. Петровић: Из Метохије, Дом културе „Свети Сава”, Књижевни клуб „Никанор”, Лепосавић – Грачаница, 2003.

7. Аноним: Призренски епископи 1019 – 1990, „Свети кнез Лазар”, 2/1993, стр. 219-239.

8. Искушења православља у Босни и Херцеговини (прир. Прото Славко Максимовић, др Зоран Милошевић), СПЦ општина Брчко, Брчко, 2000.

СВЕДОЧЕЊЕ ПРАВОСЛАВЉА НА ЗАПАДУ РАЗГОВОР СА БЕРНАРОМ ЛЕ КАРООМ

Када размишљамо о европском јединству, не може а да нам на памет не падне оно јединство које је између православних постојало у првом миленијуму хришћанства. Наиме, ако би неки хришћанин из Северне Африке решио да путује до Ирске (у 7. веку, рецимо), он је са препоручним писмом своје парохије могао свуда да буде дочекан као брат – и на Балкану, и у Италији, и Француској, и у Ирској. Свуда би га поздравили и угостили. Ово дивно јединство Цркве Христове је, на општу несрећу, нарушено 1054, када је римски епископ показао да не жели само част првог међу једнакима, него и власт над целом Црквом.

Ипак, пробуђени људи Запада данас се враћају Цркви од Истока, која је Једна, Света, Саборна и Апостолска. Такав је и Бернар Ле Каро, Француз који живи у Женеви, један од мисионара и сведока православног европског Запада. Аутор књига о Светом Јовану Шангајском и Светом Теофану Затворнику, сарадник угледних француских православних сајтова, припадник Руске Заграничне Цркве Московске Патријаршије, он је и велики пријатељ србског народа. Радо се одазвао нашем позиву да да интервју за „Геополитику”.

ОБРАЋЕЊЕ У ПРАВОСЛАВНУ ВЕРУ

Уважени господине Ле Каро, молио бих Вас да за читаоце „Геополитике” испричате нешто о свом путу у православноу хришћанску веру.

Мој пут у Православље је почео кад сам имао 17 година, у руском Леснинском манастиру близу Париза, који се пре рата налазио у манастиру Хопову у Срему. Приликом моје прве посете присуствовао сам Акатисту Пресвете Богородице пред чудотворном Леснинском иконом. Старије монахиње певале су у импровизованом храму, типичном за емиграцију. Ипак, каква благодат! Ове монахиње „ништа нису имале, а све су поседовале”, како каже апостол Павле.

Истог дана сам упознао мог будућег духовног оца, дивног ученика Светог Јована Шангајског, протојереја Чедомира Остојића, који је био парох Руске Заграничне Цркве у Бриселу. То је био мој први контакт са Православљем, али то је било одлучујуће. Касније, богомудра игуманија Леснинског манастира Теодора ме је послала у Србију (била је то 1968. године) да се „оправославим”. У овој земљи, која беше прва православна земља где сам боравио, упознао сам се са манастирима, светињама, а такође са светима не само небесне него и земаљске Србије: са о. Јустином, а затим са владиком Павлом Рашко-Призренским, будућим патријархом.

Неко би могао да се пита шта је привукло западног човека Православној Цркви, у ово време кад је она била прогањена готово свуда, штавише и подељена у Европи. Па, управо светост, упркос свим људским слабостима. „Ово благо имамо у земљаним судовима”, по речима апостола Павла. Та светост је сведочила да је Православна Црква била древна Црква, са својим апостолским живљењем, својим светим чудотворцима. Још бих додао да су ми тада огромно помогли у овом „путовању” два србска јеромонаха: О. Атанасије Јевтић, сада умировљени епископ захумско-херцеговачки и о. Амфилохије Радовић, сада митрополит Црногорско-приморски. Ја ћу им бити вечно благодаран.

СВЕЦИ ПРАВОСЛАВНОГ ЗАПАДА

Када сте прилазили православном хришћанству, колико сте били свесни да се враћате дому? Јер, не заборавимо, Француска, Ваша отаџбина, била је, поред Ирске, украс православног Запада, препуна светаца – од мученика ране Цркве, попут Светог Иринеја Лионског, који је био и велики богослов, преко Свете Геновеве, Светог Касијана Римљанина, до подвижника пустиња Галије...

Морам да кажем да је ова свест је дошла код мене мало касније. Тада сам врло мало знао о древним свецима Галије, чак и ако ме је Commonitorium Светог Викентија Леринског, између осталог, убедио у неоснованост папског догмата о „незаблудивости” и „универзалном примату”. Свети Јован Шангајски покренуо је поштовање древних светих који су на Западу били заборављени. У

календару има, чак сваког дана, најмање један светац из првих векова који је живео на територији данашње Француске. Може се додати да је више од десет одсто француских градова названо по једном свецу и то су не само свеци древне Галије, него и светитељи Васељенске Цркве. На пример, мој родни град назван је по Св. Герману Цариградском. Стопама Светог Јована Шангајског, Руска Православна Црква у Британији сада слави огроман број светих са Британских острва. У Швајцарској је Руска Црква такође установила празник свих древних светих ове земље, а постоји чак и служба њима посвећена на црквенословенском језику!

Ово обновљено прослављање „западних” светих је дало нови живот њиховим св. моштима: православци сад служе пред њима, док су оне раније биле напуштене. А када кажем нови живот, то није теоријски. Кад сам ишао са једним грчким свештеником да се поклоним моштима светитеља из петог века који се налазиле у неком римокатоличком храму, свештеник је узео мошти у своје руке, и тада се изненада осетио јак мирис. Али, Француска такође има и мошти великих светитеља првих векова, украдене током пљачкања Цариграда 1204. године. То је случај, на пример, са лобањем Св. Јована Крститеља у Амиенсу која се раније налазила у неком забаченом углу, а сада је доступна јавности. Захваљујући томе хиљаде православних долазе из Русије да се поклоне. То је и случај са моштима свете царице Јелене у Паризу. Постоји у том погледу нека промена код римокатоличког свештенства, који сада православнима добровољно препуштају храмове за служење пред светињама. Неки од њих чак почињу да виде у Православној Цркви древну Цркву Христову.

ОТАЦ ВЛАДИМИР ГЕТЕ И ПАПИЗАМ

Француска се, вековима, храбро борила и против учења о папској незаблудивости. Међу великим сведоцима истине о том питању нашао се и архимандрит Владимир (Гете), који је с 19. веку обратио у православље и написао, до данас непревазиђену, књигу о папском примату. Реците нам нешто о томе.

Отац Владимир је био озбиљан, правдољубиви историчар. Њега

је проучавање историје Цркве довело до Православља. Пажљивим и непристрасним испитивањем аргумената у корист папског примата, он је дошао до закључка да је Црква која је сачувала учење Апостола и Св. Отаца јесте Православна Црква. Његова књига „Расколничко папство”, преведена је на неколико језика и представља свеобухватну студију. Он показује, век по век, да „епископ над епископима” није постојао у Цркви првих хиљаду година. Запањујуће је да је Свети Теофан Затворник саветовао читање ове књиге онима у Русији који су знали француски. Он сам је течно говорио овај језик. Тачно је да су се Французи борили против папског апсолутизма, и треба напоменути да је у првим вековима Галија живо задржала стару еклесиологију. На пример, у петом веку један помесни галски сабор је осудио неку локалну јерес не тражећи да римски папа потврди њихову одлуку, већ само да то саопшти другим Црквама!

ИСТОРИЈА ЈЕДНОГ РУСКОГ ЧУДА И ПОУКА ЗА СРБЕ ДАНАС

Ви деценијама живите у Швајцарској и припадате Руској Заграничној Цркви Московске Патријаршије. Дали сте и свој допринос уједињењу. Какво је Ваше искуство руског заграничног православља и како је процес уједињења, после пада комунизма, текао?

Овај процес уједињења Цркве сматрам великим даром од Бога. Штавише, Свети Јован Шангајски помогао је овом процесу и након своје смрти. У току првих дана Свезаграничног Сабора 2006. г у Сан Франциску, као што је и нормално, многе контрадикторне идеје су летеле са свих страна. Рекло би се да сабор неће успети. Али одједном, неки од наших свештеника имали су следећу идеју - они су се сетили чуда свете Ефимије: над њене мошти су Оци Халкидонског Васељенског Сабора ставили два исповедања, једно православно, друго јеретичко. Четвртог дана Оци видеше православно исповедање у десној руци светитељке, а јеретичко под њеним ногама. Тако су поступили и у Сан Франциску: наши свештеници саставили су пројекат посланице Сабора у коме су

тражили од заграничних архијереја васпостављење општења са Црквом у Русији, и ставили су је на мошти Св. Јована Шангајског, па су молитвено поменули имена свих учесника Сабора. Сутрадан је резолуција била усвојена једногласно... Мора се рећи да је пре тога и владика Амфилохије, убедљивим речима, подржао помирење у Руској Цркви. Што се мене тиче, причао сам о мисији Православља на Западу. Нагласио сам да је за Светог Јована Шангајског мисија руске дијаспоре била поновна евангелизација Запада у истинској вери. Додао бих да то није само задатак Руса, већ и свих других православних народа који живе на Западу!

Да се вратимо на питање уједињење Цркве, па ми дозволите ову примедбу: ако је овакав догађај – уједињење Руске Заграничне Цркве са Московском Патријаршијем - који је изгледао немогућ, био достигнут захваљујући извесном степену добре воље на обе стране, зашто „лечење” садашњег раскола учињеног од ученика оца Јустина не би било могуће? Отац Јустин је препоручио својој четворици ученика да решавају проблеме заједно: ”све решавајте апостолском ревношћу”... Као што се види, ове речи тичу се све четворице ученика оца Јустина, који је, поводом раскола у Америци, препоручивао обнову црквеног јединства међу браћом на основу неке „човекољубивије одлуке”. У супротном случају постоји велики ризик да се на тлу СПЦ развије, после смрти протагониста ове несрећне историје, неколико група „истинитих православних хришћана”, по обрасцу старокалендараца у Грчкој. Нема сумње да би то такође био случај са Руском Заграничном Црквом да није остварила овај историјски чин.

СВЕТИ ЈОВАН ШАНГАЈСКИ, ВАСЕЉЕНСКИ СВЕТАЦ

Један од највећих светих Руске Заграничне Цркве је и Свети Јован Шангајски, о коме сте написали књигу на француском, преведену и на руски и на србски (србски превод изашао је у познатој библиотеци „Образ светачки”, и доступан је нашем читаоцу). Шта нам можете рећи о овом великом угоднику Божјем, који је дуго живео на Западу и који је почео да оживљава култове западних православних светаца, просијалих пре отпадије Рима од

Цркве? Колико је тачно да су га у Француској поштовали и римокатолици, називајући га Светим Јованом Босим?

Интересовање за овог Светитеља и његово житије непрестано расте. Поштовање њега као светога проширило се у целом православном свету. Чуда се свуда обилно дешавају. Што се тиче другог дела вашег питања, односно поштовање Светог Јована Шангајског код римокатолика, рекао бих да је он излио благодат коју му је Бог дао на све људе, без обзира на њихову веру. Истина је да га је мали број инославних, који је био у контакту са њим, сматрао за Свеца. Али то је далеко од тога да он међу римокатолицима ужива свеопште поштовање. По мом мишљењу, морамо да се уздржимо од претеривања!

СВЕТИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ И КОМУНИСТИ

У доба комунистичког ропства СПЦ, посећивали сте Југославију и духовно сте се руководили код новојављеног свеца, Преподобног Јустина Ћелијског. Како се Свети Јустин носио са ропством у које су Срби били бачени под Титом? Какво је било његово духовно руковођење, однос према екуменизму, литургијској реформи?

Дошао сам први пут, као што рекох раније, 1968. Сећам се Манастира Ћелије; било нас је само неколико лаика на Светој Литургији. Међутим, упркос свим притисцима на СПЦ ништа није могло да спречи светлост Христову да сија. Што се тиче става о. Јустина према режиму, он ми је рекао да су, након преузимања власти, комунисти од њега тражили „сарадњу”. О. Јустин им је одговорио: „За мене, Богочовек је све, а за вас, Он је опијум за народ. Каква сарадња може да буде међу нама?” Отац Јустин је дефинисао комунизам као „перманентну злочиначку утопију”; како ми је рекао, комунизам не може да живи без злочина. Што се тиче марксизма, говорио је да за њега то није философија јер не одговора на основно питање: шта је смисао смрти? Отац Јустин је додао да, ако се ова философија састоји у томе да се нахране људи, то је „кромпирологија.” Што се тиче ситуације Цркве под Титовим режимом, написао је меморандум „Православна Црква под комунизмом”, објављен од стране Владике Атанасија у дивном

зборнику „Сетве и Жетве.” О самом Титу, отац Јустин је рекао да ће се његова душа тешко одвојити од његовог тела, што се заправо и догодило. Његова агонија трајала је дуго. Поред тога, о. Јустин је био исто тако оштар према западној”Остполитик”(политици према Истоку).

ОТАЦ ЈУСТИН И ЕКУМЕНИЗАМ

Отац Јустин је написао књигу „Православна Црква и екуменизам”, која је до данас најбоља студија на ту тему. Колико сте с њим разговарали о овој појави, коју је он звао „свејересју”? Шта је мислио о модернизму и литургијској реформи?

Овај цитат из преп. Максима Исповедника био је драг оцу Јустину: „Ја не називам љубављу него човекомржњом и отпадањем од божанске љубави када неко потпомаже јеретичку заблуду, на већу пропаст оних људи који се држе те заблуде.” Дакле, сву екуменистичку дипломатију, реторику, отворено је осудио. Неки сада кажу да је он био „екумениста”, наводећи чињенице да је о. Јустин и римокатолике примао са хришћанском љубављу, без било какве разлике, што јесте тачно. Уствари, он није имао никакву мржњу, чак ни према папи - мрзео је само грех и папизам. Али то не значи да би се молио са неправославнима, да би причестио неправославне, да би рекао свашта о Православљу да угоди неправославнима!

Додао бих да данас, на Западу, екуменизам готово никога не интересује. Један цариградски митрополит је говорио о „екуменском умору”. Последњи састанак папе и патријарха Вартоломеја, и њихова „Декларација” нису наишли ни на какав одјек у западним медијима. То је био „a non event”.

Што се тиче литургијске реформе, о. Јустин је служио по типичку Србске православне цркве, без икакве измене. У његовом преводу службеника стоји, за „тајне” молитве, ни „тајно”, ни „гласно”, него „тихо”. Смаграм, да је он био уверен да је потребно да се ове молитве читају гласно, за народ, он би то и чинио. Што се тиче увођења србског као литургијског језика, то је одговарало стварној потреби, и било је од Духа Светога. Зато није изазвао кризу у црквеном телу, за разлику од следбеника савремене литургијске реформе.

ВАТИКАН: ВЕТРОВИ ПРОМЕНЕ ИЛИ...?

Кад смо већ код екуменизма, какво је стање римокатолицизма и протестанизма данас? То питам пошто причу о сједињењу са римокатолицима и протестантима екуменисти међу православнима правдају некаквим „богаћењем” Истока духовношћу Запада... Чиме бисмо се „обогатили” ако би до уније дошло?

Кад је реч о хришћанству на Западу, мислим да би требало одмах да направимо разлику између Ватикана и верника Римокатоличке цркве. Као што у политици морамо разликовати народе од њихових владара... Почнимо, ако дозволите, о Ватикану. Ако погледамо реалност, ништа више се не може очекивати од садашњег папе него од његових претходника. Као што ми је рекао један амерички политичар, „Ватикан је као америчка државна управа, он не може да буде реформисан!” На еклисиолошком нивоу, папа Фрањо је недавно цитирао све своје титуле, у ватиканским новинама „Osservatore Romano”: „Васељенски Пастир, викар Христа”, итд... што, по њему, „произлази из Петровог Првенства”. Дакле, ништа се ту није променило. На литургијском нивоу, за разлику од свог претходника, он не изгледа посебно заинтересован за повратак у традиционалније форме мисе. На политичком нивоу, он је успоставио унијатску епархију на Криму (два месеца пре повратка Крима у Русију!) и специфичну унијатску епископију у Букурешту. Што се тиче унијатског архиепископа Украјине, он је покушао да од Руске Цркве одузме Кијевопечерску Лавру (cum permissio superiorum?), али је пројекат пропао. Не треба заборавити да је папа Фрањо, када је био архиепископ у Аргентини, служио мису за беатификацију Степинца... Који онда смисао има „дијалог”?

КРИЗА ФРАНЦУСКОГ ХРИШЋАНСТВА

Како се све то одржава на духовно стање „на терену”?

Када говоримо о западним хришћанима, ја ћу се ограничити на Француску: то је права катастрофа. Известан број римокатоличких храмова су затворени, неки су порушени или претворени у ресторане, а у најбољем случају у музеје. Желео бих да додам и један пример из свакодневног живота. У многим парохијама, због

недостатка свештеника, опела се служе без свештеника. Они су замењени „пасторалном групом” сачињеном од лаика, који певају неколико песама, читају Еванђеље, итд ... Када је једна побожна римокатоликиња у мојој фамилији умрла, нисмо нашли свештеника да врши опело.”Тим” састављен од жена „служио” је „опело”: певали су „песмице”, читали Јеванђеље, кадили ковчег и прочитали разрешну молитву ... Ово истичем: то није изузетак, већ је у складу са прописима римокатоличке јерархије у Француској.

Дакле, да најзад одговорим на ваше питање да ли може се очекивати „богаћење Истока духовношћу Запада”. Ја питам екуменисте: да ли ћемо се обогатити горе описаном декаденцијом или ћемо, напротив, ми обогатити Запад стихирима Светог Јована Дамаскина, које се певају на опелу? Упркос томе, постоје - хвала Богу – и позитивни знаци. Сада значајан број свештеника постају људи који су дошли у хришћанство као одрасле особе. Код њих постоји реалан интерес према духовности, они траже нешто аутентично, и интересују се за Православље према коме немају предрасуда као њихови предходници. Чак и неки „лефевристи” (римокатолички традиционалисти, следбеници кардинала Марсела Лефевра, који није признавао екуменизам и модернистички Други ватикански концил, нап. В.Д.) сада разумеју да немају ништа више да очекују од папства у вези са аутентичним духовним и литургијским животом, па и они гледају у правцу Православља. Један од њихових угледних следбеника недавно је постао православан. То је раније било незамисливо. Да сумирамо, рекао бих следеће, у погледу Ватикана и „званичног католицизма”: не се сипа „вино ново у мехове старе”. Осим тога, безброј душа на Западу чека „нову реч”, као што је говорио Достојевски.

ДУХОВНА ГЛАД НА ЗАПАДУ

Дакле, сведочите нам о великом занимању западних хришћана (оних који то још увек јесу) за истину Цркве од Истока. Ваша књига о Светом Теофану Затворнику која је недавно објављена у Паризу изазвала је велики интерес. Хоће ли се ово занимање за Истину међу људима Запада продубљивати или је то само површино трагање за нечим новим?

Глад за аутентичном духовношћу је огромна. Само један мали пример: ова књига, у којој сам, уз Божију помоћ, написао биографију Св. Теофана, а затим објавио његова писма на француском, имала је одјек који апсолутно нисам очекивао. Био сам позван да говорим о св. Теофану на француској телевизији и радију. Осим православних медија, чак и католички радио ме је замолио да причам о томе. И постављали су озбиљна питања о Оцима Цркве... То значи да савремени свет тражи нешто аутентично. То није био случај пре неколико година.

ЕВРОПСКА УНИЈА И ХРИШЋАНСКЕ ВРЕДНОСТИ

Многи у Србији, од политичара, преко интелектуалаца, до обичних грађана, сматрају да ће нам улазак у ЕУ помоћи да се економски опоравимо. Какво је Ваше мишљење о томе, а поготову ако су узме у обзир да је на Западу све више антихришћанских закона који се намећу из једног, бриселског центра?

Тешко ми је проценити да ли ће Србија добити економски опоравак кроз „интеграцију”. Не заборавимо да већи део земаља ЕУ пролази кроз драматичну економску ситуацију и да су перспективе веома песимистичке. А у погледу духовног аспекта интеграције, имам мало прецизније мишљење. Треба подсетити да је у почетку идеја уједињене Европе лансирана од стране хришћанских демократа. Застава ЕУ је плаве боје са златним звездицама, а то је симболичан начин на који се представља Богородица у Римокатоличкој Цркви. Али педесет година после тога Европска Унија постала је нешто сасвим друго, монструозна конструкција која негира своје хришћанске корене, која је измислила истополни брак, итд... Они су не само безбожници, већ и богоборци. У француској влади, ниједан министар (по први пут у новијој историји!) не сме да призна да је верујући!

Нови поглавар Украјинске православне цркве Московске патријаршије, Митрополит Онуфрије, је недавно рекао, и мислим то важи не само за Украјину, него и за Србију: „Сада је свет подељен у два табора – у једном табору су људи који желе да у пуној снази и стварности сачувају хришћанске моралне законе, које је Бог дао

човеку његовог добра ради. Други табор те законе гази. На пример, кад је брак у питању. Бог је благословио мушкарца и жену – Адама и Еву. Не двојицу Адама, не две Еве... Зато су они закони које нам сада нуди нови европски свет за нас неприхватљиви. Не можемо да сарађујемо и да се уједињујемо с таквим светом. Морамо бити у јединству с онима који чувају закон Божји”.

Чланство у ЕУ подразумева и чланство у НАТО-у, чије злочиначке намере се све више обелодањују. О тим намерама можете чути грубе провокације Расмусена. Да ли многострадални србски народ жели да пролива братску крв других православних народа да би угоднио таквом господину и њему сличној господи?

На крају, да закључимо и ово питање, цитираћу службу Светом Петру Цетињском : „Посетивши Беч и Берлин без ичега си се вратио оданде,... и завапио се Свесилном Помоћнику Твојему Богу”... Има о чему да се размисли!

ДУХОВНО СТАЊЕ ДАНАШЊИХ СРБА

Пошто већ деценијама походите Србију и СПЦ, одлично познајте стање у свим Помесним Црквама, ита мислите – колико се народ Светог Саве враћа Христу и Завету?

Чини ми се, да је главни проблем СПЦ њено јединство. Осим раскола који сам поменуо малопре, један од проблема је увођење литургијских реформи. Мислим да би, за добро и мир Цркве, било мудро да престане ова „мода”. Има сличних преседана у новијој историји Цркве. У своје време и Свети патријарх Тихон Московски, и архиепископ атински Хризостом Пападопулос су увели нови календар. Свети Патријарх Тихон је, због огромног противљења у побожном народу, имао мудрости да се брзо врати на стари календар. А архиепископ Хризостом је наставио... и добио је раскол који траје чак и након 90 година!

У закључку, морам да признам да сам зачуђен чињеницом да се све више забравља огромна улога о. Јустина у одбрани Православља у двадесетом веку. Да ли можемо говорити о Св. Максиму Исповеднику и прикрити његову борбу против јереси монотелита? Или о Св. Марку Ефеском, а да не помињемо Фирентински Сабор?

Ипак, ја сам оптимиста. „Благо ономе који се сада не саблазни о Православље, онолико благо колико је било благо благоразумном разбојнику који се није саблазнио о распетог Господа Христа”, рече о. Јустин. Као закључак, ја бих рекао да је наша дужност да живимо православно, упркос свим својим људским слабостима, на путу Св. Отаца, тако да, по речи Христовој, „људи виде ваша добра дела и прославе Оца вашег који је на небесима”. А онда, као што ми рече један богомудри Светигорац: „Нека ђаво ради свој посао... ми радимо своје”!

Садржај

Уместо предговора	5
Енциклопедија о Светом Сави и његовом делу (Разговор са Миодрагом М. Петровићем)	6
Слободан Антонић: Судбина хришћанства у постхришћанском свету	18
Драгиша Бојовић: Покајање је васкрсење љубави	27
Ратко Дмитривић: Хрватско питање и србофобија	37
Вељко Ђурић Мишина: Црква Светог Саве некад и сад	44
Србољуб Живановић: Између нас и Ватикана стоји Јасеновац	52
Никола Н. Живковић: Унија на Жумберку: узроци, последице, поруке за данас	63
Владимир Умељић: О Европи и србоциду	75
Жељко Цвијановић: Косовски завет и наш идентитет	91
Владимир Димитријевић: Разговор поводом књиге оца Никодима о богослужбеним новотаријама	100
Владимир Димитријевић: Србски светосавски народ и његов епископат некад и данас	139
Сведочење Православља на Западу Разговор са Бернаром Ле Кароом	162

Издавач
Лио, Горњи Милановац

За издавача
Слободан Обрадовић

Уредник
Михаило Бусоњић

Рецензент
Проф. др Љубомир Протић

Припрема
Лио, Горњи Милановац

Штампа
Codexprint, Горњи Милановац

Тираж
500 примерака

ISBN 96-86-89349-11-0